

”HEI, TÄÄ ON TAAS SITÄ MEDIAA!”

TOIMINNALLISEN MEDIAKASVATUSVIIKON MERKITYS 4-6- VUOTIAIDEN LASTEN MEDIAKÄSITYKSILLE

Jennimaria Pudas

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) PUDAS, Jennimaria	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 19.03.2012
	Sivumäärä 74 + 11	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi "HEI, TÄÄ ON TAAS SITÄ MEDIAA!" TOIMINNALLISEN MEDIAKASVATUSVIIKON MERKITYS 4-6-VUOTIAIDEN LASTEN MEDIAKÄSITYKSILLE		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo		
Toimeksiantaja(t) Päiväkoti Aarresaari, Laitinen Heli		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimi Päiväkoti Aarresaari. Opinnäytetyöni aiheena oli toiminnallisen mediakasvatusviikon merkitys 4-6-vuotiaiden lasten mediakäsityksille. Elämme nykyään tiiviisti mediakulttuurin parissa, joten lapset ovat tekemisissä median kanssa tavalla tai toisella päivittäin. 4-6-vuotiaat lapset ovat jo hyvin taitavia median käyttäjiä, mutta kuinka paljon he todellisuudessa tietävät mediasta tai sen käsitteistä, mitä ja miten he oppivat mediasta tai kuinka valmis tämänikäinen lapsi on vastaanottamaan mediasisältöjä.</p> <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää toiminnallisen mediakasvatusviikon merkitys 4-6-vuotiaiden lasten mediakäsityksille. Opinnäytetyöni oli laadullinen toimintatutkimus lasten näkökulmasta. Keräsin aineistoni puolistrukturoidulla lasten yksilöhaastattelulla, nauhoitin haastattelut analysointia varten ja kirjasin haastatteluiden jälkeen muistiinpanoja ja havaintoja. Haastattelun jälkeen toteutin suunnittelemani mediakasvatusviikon, jonka jälkeen haastattelin lapsia uudelleen samantyyppisillä kysymyksillä kuin alkuhaastattelussa. Näin pystyin vertaamaan haastatteluiden tuloksia keskenään ja selvittämään, mikä merkitys toimintaviikolla oli lasten mediakäsityksille. Alkuhaastattelun yhteydessä keräsin myös kartoittavan määrällisen aineiston lasten median käytöstä. Keräsin aineistoa osallistuvalla havainnoinnilla koko tutkimuksen ajan.</p> <p>Tutkimustulokseni osoittavat, että mediakasvatusviikolla on positiivinen merkitys lasten mediakäsitysten ymmärtämiselle. Lapset pystyivät paremmin yhdistämään sanan media siihen liittyviin mediavälineisiin ja sisältöihin haastatteluissa käyttämäni kuvien kautta. Osa lapsista sai uusia kokemuksia ja oppi lisää mediasta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Media, varhaiskasvatus, mediakasvatus, kognitiivinen kehitys, oppiminen		
Muut tiedot		

Author(s) PUDAS, Jennimaria	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 19032012
	Pages 74 + 11	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title "HI. THIS IS THAT MEDIA AGAIN!" THE IMPORTANCE OF A FUNCTIONAL MEDIA EDUCATION WEEK FOR 4- 6 –YEAR-OLD CHILDREN'S MEDIA UNDERSTANDING		
Degree Programme Degree program in social services		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo		
Assigned by Aarresaari Day Care Centre, Laitinen Heli		
<p>Abstract</p> <p>This thesis was assigned by Aarresaari Daycare. The thesis discussed the importance of a functional media education week for 4 - 6 –year-old children's media understanding. Today we are living in a world tightly bound to media culture, which means that children encounter media material on a daily basis. 4 - 6 -year-old children are already very skilled media users. Hence the purpose was to find out how much children really know about the media, what and how they learn about it and how ready children are to receive media content.</p> <p>The purpose of this thesis was to study the importance of functional media education week for 4 - 6 –year-old children's media understanding. This thesis was a qualitative action study from the children's point of view. The research material was collected by using semi-structured individual interviews. The interviews were recorded for analysis, and notes and observations were written down after the interviews. After the interviews the media education week was conducted. After this the children were interviewed again with similar questions to the first interviews. Thus, it was possible to compare the results of the interviews with each other and to explore what the role of children's functional media education week was for their media understanding. At the time of the initial interview quantitative data on the children's media usage was also collected. Moreover, data was also collected by using participant observation throughout the study.</p> <p>The study results showed that the media education week was positively related to the children's media understanding. The children were able to better combine the word media to the related media tools and contents with the help of pictures used in the study. Some of the children received new experiences and learned more about the media.</p>		
Keywords Media, early childhood education, media education, cognitive development, learning		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	MEDIAKASVATUKSEN MERKITYS.....	3
2	MEDIAKASVATUS.....	5
2.1	Käsitteitä ja näkökulmia	5
2.2	Lapsi mediakulttuurissa.....	7
2.2.1	0-2-vuotiaat lapset.....	8
2.2.2	3-4-vuotiaat lapset.....	9
2.2.3	5-6-vuotiaat lapset.....	11
2.3	Mediakasvattaja.....	12
3	LAPSEN KOGNITIIVINEN KEHITYS	14
3.1	Piaget'n teoria lapsen ajattelun kehityksestä	15
3.2	Vygotskyn teoria lähikehityksen vyöhykkeestä.....	17
3.3	Oppiminen	18
4	MEDIAN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET VARHAISKASVATUKSESSA.....	20
4.1	Kuva ja ääni.....	21
4.2	Tarinat ja sadut	23
4.3	Elokuvat ja pelit	24
4.4	Sanomalehdet, uutiset ja mainokset	25
4.5	Kännykkä, tietokone ja internet	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
5.1	Tutkimustehtävä ja kohderyhmä.....	28
5.2	Tutkimusmenetelmät.....	29
5.2.1	Haastattelu	30
5.2.2	Lasten osallistuva havainnointi.....	33
5.3	Tutkimusaineiston analysointi.....	35
5.4	Luotettavuus ja eettisyys.....	36
6	TUTKIMUSTULOKSET	39
6.1	Alkuhaastattelu.....	40
6.2	Lasten mediavälineiden käyttö.....	44
6.3	Toimintaviikko ja sen arviointi.....	49
6.4	Loppuhaastattelu	60

6.4.1	Mediaviikon kohokohdat	63
6.4.2	Mediaviikolla opitut asiat	66
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	69
	LÄHTEET	75
	LIITTEET	79
	Liite 1. Lupakysely vanhemmille	79
	Liite 2. Alkuhaastattelulomakkeen pohja	81
	Liite 3. Loppuhaastattelulomakkeen pohja	85
	Liite 4. Mediaseikkailun valokuvasuunnistus kartta	86
	Liite 5. Mediaseikkailun passi	88
	Liite 6. Mediakuvakortit.....	89
	 KUVIOT	
	KUVIO 1. Medialaitteiden käyttö Alkuhaastattelussa	45
	KUVIO 2. Medialaitteiden käyttö Loppuhaastattelussa	46

1 MEDIAKASVATUKSEN MERKITYS

Opinnäytetyöni aiheena on mediakasvatus ja mediakasvatuksen merkitys 4-6-vuotiaiden lasten mediakäsityksille. Toimeksiantajana työlleni toimii Päiväkotia Aarre- saari, yhteyshenkilönä päiväkodin johtaja Heli Laitinen. Valitsin mediakasvatuksen opinnäytetyöni aiheeksi, sillä se kiinnostaa minua itseäni henkilökohtaisesti. Elämme kaikki tällä hetkellä mediakulttuurin maailmassa, joten aihe on ajankohtainen ja tule- vaisuudessa entistä tärkeämpi. Ajankohtaisuus tekee aiheestani tutkimisen arvoisen. 4-6-vuotiaat lapset ovat mielestäni merkittävässä iässä ja kehitysvaiheessa mediaa ajatellen, joten juuri tämänikäisten lasten tutkiminen on mielestäni olennaista. 4-6- vuotias lapsi alkaa enenevässä määrin tutustua ja käyttää mediaa niin tietoisesti kuin tiedostamattakin ymmärtämättä kuitenkaan välttämättä kaikkea mediasisältöä. Me- diakasvatusta tulisikin tarjota enemmän myös päivähoidossa tulevaisuudessa.

Halusin toteuttaa tutkimukseni alle kouluikäisille lapsille, sillä mielestäni mediakasva- tusta tulisi olla johdonmukaisesti jo päivähoidossa eikä vasta alkuopetuksessa. Ope- tusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen ja Soolin selvityksen ”Lastentarhan- ja luo- kanopettajaopiskelijat ja mediakasvatus” mukaan 412 vastaajasta 217 vastaajaa oli sitä mieltä, että media on osa yhteiskuntaa, ja sen opettaminen myös opettaja- ja lastentarhanopettajakoulutuksessa on keskeistä. Mediakasvatuksen merkitystä pe- rusteltiin sillä, että se on nykyään jo kansalaistaidon aseman saavuttanut aihe, osa arkipäiväämme ja tärkeää myös siksi, että opettelisimme alusta alkaen käsittelemään mediasisältöjen informaatiota. 10% vastaajista oli sitä mieltä, että mediakasvatus on päiväkodin ja koulun velvollisuus. Näissä vastauksissa tuli esiin myös suojelullinen näkökulma ja yhteiskunnallinen vastuu. (Alanen 2007, 5-6.)

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, **miten toiminnallinen mediakasvatusviikko voi lisätä 4-6-vuotiaiden lasten käsityksiä mediasta ja siitä, mitä media on ja millä tavalla mediakasvatusviikon sisältämät teemat näkyvät lasten päivähoitopäivissä ja keskusteluissa.** Tutkimukseeni kuuluu myös määrällinen kartoitus siitä, **mitä me- dialaitteita lapset ovat aikaisemmin käyttäneet ja mitä medialaitteita lasten omiin**

huoneisiin on sijoitettu. Tutkimukseni toimintaympäristönä toimivat päiväkodin tilat sekä päiväkodin lähiympäristö.

Opinnäytetyöni tutkimusryhmä koostuu 16 henkisestä 4-6-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmästä, jossa on yhteensä yhdeksän poikaa ja seitsemän tyttöä. Tutkimusmenetelminä aineiston keruussa käytän puolistrukturoitua teemahaastattelua, jonka toistan tutkimuksen alussa ja lopussa. Molemmat haastattelut nauhoitetaan. Lisäksi käytän koko tutkimuksen ajan myös osallistuvaa havainnointia aineiston keräämiseksi. Haastatteluiden välissä toteutan viikon mittaisen mediateemalla kulkevan toimintaviikon, jossa käsittelen lasten kanssa mainoksia, uutisia, internettiä ja muita mediaan liittyviä teemoja.

2 MEDIAKASVATUS

Varhaiskasvatuksella pyritään edistämään lapsen turvallista ja tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Se on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu lapsen omassa elinympäristössä ja jonka tärkeimpänä tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11, 15.) Mediakasvatus on tänään kiinteä osa varhaiskasvatusta, siinä missä esimerkiksi perinteinen tapakasvatuskin. Mediakasvatuksen avulla lapsi oppii elämään nykypäivän mediakulttuurissa ja samalla myös ymmärtämään omaa mediasuhdettaan ikä- ja kehitystasoonsa nähden sopivalla tavalla (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10).

Mediakasvatuksen lähtökohtana voidaan pitää lapselle luontaisia toimintatapoja. Lapsi on aktiivinen toimija ja tutkija, joka tutustuu ympäristöönsä ja sen ilmiöihin spontaanisti, tutkien ja ihmetellen. Leikki, liikunta ja erilaiset luovat menetelmät ovat lapselle ominaisia toimintatapoja. (Henriksson, Niinistö, Pentikäinen & Ruhala 2006, 9–10.) Nämä samat lähtökohdat on määritelty myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 20) päivähoiton tarjoaman kasvatuksen lähtökohdiksi. Siksi olisi-kin tärkeää, että myös mediakasvatusta lähestyttäisiin lapselle ominaisilla tavoilla arkeen kiinnitettynä eikä irrallisina ja hankalina asioina.

2.1 Käsitteitä ja näkökulmia

Medialla tarkoitetaan viestintävälineitä ja niiden välittämää tietoa. Mediavälineitä ovat esimerkiksi televisio, radio, tietokone, tietokonepelit, kirjat ja lehdet ja niiden välittämää tietoa on niiden tuottama sisältö. (Ehdotus lasten ja nuorten mediakasvatuksen kehittämiseksi 2007, 4.) Mediakasvatus puolestaan on toimintaa, jonka avulla pyritään tietoisesti vaikuttamaan lasten median käyttöön ja mediataitoihin opettamalla ja ohjaamalla (Henriksson ym. 2006, 8). Mediakulttuuri on kulttuuri, jossa me nykyaikana tavalla tai toisella elämme: kommunikointi median välityksellä ja mediaesitykset kuuluvat kiinteästi arkeemme. Mediakasvattajalla puolestaan tarkoitetaan

henkilöä, joka suunnittelee ja toteuttaa mediakasvatusta tietoisesti lapselle turvallisella tavalla. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9.)

Mediataidoilla tarkoitetaan niitä taitoja, joita pyrimme lapsille mediakasvatuksen keinoin opettamaan; medialaitteiden hallinta, viestiminen median välityksellä, tiedonhankinta median kautta, mediasisältöjen erittely, tulkinta ja analysointi. Yksi olennainen osa mediakasvatusta on myös opettaa lapselle kriittistä medialukutaitoa mediataitojen ohella. Kriittisellä medialukutaidolla tarkoitetaan mediasisältöjen kriittistä arviointia, tulkintaa, analysointia ja kyseenalaistamista omiin ja muiden tarpeisiin. Mediakasvatuksen päämääränä on siis lapsen mediataitojen vahvistaminen ja mediakulttuurin ymmärryksen kehittäminen siten, että lapsi pystyy toimimaan vastuullisesti ja ottamaan myös muut huomioon (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9-11).

Nykyään jokainen lapsi syntyy maailmaan, jota mediakulttuuri hallitsee, ja lapsi saa ensikosketuksensa mediaan jo ennen syntymäänsä muun muassa erilaisten äänien kautta. Mediasta tulee lapsen keskeinen oppimis- ja toimintaympäristö ja jo kouluikään mennessä lapset ovat hyvin monipuolisia median käyttäjiä. Mediakasvatuksella on siten suuri merkitys lapsen mediataitojen ja etenkin kriittisen medialukutaidon kehittymisen kannalta. Mediahan kuuluu joka tapauksessa jokaisen lapsen arkipäivään. Mediakasvatusta voidaankin tarkastella neljästä eri näkökulmasta: taidekasvatuksellisesta, teknologiakasvatuksellisesta, suojelullisesta ja/tai yhteiskunta- ja kulttuurikriittisestä näkökulmasta. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6–7.)

Taidekasvatuksellinen näkökulma painottaa etenkin mediakasvatuksen ilmaisullista puolta, jossa pääpainona ovat median sisällöt ja oma tuottaminen. Teknologiakasvatuksellisessa näkökulmassa puolestaan painottuvat ajatukset teknisten välineiden hyödyntämisestä esimerkiksi opetuksessa tai sen kohteena. Yhteiskunta- ja kulttuurikriittinen näkökulma suuntaa katseensa median vaikuttavuuden pohtimiseen, taustoihin, rakenteisiin sekä sisältöjen analysointiin. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 7.) Suojelullinen näkökulma mediakasvatukseen painottaa puolestaan rajojen asettamista ja aikuisen vastuuta. Tämän näkökulman kannalta olennaisinta on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä, huomioiden lapsen mediakokemukset.

Tärkeintä olisikin, että suojeleminen ulottuisi koko mediakontekstiin: tuottamisesta vastaanottamiseen ja kaikkeen siltä väliltä. Oleellista olisi, että vanhempi kävisi lapsensa kanssa läpi mediasisältöjä, ja näin ollen lapsi oppisi hiljalleen myös itse suojelemaan itseään liian rankoilta mediasisällöiltä. (Martsola ja Mäkelä-Rönnholm 2006, 123.)

Mediakasvatuksen eri näkökulmat pohjautuvat pitkälti lasten oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsella on oikeus saada tietoa, tuottaa itse tietoa ja ilmaista itseään, tutustua kulttuurielämään ja taiteisiin sekä myös tulla suojelluksi ikä- ja kehitystasolleen haitallisilta mediasisällöiltä. (Ehdotus lasten ja nuorten mediakasvatuksen kehittämiseksi 2007, 7.) Mediakasvattajan onkin tärkeää olla tietoinen siitä, millainen mediasisältö soveltuu millekin ikä- ja kehitystasolle. Yksilölliset vaihtelut lasten välillä tulee kuitenkin myös huomioida.

2.2 Lapsi mediakulttuurissa

Jokainen lapsi ja aikuinenkin elää nykyaikana mediakulttuurin keskellä. Media ei ole pelkästään oma sarakkeensa, vaan se on sidoksissa koko yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Yhteiskunnan muuttuessa myös mediaympäristö muokkautuu. Nykyaikana lapsuudesta voidaan käyttää jopa termiä medialapsuus. (Niinistö, Pentikäinen & Ruhaala 2007, 17.) Lapsen toiminta- ja oppimisympäristössä media on koko ajan läsnä. Myönteinen ja kannustava kasvatus auttaa lasta kehittymään mediayhteiskunnan jäseneksi, kunhan lapselle annetaan mahdollisuus ympäristön monipuoliselle tutkimiselle. (Henriksson ym. 2006, 13.)

Median käyttömahdollisuudet ovat huikeat. Esimerkiksi television katselu koko perheen voimin on rentoa ja virkistävää ajanvietettä, joka luo sosiaalista yhteyttä perheenjäsenten välille. Ovathan monet lapsille ja koko perheelle tarkoitettut tv-ohjelmat myös opettavaisia esimerkiksi tunteiden opettelun kannalta. Vanhemmat pystyvät keskustelemaan lastensa kanssa yhdessä esimerkiksi ohjelmien herättämistä tunteista ja mahdollisista peloista. (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 11 -13.) Lasten edellytykset oppia medialaitteiden hallintaa ovat nykyään huomattavasti aikaisempaa paremmat, joten lapset oppivat hyvin nopeasti hallitsemaan medialaitteita jopa

paremmin kuin heidän omat vanhempansa. Lapsi ei välttämättä tarvitse enää vanhemman apua tv:n tai tietokoneen käynnistämiseen ja näin ollen mediasisältöihin käsiksi pääsemiseen. Tämä saattaa pahimmillaan ja liiallisissa määrin aiheuttaa lapselle monia ongelmia: pelkoja, painajaisia, arvomaailman vääristymiä sekä muiden arkipäivän toimintojen, kuten vaikkapa leikin ja sosiaalisen kanssakäymisen vähene mistä. (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 28 -30.)

Media ja sen käyttö antavat paljon mahdollisuuksia ja positiivisia asioita, mutta sen käyttöön voi liittyä myös erilaisia ongelmia ja haittoja lapsille. Liiallinen median käyttö, esimerkiksi tietokoneella tai television ääressä vietetty aika (aktiivinen ja passiivinen) voi aiheuttaa liikunnan vähenemistä ja sitä kautta huonoa fyysistä aktiivisuutta ja kuntoa, jopa syömishäiriöitä. Liiallinen median käyttö voi myös turruttaa lasta väkivallan suhteen, esimerkiksi uutisten ja raakojen pelien kautta. Se saattaa aiheuttaa lapsessa lisääntyntä aggressiivisuutta ja haitata perheen välisiä sosiaalisia suhteita, mikäli media vie kaiken ajan mennessään. Liian vaativat mediasisällöt aiheuttavat lapsille usein myös pelkoja, jotka saattavat tulla esiin lapsessa muun muassa levottomuutena, painajaisunina tai pahimmissa tapauksessa psykosomaattisina oireina kuten pääkipuna. Nämä pelot saattavat herkästi sisäistyä myös arkisiin askareisiin, esimerkiksi pimeään ja nukkumaanmenoon. Koskaan ei voida kuitenkaan suoraan sanoa, että mitkä ongelmat olisivat juuri median syytä, vaan niitä täytyy tarkastella laajemmin. On kuitenkin mahdollista, että medialla on suora tai epäsuora yhteys edellä kuvatuunlaisiin oireisiin ja ongelmiin. (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 12, 21.)

2.2.1 0-2-vuotiaat lapset

0-2-vuotiailla lapsilla on vielä hyvin horjuva käsitys median ja todellisen ympäröivän maailman suhteesta. He pelkäävät usein kovia ääniä, pimeää ja outoja tai vieraita hahmoja. He kuitenkin pystyvät jo muistamaan yksinkertaisia tarinoita ja etenkin kuvamedia, mm. eläimet ja toiset lapset, kiinnostavat heitä. (Mustonen & Salokoski 2007, 25.) Mediakulttuurin ja siihen liittyvien asioiden ymmärtäminen ja oppiminen eivät kuitenkaan ole ainoita asioita, jotka vielä tämänikäisten lasten on opittava ja harjoiteltava. Lapsi opettelee mm. kestämään eroa vanhemmistaan, rakentamaan omaa persoonallisuuttaan ja minuuttaan ja siinä samalla itsenäistymistä. Lapsi siirtyy

tässä vaiheessa myös täydellisestä itsekeskeisyydestä kohti empatian opettelua, missä mm. sadut ja tarinat ovat olennaisia opettajia. Median hahmot voivat myös toimia hyvinä malliesimerkkeinä tämänikäisille lapsille niin hyvässä kuin pahassakin. (Henriksson ym. 2006, 16.)

Lasten mediabarometri 2010 -tutkimuksen mukaan lasten mediankäyttö alkaa jo vauvana. Tutkimuksen mukaan suurin osa 0–2-vuotiaista lapsista kuuntelee kirjoja, radiota ja äänitteitä. Tämän lisäksi heidän arkeensa kuuluu myös television ja kuvataallenteiden katselu. Tämän tutkimuksen mukaan 0-2-vuotiailla lapsilla oli selvästi enemmän rajoituksia medialaitteiden saatavuuden suhteen kotona, kuin 3-4-vuotiailla. Esimerkiksi reilu kolmannes 0-2-vuotiaista ei tutkimuksen mukaan katsellut kotona televisiota. Yli puolet saman ikäisistä ei ollut tekemisissä musiikkilaitteiden ja yli 80% ei käyttänyt tietokonetta tai pelikonsolia. Tämänikäisten huoneissakaan ei ollut tutkimuksen mukaan medialaitteita. (Lasten mediabarometri 2010, 6, 17.)

Saman tutkimuksen mukaan 0-2 vuotiaista lapsista yhteensä noin 60% katselee televisiota vähintään kerran kuukaudessa tai sitä useammin (Lasten mediabarometri 2010, Kuvio 2, 18). Mielestäni hauskana yksityiskohtana tutkimuksessa myös todettiin, että yli kolmasosa yksivuotiaista seurasi jopa viikoittain uutisia. Syyksi arveltiin, etteivät tuon ikäiset vielä aktiivisesti seuraa televisiota, eivätkä ainakaan ymmärrä pelätä sieltä tulevia aikuisten asioita. Tutkimusten mukaan kuitenkin vain hyvin harva alle 3-vuotias lapsi käytti yksin mediaa, vaan sitä käytettiin nimenomaan jonkun aikuisen tai sisarusten kanssa. Myös 8% alle kolmevuotiaista käytti internetiä, lähinnä Youtubea. Kännykkää käytti joskus 4% lapsista soittamiseen tai kuvien ottamiseen. (Lasten mediabarometri 2010, 19, 22, 25, 27, 37.)

2.2.2 3-4-vuotiaat lapset

3-4-vuotias lapsi harjoittelee jo monien eri osa-alueiden taitoja; sukupuoli-identiteetti kehittyy, itsenäisyys lisääntyy ja sosiaalisia taitoja harjoitellaan erilaisten leikkien kautta. Tunteiden hallintaa harjoitellaan, mielikuvitus on rikkaimmillaan ja erityisesti visuaaliset kokemukset viehättävät tässä iässä olevia. Kognitiivisista taidoista säilyvyyden ja pysyvyyden ymmärrys alkaa hiljalleen kehittyä, minkä seurauk-

sena faktan ja fiktion erottelukyky alkaa hahmottua. (Mustonen & Salokoski 2007, 21, 26.) Mediataitojen kannalta etenkin faktan ja fiktion erottelukyky on yksi suurimmista mediataitoja laajentavista lapsen kehityksen etapeista. Visuaalinen media kiinnostaa tässä iässä olevia lapsia, etenkin sadut, kirjat ja pelit. Median avulla lapset opettelevat myös tunteiden hallintaa, eritoten samaistumiskokemusten ja fantasioiden kautta. Moni 3-4-vuotias alkaa myös opetella kännykän käyttöä, soittamista, musiikin kuuntelua ja pelienkin pelaamista. Vanhempien tai turvallisen aikuisen olisi kuitenkin syytä olla läsnä ja tavoitettavissa lapsen käyttäessä mediaa, sillä myös lasten pelot lisääntyvät; pimeä, möröt ja erilaiset mielikuvitushahmot alkavat nostaa päätään lasten mielikuvituksessa. Mediasisältöjen monipuolinen hyödyntäminen yhdessä aikuisen kanssa on kuitenkin hyväksi lapsen mediataitojen kehittymiselle. Lapsen omat mediakiinnostukset, sankarit ja prinsessat, ovat psykologisesti lapsen kehitykselle tärkeitä. (Mustonen & Salokoski 2007, 26.)

Lasten mediabarometri 2010–tutkimuksen mukaan 3-4-vuotiailla lapsilla on jo enemmän mahdollisuuksia ja taitoa käyttää mediaa. Tämänikäisistä lapsista joka viidennellä oli tutkimuksen mukaan omassa huoneessaan jokin musiikin kuuntelua varten oleva laite, kun taas sitä nuoremmilla medialaitteita ei juuri omissa huoneissa ollut. Televisiota vähintään kerran viikossa seurasi tutkimuksen mukaan n. 90% ja päivittäin jopa kaksi kolmasosaa 3-4-vuotiaista. (2010, 17 -19.) Verrattuna 0-2-vuotiaisiin lapsiin, 3-4-vuotiaat lapset katselivat tutkimuksen mukaan televisiota ja kuvataallenteita useammin toisten lasten seurassa tai yksin, kuin vanhempien kanssa. Samoin internetin käyttö lisääntyy suuresti aiempiin ikävuosiin verrattuna: jopa 35% 3-4-vuotiaista käytti internetiä vähintään kerran viikossa. Pojilla internetin käyttöaktiivisuus alkoi tyttöjä aikaisemmin. Tässä iässä lapset aloittivat internetissä pelien pelaamisen, kun taas 0-2-vuotiaat seurasivat suurimmaksi osaksi vain Youtuben kaltaisia kuvataallennesivuja. (Lasten mediabarometri 2010, 24 -27.)

Medialaitteiden saatavuus, mediasisältöjen monipuolisuus ja mediataidot ovat 0-2-vuotiaisiin lapsiin verrattuna kasvaneet kaikin tavoin. Tutkimuksessa ilmeni, että jopa 52% perheistä, jossa oli 3-4-vuotiaita lapsia, oli internetin ja median käyttöön liittyviä pysyviä sääntöjä. Näitä ei vielä 0-2-vuotiaiden lasten perheissä juurikaan ollut. (Lasten mediabarometri 2010, 30.)

2.2.3 5-6-vuotiaat lapset

5-6-vuotiaat lapset alkavat ymmärtää kirjainten ja symbolien merkityksen, joskin heidän ajattelunsa on vielä hyvin konkreettista. Yksinkertaiset syy-seuraussuhteet alkavat hahmottua ja sääntömoraali korostuu. Tässä iässä lapset ovat hyvin uteliaita. He tekevät mielellään itse asioita, leikit ja pelit kiinnostavat heitä, ja oppiminen on heille lähinnä ilo. Kaverit, yhteiset leikit ja kiinnostuksen kohteet ovat tärkeitä itsenäistytessä vanhemmista. Tässä iässä lapset erottavat jo hiljalleen mainokset ja niiden tarkoituksen. Tietokoneen ja elektronisten pelien käyttö lisääntyy huomattavasti, ja oma itseilmaisuus kehittyy. Tämänikäisille olisikin tärkeää antaa turvallinen mahdollisuus käyttää eri medioita itseilmaisun välineenä. Yhteiset mediahetket aikuisten kanssa, esimerkiksi yhdessä pelaaminen, kertoo lapselle aikuisen kiinnostuksesta, ja samalla myös aikuinen pääsee paremmin sisälle lapsen kokemuksiin mediasta. Tämänikäisiä lapsia on myös hankalaa suojella ikäviltä mediasisällöiltä, koska niihin pääsee käsiksi helposti, kun vaan osaa käyttää laitteita. Mediakasvattajan olisikin tärkeää auttaa lasta käsittelemään mediasta tulevia ikäviä asioita ja niiden herättämiä tunteita. (Mustonen & Salokoski 2007, 27.)

Lasten mediabarometri 2010–tutkimuksen mukaan internetiä käytti 38% 5-6-vuotiaista lapsista. Vastaava luku internetin käytöstä oli 3-4-vuotiaiden ikäluokassa 35%. Tämän suhteen kovin suurta muutosta ei näiden ikävaiheiden välissä ollut. Digitaalisten pelien pelaaminen on 5-6-vuotiailla jo lisääntynyt, tytöistä noin neljännes ja pojista jopa puolet pelasi tutkimuksen mukaan digipelejä viikoittain. Televisiota tämän ikäiset seurasivat lähes jokainen viikoittain. Kirjojen lukeminen ja selailu oli merkittävässä asemassa, sillä 71% lapsista käytti kirjoja päivittäin ja lähes kaikki viikoittain. (Lasten mediabarometri 2010, 42 -43.) Mielestäni on hienoa huomata, ettei kirjojen merkitys vielä tässä iässä ole poissuljettua, vaan lapset edelleen nauttivat kirjojen selailusta ja satujen kuuntelusta, vaikka muut median muodot ovatkin entistä enemmän lasten arjessa mukana.

Viestintäviraston 2009 teettämän seurantatutkimuksen mukaan internetiä käytti päivittäin 5-vuotiaista tytöistä 24% ja pojista 13%, kun vastaava luku 6-vuotiailla oli

tytöistä 28% ja pojista 27%. Televisiota päivittäin 5-vuotiaista tytöistä katsoi 85% ja pojista 88%. 6-vuotiaiden päivittäinen television katselu oli tytöillä 92% ja pojilla 97%. (Aaltonen 2009, 29.) Internetin käyttöprosentti sekä viestintäviraston että mediabariometri-tutkimuksen mukaan on suunnilleen sama 5-vuotiailla (37 -38%) sekä vuonna 2009 että vuonna 2010. Viestintäviraston tutkimuksessa 6-vuotiaiden lasten internetin käyttöosuus on kuitenkin ollut 55%, mikä on jo melko paljon suurempi osuus. Viestintäviraston tutkimuksessa näyttäisi poikien osuus lisääntyneen huomasti viidestä ikävuodesta kuuteen, kun taas tyttöjen osuus on pysynyt suhteellisen samana.

Ikävälillä 0-6 tapahtuu paljon kehitystä median suhteen. 5-6-vuotiaat lapset saattavat katsoa käytännössä televisiota yhtä paljon kuin aikuisetkin. Internetin käyttöosuus ei vielä ole aikuisen tasolla, mutta tämä johtunee siitä, että kodeissa on todennäköisesti jonkinlaisia tietokoneen ja netin käyttörajoituksia ja sääntöjä, kun taas televisiota saa katsoa vapaammin. Uskoisin kuitenkin, että tulevaisuudessa tämänikäisten lasten internetin käyttö kasvaa edelleen.

2.3 Mediakasvattaja

Mediakasvattaja on henkilö, kasvattaja, joka työstää lapsen kanssa mediaa tavalla tai toisella: ohjaamalla, suojelemalla, kuuntelemalla ja yhdessä kokeilemalla. Kasvattajan tärkein tehtävä on tukea mediakasvatuksen avulla lapsen kokonaisvaltaista kehitystä lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Mediakasvattajan ei tarvitse olla media-alan eikä edes kasvatusalan ammattilainen voidakseen keskustella lapsen kanssa mediaan liittyvistä, lasta mahdollisesti askarruttavista, kiinnostavista tai pelottavista asioista. Tärkeintä on olla läsnä ja kuunnella. (Henriksson ym. 2006, 8, 22.) Koko perhe voi yhdessä nauttia median tarjonnasta, mutta samalla on syytä sopia myös yhteisistä säännöistä, esimerkiksi siitä, kuinka kauan median parissa ollaan ja mitä kukakin perheenjäsen saa ja on kehitystasoltaan valmis tekemään tai katsomaan. (Henriksson ym. 2006, 25.)

Mediakasvatus tulisi aloittaa siinä vaiheessa, kun lapsi alkaa käyttää mediaa tai medialaitteita. Aluksi ehkä tärkeintä on katselun/median käytön rajoittaminen perustel-

lusti lapselle. On myös syytä miettiä esimerkiksi ohjelmien ja pelien laadullista rajoittamista. Siihen apuna voi käyttää Valtion Elokuvatarkastamon (VET) asettamia ikärajoja (vuoden 2011 loppuun) tai nykyisin uusia Mediakasvatus – ja kuvaohjelmakeskuksen ikärajoituksia. Vanhemman olisi myös hyvä olla tietoinen ohjelmien mediasisällöistä sekä siitä, että ne todella voivat aiheuttaa lapsille erilaisia pelkoja, tunteita ja ajatuksia, joista olisi hyvä keskustella turvallisen aikuisen kanssa. (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 22 -24.) Etenkin pienten lasten mediasuojelussa, tärkeimmässä roolissa ovat lapsen omat vanhemmat, joiden kanssa lapsi oppii pikku hiljaa keinoja median sisältöjen käsittelemiseen (Martsola ym. 2006, 129).

Vanhemmat tuntevat omat lapsensa parhaiten. Heillä nimenomaan on suuri mahdollisuus vaikuttaa lastensa mediakasvatukseen. Mediakasvatuksessa olennaista kuitenkin olisi, että eri mediakasvattajat, kuten vanhemmat ja päiväkotikeskustelisivat yhdessä mediakasvatukseenkin liittyvistä asioista. (Henriksson ym. 2006, 26 -28.) Varhaiskasvatusalalla työskentelevät työntekijät ovat nykyään tavalla tai toisella mediakasvattajia. Heidän tulisi antaa lapsille mallia median käytöstä ja tuntea lasta suojelevat lait sekä lasten oikeuksien sopimus, johon kuuluu myös mediakasvatus. Heidän on jatkuvasti kehitettävä myös omia mediataitojaan voidakseen suhtautua oikein lasten mediamaailmaan. Lapsen muiden tarpeiden lisäksi on pystyttävä havainnoimaan ja huomioimaan mediaan liittyviä tarpeita sekä huolehdittava mediaympäristön turvallisuudesta. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 14.)

Mediamuffinssi-hankkeen ja Soolin ”Lastentarhan- ja luokanopettajaopiskelijat ja mediakasvatus” selvityksessä 70% lastentarhanopettajiksi ja luokanopettajiksi opiskelevista vastaajista (286) oli sitä mieltä, että mediakasvatusta on sisällytettynä koulutuksen aikaisiin opintoihin liian vähän nykyajan tarpeeseen nähden. 95% vastaajista oli myös sitä mieltä, että mediakasvatus on tärkeä osa opettajien koulutusta. (Alanen 2007, 9, 14.) Myös omasta mielestäni olisi tärkeää sisällyttää juuri tämän kaltaisiin koulutuksiin entistä enemmän mediakasvatukseen ohjaavia opintoja, jotta tulevaisuuden varhaiskasvatuksen ammattilaiset pystyisivät paremmin vastaamaan lasten mediakasvatuksellisiin tarpeisiin ja samalla myös tukemaan vanhempia samassa tehtävässä.

Keväällä 2006 toteutetun Mediamuffinsi kokeilun arviointia -tutkimuksessa selvisi, että mediakasvatuksellisesta pilottijaksosta oli ollut hyötyä varhaiskasvattajille. Varhaiskasvattajat kertoivat itse tulleen hankkeen aikana tietoisemmiksi omasta mediakasvatustoiminnastaan, ja hanke oli heidän mukaansa tuonut lisää suunnitelmallisuutta heidän toteuttamaansa mediakasvatukseen. Mediakasvatusta pidettiin myös varhaiskasvatuksen ja vanhempien yhteisenä asiana. Haastatteluissa ilmeni selvästi, että varhaiskasvattajat haluaisivat enenevässä määrin nostaa mediakasvatuksen yhteiseksi asiaksi, ”mediakasvatustalkoiksi”. (Kotilainen, Kupiainen, Niinistö & Pohjola 2006, 48 -49.) Myös tämänkaltaiset mediakasvatustempaukset ovat tärkeitä vielä kouluttautumisen jälkeenkin, sillä juuri media on kovaa tahtia kehittyvä ja kasvava ala, joka vaatii jatkuvaa omien tietojen päivittämistä ja arviointia.

On kuitenkin syytä muistaa, että lapsille ei edes mediakasvatuksen keinoin voida luoda suojakilpiä tuntemattomia vaaroja vastaan. Mediakasvatuksella olisikin pyrittävä kehittämään tietoista asennoitumista mediaa kohtaan. (Martsola ym. 2006, 125.) Käytännössä on hankalaa täysin arvioida, miten mikäkin mediasisältö vaikuttaa lapseen. Mikäli jokin mediasisältö aiheuttaa lapsessa esimerkiksi pelkoa, vaikka sen ei periaatteessa pitäisi, ei siltä kukaan voi ennalta suojella lasta. Toisaalta, lapselle ei myöskään voida opettaa suojautumista esimerkiksi väkivaltaisilta mediasisällöiltä sillä, että näytetään lapselle liian pelottavaa materiaalia, jotta lapsi ymmärtäisi olla katsomatta sitä seuraavalla kerralla.

3 LAPSEN KOGNITIIVINEN KEHITYS

Jokainen lapsi on yksilö, ja jokaisen lapsen kehitys etenee yksilöllisesti. Nämä seikat on otettava huomioon lasten mediakasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. On muun muassa huomioitava, että vaikka lapsi osaisikin käyttää mediavälinettä, ei hän välttämättä ymmärrä sen tuottamaa sisältöä. Mediasisältöjen tulkintaan vaikuttavat nimenomaan lapsen kognitiivisten kykyjen (havaitseminen, tiedonkäsittely, kielen kehitys) ja ajattelun kehitys, jotka vaikuttavat muun muassa faktan ja fiktion erotteiluun (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 12–13). Lapsen havainnot ja tulkin-

nat perustuvat aina aikaisempiin ympäristöä ja vuorovaikutusta koskeviin kokemuksiin. Mitä turvallisemmassa ja tukevammassa ympäristössä lapsi kasvaa, sitä paremmin hän on valmis vastaanottamaan median tuottamia mahdollisia uhkia. (Lapset ja media 2010.)

3.1 Piaget'n teoria lapsen ajattelun kehityksestä

Sveitsiläisen psykologin Jean Piaget'n mukaan lapsen leikki heijastaa myös lapsen ajattelun kehitystä. Lapsen leikki muuttuu lapsen ajattelua vastaavaksi ajan myötä, ja siitä johtuvat leikkien laadulliset muutokset. (Henriksson ym. 2006, 12.) Piaget piti tärkeänä ja mielekkäänä lapsen kehittymisen tutkimista leikkien havainnoimisen kautta. Piaget'n teorian mukaan lapsen ajattelun kehitys muuttuu laadullisesti käyden tietyt kehitysvaiheet läpi. Jokainen lapsi käy vaiheet läpi samassa järjestyksessä ja suurin piirtein samassa ikävaiheessa. (Vilkko-Riihelä 1999, 209.)

Piaget'n teoria jakautuu neljään eri vaiheeseen: sensomotoriseen (0-2-vuotta), esi-operationaaliseen (2-6/7vuotta), konkreettisten operaatioiden (6/7-12vuotta) ja formaalisten operaatioiden vaiheeseen (12-16vuotta). Sensomotorisen vaiheen alussa lapsen ajattelu perustuu pitkälti refleksien ja aistien varaan, mutta lapsi oppii kuitenkin koko ajan uutta itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Tässä vaiheessa lapsi alkaa opetella symboleja, erottaa tutun vieraasta ja lapselle alkaa muodostua sisäisiä mielikuvia ja malleja asioista ja toiminnoista. Esinepysyvyyden ymmärtäminen on tärkeä saavutus tässä vaiheessa, lapsi oppii ymmärtämään, että piilotettu lelu tai huoneesta poistuva vanhempi ei katoa, vaan on edelleen olemassa, vaikkei näy lapsen näköpiirissä. Muita vaiheen saavutuksia ovat välineiden käyttö tietyn päämäärän saavuttamiseksi, alkeellinen aika- ja paikkakäsitys sekä hiljalleen kehittyvä syy-seuraussuhteen hahmottaminen ja viivästynyt jäljittely. (Vilkko-Riihelä 1999, 211 - 212.) Tässä vaiheessa lapsi saattaa jo kiinnostua mediavälineistä; hän voi esimerkiksi alkaa mallintaa äidin tai isän puhelimesta puhumista, tietokoneella näppäilyä tai jotain muuta vanhemman päivittäistä toimintaa, joka liittyy mediaan. Lapsi saattaa osata jo laittaa television kaukosäätimestä päälle, kuten on nähnyt vanhemman te-

kevän. Tässä vaiheessa hän ei luonnollisesti ymmärrä ohjelmien sisällöistä juurikaan mitään.

Esioperationaalisessa vaiheessa lapsen mielikuvat alkavat sisäistyä entisestään. Konkreettisten mielikuvien rinnalle alkaa syntyä kuvitteellisia mielikuvia. Aluksi kuvitteelliset satuhahmot ovat lapselle täyttä totta, minkä jälkeen ne hiljalleen alkavat erottua todellisuudesta. Faktan ja fiktion erot alkavat selkiintyä lapselle tämän vaiheen aikana. Esioperationaalisessa vaiheessa lapsen havainnot määräävät pitkälti lapsen ajattelua. Etenkin vaiheen alussa lapsi uskoo sen, minkä näkee ja ottaa kuulemansa asiat hyvin konkreettisesti tosissaan. Piaget'n kuuluisa vesilasikoe osoittaa, että tässä iässä lapsi perustaa päättelynsä selvään näköhavaintoon. Jos kahdessa lasissa on yhtä paljon vettä, mutta toinen lasi on toista kapeampi ja korkeampi, vesi nousee kyseisessä lasissa korkeammalle kuin matalammassa ja leveämmässä lasissa. Tällöin lapsi ajattelee näköhavaintoonsa pohjautuen, että vettä on enemmän lasissa, jossa sen pinta nousee korkeammalle. Lapsen päättelyä ei muuta se, että lapsi näkee konkreettisesti molempiin lasiin laskettavan saman verran vettä. Lapsen ajattelu ja havainnot perustuvat siis konkreettisiin havaintoihin. Sadut ovat kuitenkin tämän vaiheen tärkeimpiä opettajia. Niiden avulla opetellaan etenkin moraalin alkeita, sekä omien tunteiden käsittelyä ja hallintaa. Tässä vaiheessa aikuisella on suuri merkitys satujen selittäjänä sekä tukena ja turvana. Vanhempien tulisikin kiinnittää lapsen kanssa huomiota etenkin faktan ja fiktionajaan; siihen mikä on satua ja mikä oikeasti totta. Lapsi alkaa tässä vaiheessa oppia myös asioiden välisiä suhteita ja määriä, lapsen ajantaju paranee ja lapsi alkaa uskoa siihen, että pelkkä ajatus ei voi muokata ympäristöä. (Vilkko-Riihelä 1999, 212 -214.)

Kasvattajan rooli on tärkeä edellä kuvatussa vaiheessa. Lapselle tulisi antaa mediaan liittyviä kokemuksia turvallisissa olosuhteissa, yhdessä vanhempien kanssa. Vanhempi on lapsen tuki ja turva, jonka kanssa mediaesitysten herättämistä tunteista ja mietteistä voi keskustella. Fakta ja fiktio alkavat eriytyä, kun mediakasvattaja muistuttaa lasta siitä, ettei esimerkiksi mörköjä ole olemassakaan, vaikka lastenohjelmissa niitä näkyykin. Tässä vaiheessa on syytä silti muistaa tavallisten satukirjojen merkitys lapsen ajattelun kehitykselle. Satukirjan lukemiseen kuluvat hetket ovat usein rauhallisia, ja lapsi ehtii miettiä myös kysymyksiä ja ajatuksia, joita satu hänessä herättää.

Juuri nämä hetket ovat kasvattajalle oleellisia lapsen kehityksen ja ajattelun havainnoinnissa.

Esioperationaalisen vaiheen jälkeen Piagén teorian mukaan alkaa konkreettisten operaatioiden vaihe. Tämä vaihe alkaa yksilöstä riippuen esikouluiän tietämillä. Tällöin lapsen ongelmanratkaisukyky paranee, ajattelu saa lisää joustavuutta, ja esinepysyvyyden ymmärtäminen auttaa asioiden, tapahtumien ja ilmiöiden ennustettavuudessa. Lapsi alkaa irtautua konkreettisesta näköhavainnosta eikä enää tue päätteilyään vain sen varaan. Välittömän aistihavainnon sijasta lapset alkavat käyttää sisäisiä malleja apunaan toistuvissa tilanteissa. Myös toisen asemaan asettuminen ja roolinotto ovat tälle vaiheelle tyypillisiä kehityksen eteenpäin viejiä. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Nurmi, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 81 -82.) Median kannalta tämä kehitysharppaus on ehkä yksi keskeisimmistä. Lapsi alkaa lajitella esimerkiksi mediasisältöjä niiden realistisuuden mukaan. Tässä vaiheessa lapsella on myös paremmat edellytykset erottaa mediassa faktan ja fiktion raja. Myös tarinoiden kulku, syyseurauspäätelmät ja tarinoiden hahmottaminen auttavat lasta irrottamaan saduista päähenkilöt, motiivit, huumorin ja muut tärkeät elementit. (Mustonen & Salokoski 2007, 21 -22.)

3.2 Vygotskyn teoria lähikehityksen vyöhykkeestä

Venäläinen psykologi Lev Vygotsky puolestaan ajatteli, että lapsen kognitiiviseen kehitykseen vaikuttaa eniten sosiaalinen ympäristö. Vanhemmat vaikuttavat lapsen kognitiiviseen kehitykseen kasvattajina, ympäristö vaikuttaa samoin suojaavien ja riskitekijöiden kautta, sekä ja kulttuurisilla tekijöillä on oma merkityksensä lapsen kognitiiviseen kehitykseen. (Vilkko-Riihelä 1999, 218.) Vygotskyn mukaan lapsi on aktiivinen toimija omassa yhteisössään: ihmisten välinen vuorovaikutus ja sosiaalis-kulttuurinen ympäristö muokkaavat lapsen kehitystä. Tästä syystä Vygotskyn teoriaa kutsutaankin sosiaalis-kulttuuriseksi teoriaksi. (Ahonen ym. 2006, 87.)

Kognitiivista kehitystä ja kehitystä yleensä vie Vygotskyn mukaan eteenpäin sosiaalinen vuorovaikutus toisen osaavamman ihmisen kanssa. Tätä Vygotsky kutsui lähike-

hityksen vyöhykkeeksi, jossa lapsi harjoittelee uusia taitoja yhdessä taitavamman aikuisen tai lapsen kanssa. Lapsi pystyy suoriutumaan sellaisista tehtävistä, joihin hän ei yksin pystyisi, kun osaavampi henkilö on vieressä auttamassa, tukemassa ja antamassa vihjeitä tekemättä kuitenkaan asioita suoraan lapsen puolesta. Tällä tavoin haastavammat kognitiiviset toiminnot rakentuvat ja sisäistyvät lapselle itselleen. (Ahonen ym. 2006, 65.)

Vygotskyn lähikehityksen mallin mukaan olisi syytä toimia myös mediakasvatuksen saralla. Faktan ja fiktion erottaminen saduista ja televisio-ohjelmista on 4-6-vuotiaalla lapsella opettelun vaiheessa, mutta aikuisen avustuksella lapsi kykenee hahmottamaan eron selkeämmin ja paremmin. Aikuinen voi myös antaa lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivia mediahaasteita ja tehtäviä, joita tehdään yhdessä lapsen kanssa. Lapsi saa itse tehdä ja kokea, mikä harjaannuttaa hänen omaa medialukutaitoaan.

3.3 Oppiminen

Lapselle ominaiset tavat toimia ovat myös ominaisia tapoja oppimiselle ja asioiden hahmottamiselle. Lapselle oppiminen on hauskaa, ja leikin varjolla oppimista tapahtuu päivittäin kuin huomaamatta. Lapsen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön ja muiden ihmisten kanssa. (Niinistö ym. 2007, 32 -33.) Varjopuolia nykyajan oppimiselle voidaan nähdä esimerkiksi siinä, miten lapset voivat mallintaa väkivaltaista ja aggressiivista käyttäytymistä suoraan jopa lapsille suunnatuista televisio-ohjelmista, kuten esimerkiksi Pokemonista tai Digimonista. Etenkin hyvin herkäät lapset saattavat saada tv:n ruudulta vaikutteita kovinkin helposti arkeensa ja leikkeihinsä (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 20).

Jo 1960-luvulla Albert Bandura tutki mallioppimisen vaikutusta aggressiivisuuteen. Banduran teorian mukaan tarkkailemalla muita ihminen oppii itse uutta. Banduran tekemässä tutkimuksessa ilmeni, että väkivaltaista käyttäytymistä nähneet lapset käyttäytyivät samankaltaisessa tilanteessa itsekin väkivaltaisesti. Vastaavasti koe-

ryhmä, joka ei ollut nähnyt väkivaltaista käyttäytymistä tutkimuksen yhteydessä, ei käyttäytynyt samassa tilanteessa aggressiivisesti. (Vilkko-Riihelä 1999, 327 -328.)

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan ihminen on itse aktiivinen oppija. Ihminen suuntaa tarkkaavaisuuttaan tietoisesti itselleen tärkeisiin asioihin ja säätelee näin myös omaa oppimistaan. Oppimista ei voi tapahtua ilman ihmisen omaa halua. Oppiminen on sisäinen prosessi, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. (Vilkko-Riihelä 1999, 333 -334, 337.) Tätä taustaa vasten oppimisesta ja oppimistilanteesta tulisi tehdä lapselle mielenkiintoisia ja mielekkäitä. Ulkoa opeteltavia vaikeita käsitteitä on turha tuoda 4-6-vuotiaille lapsille täysin arjesta tai toiminnasta irrallisina.

Konstruktivistinen oppimiskäsitys uskoo kognitiivisen oppimiskäsityksen tavoin oppijan olevan aktiivinen omien havaintojensa tulkitsija, ei pelkkä tiedon passiivinen vastaanottaja. Oppija on toimija, joka havaintojensa, uuden tiedon, vanhan tiedon ja kokemustensa kautta rakentaa aktiivisesti tietovarastojaan. Mikään opittu asia ei ole yksiselitteinen kopio vaikkapa opetetuista diamateriaaleista tai esityksistä, vaan oppijan itsensä muokkaama versio opeteltavasta asiasta. Merkitysten ymmärtäminen on konstruktivistisen käsityksen mukaan tärkeämpää ja hyödyllisempää kuin varsinainen ulkoa opiskelu. (Tynjälä 1999, 37 -38, 43; Vilkko-Riihelä 1999, 337-338.) Tärkeintä opetuksen ja tiedon jakamisessa olisikin keskittyä oppijan toimimiseen ja tekemisiin. Oppimistilanteen järjestämisellä on suuri merkitys oppimiselle (Tynjälä 1999, 61).

Vygotskyn sosiokulttuurinen lähestymistapa oppimiseen kuuluu selvästi sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen alle. Sen mukaan oppiminen tapahtuu aina ensin sosiaalisella, vasta sitten psykologisella tasolla. Ulkoisesta toiminnasta tulee sisäinen; lapset oppivat vuorovaikutuksessa toisten kanssa käsitteellisiä asioita, ja vasta sen jälkeen he oppivat käyttämään käsitteitä itsenäisesti. (Tynjälä 1999, 47.) Myös Vygotskyn aikaisemmin mainitsemani lähikehityksen vyöhyke painottaa oppimisen sosiaalista näkökulmaa: mitä lapsi ei itse pysty vielä hallitsemaan, hän voi oppia sen toisen, taidokkaamman lapsen tai aikuisen kanssa yhdessä, lähikehityksen vyöhykkeellä.

Sosiaalinen konstruktionismi mukailee Vygotskyn teoriaa oppimisesta osittain. Sen mukaan oppiminen vaatii sosiaalisen kontekstinsa, vuorovaikutuksen, mutta tässä lähestymistavassa keskiönä ovat nimenomaan yksilön väliset suhteet ennen sisäisiä prosesseja. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan oppiminen on tilanteesta riippuvasta. (Mt. 57.) Myös Deweyn mukaan oppiminen pohjautuu vuorovaikutuksellisuuteen ja kokemuksellisuuteen. Tämän näkemyksen mukaan opettajan rooli on olla ryhmätoimintojen ohjaajana. Opettajan tulee tuntea opetettavan ryhmän tiedot ja taidot, jotta voisi suunnitella opetustaan. Kokemusten jakamiselle pitää kuitenkin jättää tilaa. (Hujala, Nivala, Parrila-Haapakoski & Puroila 1998, 43.) Dewey painottaa nimenomaan lapsen omaa aktiivisuutta oppimisen saavuttamiseksi, kun taas Vygotskyn ajatusten mukaan lapsella tulee olla lasta itseään taitavampi ohjaaja, joka johtaa lapsen oppimisen saavuttamiseen (Glassman 2001, 3). Jo 4-6-vuotiaat lapset puhuvat keskenään yllättävän paljon mediaan liittyvistä asioita, etenkin erilaisista peleistä ja televisio-ohjelmista. Mediankasvatuksen kannalta sosiaalinen oppiminen on siis hyvin keskeinen käsite.

4 MEDIAN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET VARHAISKASVATUKSESSA

Mediakasvatus tulisi ottaa kaikissa päiväkodeissa yhdeksi tärkeäksi käsiteltäväksi osaksi, ei pelkästään esikouluikäisten, vaan jo nuorempien lasten kanssa, yhdessä kokeilemalla ja itse tuottamalla. Martsolan ja Mäkelä-Rönnholmin mukaan 3-5-vuotiaat lapset ovat eniten mediasuojelun tarpeessa. Heidän mukaansa päiväkoteihin tarvittaisiin erityisesti materiaaleja, jotka tukisivat perheiden ja lasten kanssa tehtävää mediatyötä. On myöhäistä enää ala-asteen loppuvaiheessa aloittaa suojaava mediakasvatus, sillä jo leikki-ikäiset käyttävät esimerkiksi tietokoneita. Useat lastentarhanopettajat kokevat hankalimmiksi tilanteet, joissa he päivähoitopäivien aikana kuulevat lasten puhuvan ikätasolleen sopimattomista mediasisällöistä. (2006, 135 - 136.)

Esimerkiksi teematyöskentelyä voisi helposti hyödyntää päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa lasten kanssa, sillä yhteen teemaan kiinnitetyt asiat ovat lapselle helposti hahmotettavissa. Itse tutkimisen kautta lapset poimivat mediasta monenlaisia aineksia, kuten ympäristön hahmottamiseen liittyviä ja myös omaan minäkuvaan vaikuttavia asioita. Mediakasvatuksen ei tarvitse olla paikallaan olemista, vaan siihen voi yhdistää liikkeen. Mediaesityksiä voidaan käyttää myös johdatuksena tai alustuksena liikkumiseen. Taiteelliset kokemukset synnyttävät elämyksiä ja kokemuksia musiikin, tanssin, kädentaitojen ja kirjallisuuden kautta. Näiden avulla lapsi voi oppia ilmaisemaan itseään, saada uusia kokemuksia ja oppia uusia asioita mediasta. Leikkimisen kautta lapsi käsittelee itselleen tärkeitä ja kiinnostavia asioita, joihin nykyaikana myös media antaa virikkeitä ja ajatuksia. Leikin avulla lapsi kehittyy jatkuvasti, ja leikki on myös kasvattajalle hyvä lapsen kehityksen seuraamisen väline. (Henriksson ym. 2006, 10 -13.) Vinkkejä medialeikkien ja toimintojen hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa ja päivähoidossa löytyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisusta ”Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen” (2010). Kyseisessä julkaisussa esitellään toiminta- ja tehtävämalleja siitä, miten varhaiskasvatuksessa ja kotona voidaan hyödyntää mediaa ja toteuttaa tietoista mediakasvatusta.

4.1 Kuva ja ääni

Nykymaailma on visuaalisia ärsykeitä pullollaan. On olemassa hyvin erilaisia kuvia, jotka kaikki viestivät katsojalleen erilaisia asioita. Mainoskuva on erilainen kuin uutiskuva, joka taas poikkeaa taidekuvasta tai pilakuvasta. Kuvien osalta mediakasvatuksen avulla opetellaan tulkitsemaan erilaisia kuvia ja niiden merkityksiä. Kuvien kautta lapsi myös oppii uusia asioita ympäröivästä maailmastaan; hänen maailmankuvansa kehittyy ja mielikuvitus saa rakennusaineita (Henriksson ym. 2006, 40, 42.) Myös äänet ovat lasten arkipäivää; ympäristön äänet, ihmisäänet, musiikki ja luonnonäänet. Lapsi sekä kuulee että tuottaa itse hyvin monenlaisia ääniä päivittäin. Jokainen lapsi tulkitsee niin kuvan kuin äänenkin yksilöllisesti. (Mt. 61.)

Lapset katselevat mielellään kaikenlaisia kuvia ja vertaavat niitä usein myös aiemmin näkemiinsä kuviin. Samaa tapahtuu myös erilaisten äänien suhteen. Alle kouluikäisten lasten mielikuvitus on vilkkaimmillaan, joten voimakkaat kuvat ja äänet vaikuttavat eniten juuri tämänikäisiin lapsiin. Tällöin pelottavista kuvista ja äänistä saattaa lapsen oman mielikuvituksen tuotoksena muotoutua vieläkin pelottavampia asioita kuin ne todellisuudessa ovatkaan. (Kankkonen, Peura, Suutarla & Veikkolainen 2003 - 2006, 19.)

Päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa käytetään päivittäin hyödyksi kuvia ja ääniä, tietoisesti ja tiedostamatta. Musiikki ja piirtäminen kuuluvat ainakin osaksi kaikkien päiväkotien perusohjelmaan. Kuviin ja ääniin voidaan kuitenkin keskittyä myös tietoisesti mediakasvatuksen näkökulmasta. Pienimpienkin lasten kanssa voidaan tarkastella kuvaa ja miettiä, mitä kuvassa on. Isompien lasten kanssa voidaan jo alkaa pohdita, mikä kuva on; onko se mainoskuva, yleiskuva vai uutiskuva. Tämäntyyppinen tehtävä on jo hyvin opettava. Kuvasta voidaan myös lähteä miettimään mitä tarkoitusta varten kuva on tehty. Pelkästään yhtä kuvaa käsittelemällä voidaan yhdessä lasten kanssa lähteä miettimään kuvaa ja sen tarkoitusta. Näin lasten kuvatulkitaitot kehittyvät. (Henriksson 2006, 43.) Kuvasta voidaan lähteä myös jatkamaan ihan omaa tarinaa. Voidaan myös yhdessä miettiä, mitä ääniä kuvasta voisi lähteä. Lapsien kanssa voi käsitellä kuvia myös siten, että annetaan lasten ottaa kuvia toisistaan tai otetaan lapsesta itsestään kuva. Näin voidaan opetella myös samalla kameran käyttöä. Lapset voivat myös kuvata mieleisiään kohtia esimerkiksi päiväkodin tiloista ja kertoa, miksi ovat valinneet juuri kuvaamansa kohteen. Näin lapsi pääsee osallistumaan itse kuvaajana ja saa oman äänensä kuuluviin kuvakerronnan kautta.

Myös ääniä voidaan leikkisästi harjoitella lasten kanssa monin eri tavoin. Voidaan esimerkiksi lähteä tutkimaan ääniä, joita päiväkodin tiloista kuuluu. Samalla voidaan myös miettiä, millaisia hassut tai pelottavat äänet ovat ja tuottaa niitä itse. (Henriksson 2006, 61.) Musiikki on myös hyvä väylä äänien kuuntelun ja kuulemisen harjoitteluun. Pianon avulla voidaan harjoitella lasten kanssa tunnistamaan matalien ja korkeiden, kovien ja hiljaisten, sekä pitkien ja lyhyiden äänten eroja. Näihin ääniharjoituksiin voidaan helposti myös lisätä liikunta ja kehon hallinta, miten ääniä voi ilmentää kehon ja liikkeen avulla.

Kerhokeskuksen julkaisussa ”Kuvaa, ääntä ja tekstiä –medialukutaidon harjoituksia alkuopetukseen ja kerhoihin” antaa lisää hyviä vinkkejä kuvan, äänen ja tekstin käyttöön lasten kanssa (Alanen 2009). Vaikka julkaisun harjoitukset on suunnattu alkuopetusikäisille, voi niitä hyvin soveltaa myös päivähoitoon ja pienemmille lapsille. Kuvaa ja ääntä voi hyödyntää lähes rajattomasti päivähoidossakin.

4.2 Tarinat ja sadut

Tarinoita ja satuja on kerrottu ja kuultu jo paljon ennen tietokoneiden ja televisioiden aikakautta. Televisioiden ja tietokoneiden tulosta huolimatta tarinat ja sadut pitävät vieläkin oman paikkansa etenkin lasten arjessa. Lapset kuuntelevat vanhempien lukemia ja kertomia satuja. Lapset myös selailevat itse satu- ja kuvakirjoja ja alkavat melko varhaisessa vaiheessa sepittää myös itse pieniä tarinoita leikkien lomassa ja omasta kuluneesta päivästäan kertoessaan. Nykypäivänä lapsi pystyy sisäistämään tarinoita satukirjojen lisäksi myös televisio-ohjelmista, elokuvista ja peleistä (Henriksson 2006, 34).

Martsolan ja Mäkelä-Rönnholmin (2006, 21.) mukaan on olemassa seitsemän harhaa lapsesta ja mediasta. Yksi näistä harhoista koskee kuvan ja tekstin vaikutuksia lapsiin ja niiden vähättelyä. Kuvamateriaali on valmiiksi suunniteltua ja tehtyä, jolloin lapsi saa kaiken tiedon suoraan materiaalista ja on näin ollen suojattomampi sitä vastaan. Luetusta ja kirjoitetusta tekstistä lapsi luo itse omat mielikuvansa, jolloin psyyken puolustusmekanismit ovat käytössä ja suojaavat lasta sitä kautta automaattisesti.

Varhaiskasvatuksessa ja päivähoidossa käytetään sadutusta melko yleisesti. Sadutusta voi toteuttaa yksilöllisesti, ryhmässä tai pienryhmässä, jolloin sadut saavat erilaisia vivahteita. Saduista voidaan muodostaa myös ääniä, kuvia ja piirroksia sisältäviä kokonaisuuksia tai jopa lasten oma näytelmä, joka kirjataan ylös. Sadutus antaa myös tilaa lapsen omalle ilmaisulle ja ajatuksille sellaisenaan. (Henriksson 2006, 34 -35.)

Sadutuksen kautta voidaan luoda tarina, jossa lapset voivat harjoitella erilaisia rooleja; aikuinen voi näytellä lasta ja lapsi puolestaan aikuista (Matkalla mediaan 2010, 5).

Perinteisen kirjallisen ja itseilmaisullisen tarinoinnin ja satujen rinnalle ovat nousseet mediaesitykset, jotka sisältävät myös aina jonkin viestin, tarinan. Ne eivät välttämättä kerro koko tarinaa suoraan, vaan katsoja lisää itse puuttuvat osat tarinaan omien kokemustensa ja ajatustensa kautta. Mediaesityksiä voidaan lähteä tarkastelemaan lasten kanssa monesta eri näkökulmasta. Voidaan etsiä tarinoiden henkilöhahmoja ja miettiä heidän ominaisuuksiaan ja osuuttaan tarinan juonen kannalta. Voidaan myös miettiä, voiko katsotun mediaesityksen kaltaista tarinaa ja tapahtumia tapahtua oikeasti omassa elämässämme vai olivatko tapahtumat ainoastaan fiktiota. (Mt. 2006, 36.) Tätä kautta voidaan harjoitella lasten kanssa faktan ja fiktion erottelua ja samalla kriittisen medialukutaidon alkeita.

4.3 Elokuvat ja pelit

Nykyisin web-kameran avulla monia pelejä pystytään ohjaamaan oman liikkeen ja äänen avulla, mikä auttaa lasta hahmottamaan omaa kehoaan ja sen toimintaa (Henriksson ym. 2006, 10 -13). Niin tietokoneella kuin pelikonsoleillakin on pelejä, jotka voivat kehittää lapsen ongelmanratkaisutaitoja. Pelaamisen kautta lapsi voi löytää uusia kavereita. Pelit voivat harjaannuttaa tunteiden hallintaa sekä ohjeiden ja sääntöjen noudattamista. (Kankkonen 2003 - 2006, 40.) Peleillä on aina myös haittapuolensa, mikäli lapsi pelaa liikaa, liian stimuloivia ja väkivaltaisia pelejä tai jos lapsi ei saa aikuisen tukea pelikokemuksilleen. Päivähoidolle haastavinta on pelilaitteiden hankkiminen ja niihin liittyvien sääntöjen ja rajoitusten ylläpitäminen. Päivähoidossa tärkeämpää olisi kiinnittää huomiota siihen, millaisia pelejä lapset pelaavat tai millaisia elokuvia he katsovat. Lapset usein kertovat niistä mielellään, mikäli heiltä kysytään. Pelien ja elokuvien yhtäläisyyksien kautta lapset saavat myös kontakteja toisiinsa. Varhaiskasvattaja voi keskustella lasten kanssa ja auttaa näin ollen myös vanhempia ymmärtämään lasten pelien ja elokuvien katselun maailmaa.

3-6-vuotiaat lapset ovat elokuvien, pelien ja kuvaohjelmien sisällön osalta hyvin herkkiä aikuisten reaktioille. Mikäli lasta pelottaa jokin kuvaohjelman sisältö, hän pystyy rauhoittumaan, kun vieressä on vanhempi henkilö, joka käyttäytyy itse rauhallisesti ja toteaa lapselle, ettei pelättävää ole. Lapsi kykenee tässä iässä erottamaan toisistaan hyvän ja pahan, muttei täysin sitä, mikä on totta ja mikä täysin mielikuvituksen tuotetta. (Kankkonen ym. 2003 -2006, 19.) Varhaiskasvatuksessa käytetään jonkin verran lastenohjelmia ja elokuvia. Pääroolia ne näyttelevät sellaisina päivinä, kun päivähoitossa halutaan tarjota lapsille erityinen päivä tai esimerkiksi siksi, ettei pakkasen tai sateen vuoksi voida ulkoilla. Tällaisissa tilanteissa olisi otollista keskustella lasten kanssa ohjelman katsomisen jälkeen siitä, mikä ohjelmassa oli totta ja mikä pelkästään kuviteltua (Matkalla mediaan 2010, 6). Varhaiskasvattaja voi tällaisissa tilanteissa olla lapselle tuki ja turva sekä lapsen pelon tunteiden peilaaja.

4.4 Sanomalehdet, uutiset ja mainokset

Sanomalehti on helposti saatavilla oleva ja monipuolinen. Sanomalehtiä voidaan käyttää monenlaisiin tarkoituksiin. Ne ovat erinomaisia oppimisen välineitä. 5-6-vuotiaiden lasten kanssa voidaan jo yhdessä miettiä, mikä on uutisen ja mainoksen ero. Lasten kanssa voidaan opetella eroja käytännössä myös siten, että tuotetaan itse omia mainoksia ja uutisia ja vertaillaan sitä kautta, miten ne eroavat toisistaan. Uutisella tarkoitetaan ennen julkaisematonta tietoa, joka on ajankohtaisuudellaan ja tärkeydellään ylittänyt julkaisukynnyksen (Skriini 2011). Mainonnalla ja mainoksilla puolestaan halutaan saada ihmiset ostamaan tai kiinnostumaan mainostettavista tuotteista (Skriini 2011).

Sanomalehtiin voidaan varhaiskasvatuksessa tutustua ihan aluksi vain materiaalina ja askarrella niistä esimerkiksi; sanomalehtipalloja, pesäpallomailoja tai kaukoputkia. Sanomalehdistä voidaan etsiä myös kirjaimia, numeroita tai kokonaisia lauseita sekä erilaisia kuvia. Näitä voidaan hyödyntää esimerkiksi kirjoittamalla lapsen itse kertoma tarina kuvan ja tekstin viereen. Lasten kanssa voidaan myös keksiä ihan omia uutisia, jotka liittyvät oikeisiin tapahtumiin joko yleisesti tai lapsen omassa elämässä. (Henriksson 2006, 79 -80.)

Sanomalehdissä on uutisten lisäksi myös mainoksia. Mainoksiin voidaan tutustua lasten kanssa pohtimalla niiden tarkoitusperää ja sitä millaisia mainoksia lapset itse muistavat. Voidaan miettiä millaisia tuotteita he itse ovat halunneet nähdessään mainoksen tuotteesta. Lasten kanssa voidaan myös miettiä, mitä kaikkea mainoksiin kuuluu tai muistaako joku lapsista mainosten tunnuslauseita tai musiikkia. (Skriini 2011.)

4.5 Kännykkä, tietokone ja internet

Jyrki Reunamo kirjoittaa Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa ”Tietotekniikka on tabu” (5.6.2011), että monet varhaiskasvattajat suhtautuvat etenkin tietotekniikkaan negatiivisesti, ikään kuin sitä ei olisi olemassakaan. *Reunamo muistuttaa, että lapset oppivat parhaiten itse tekemällä ja kokeilemalla. Sama pätee myös tietotekniikkaan ja mediataitoihin.* Hänen mukaansa ongelmat alkavat vasta silloin, kun lapsi jätetään yksin esimerkiksi pelikoneen ääreen ilman turvallisen kasvattajan tukea. Median avulla kasvattajat voivat oppia näkemään maailmaa lapsen silmin, esimerkiksi kameran kuvien käyttämisellä. Media ja tietotekniikka ovat siis mahdollisuus, kun se integroidaan osaksi arkea, mutta ei kuitenkaan jätetä peläksi päätteellä istumiseksi, Reunamo toteaa.

Nevalaisen ja Romppaisen opinnäytetyön (2002) tutkimustulosten mukaan tutkimukseen osallistuvien päiväkotien varhaiskasvattajista yli puolet olisi toivonut, että tietokoneella olevia opetusohjelmia käytettäisiin enemmän päiväkodeissa. Varhaiskasvattajat olivat myös esittäneet toiveen henkilökunnan yhteisistä suunnitteluhetkistä, joissa käytäisiin läpi mediakasvatuksen painopisteitä ja lapsen tukemisen mahdollisuuksia. (Nevalainen & Romppainen 2002, 32.)

Tietokoneen käyttö ja sen opettelu harjaannuttavat lapsen hienomotoriikkaa. Tietokoneella ja internetissä on nykyaikana myös paljon opetuspelejä ja kuvankäsittelyohjelmia, joiden avulla lapsi voi harjoitella hahmottamiseen, matematiikkaan tai kirjai-

miin liittyviä asioita. Tärkeintä kuitenkin on, että aikuinen (vanhempi tai työntekijä) on tietoinen lapsen internetin ja tietokoneen käytön sisällöstä. (Henriksson 2006, 89 - 90.) Myös kännykkä on nykyään medialaite, joka hankitaan yhä nuoremmille lapsille. Kännykkä on kehittynyt niin huimaa vauhtia, että kalleimmissa kännyköissä on jo lähes samat ominaisuudet kuin tietokoneessa, kamerassa ja internetissä yhteensä. Lasten kanssa olisi syytä sopia selkeät säännöt kännykän käytöstä. Varhaiskasvatuksessa kännykän käytön opettelu osana mediakasvatusta on siinä mielessä haastavaa, että jokaisen lapsen kännykän käyttö on hyvin yksilöllistä, eivätkä kaikki lapset saa omaa kännykkä ennen kuin kouluun lähtiessään. Varhaiskasvatuksessa tärkeintä olisi käyttää keskustelua, mielikuvitusta ja kuvallisia keinoja kännyköiden maailmaan tutustuttaessa.

Kännykän, tietokoneen ja internetin käyttömahdollisuudet varhaiskasvatuksessa ja päiväkodeissa ovat usein kuitenkin hyvin rajalliset. Harvassa päiväkodissa on koneita ja laitteita niin paljon, että niitä pystyttäisiin päivähoitopäivien aikana juurikaan hyödyntämään. Suurempi vastuu mediakasvatuksesta on vanhemmilla, sillä lähes jokaisen lapsen kotoa löytyy nykypäivänä kännykkä, tietokone ja internet. Päivähoidossa pystytään kuitenkin tukemaan vanhempien tehtävää mediakasvattajina keskustelemalla lasten kanssa internettiin liittyvistä vaaroista ja siitä, miten niiden aiheuttamia pelkoja pitäisi käsitellä. Varhaiskasvattajat pystyvät myös lasten leikkejä havainnoimalla ottamaan vanhempien kanssa puheeksi niitä asioita, jotka ovat herättäneet heissä huolta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen peruslähtökohtana ei ole tehdä tutkimustuloksista yleistettäviä päätelmiä. Ideana on löytää tarkemmin tutkituista yksittäisistä tapauksista sellaisia esiintyvyyksiä, jotka ovat merkittäviä tai toistuvat myös yleisemmällä tasolla asioita tarkasteltaessa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää erityisesti tarkka kirjallinen selonteko tutkimuksen toteuttamisesta koskien tutkimuksen kaikkia vaiheita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 182, 232.)

Tutkimustulosten toteuttamisen yhteydessä kerron ja kuvaan mahdollisimman tarkasti tutkimuksen lähtökohdat, tutkimustehtävän ja kohderyhmän. Kuvaan myös tarkoin tutkimuksen toteuttamista ja tutkimusaineiston analysointivaihetta. Lisäksi pohdin myös tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Tutkimustehtävä ja kohderyhmä

Opinnäytetyöni **tavoitteena on selvittää, miten toiminnallinen mediakasvatusviikko voi lisätä 4-6-vuotiaiden lasten käsityksiä mediasta, etenkin sen käsitteistä ja siitä mitä media on.** Pyrin myös selvittämään, **millä tavalla mediakasvatusviikon sisältämät teemat näkyvät lasten päivähoitopäivissä ja lasten keskusteluissa?** Tein myös alkuhaastattelun yhteydessä **kyselyn lasten medialaitteiden aikaisemmasta käytöstä, joten saisin sillä pienen määrällisen tutkimusaineiston lasten median käytöstä.**

Rajasin työni koskemaan **lasten näkökulmaa** asiaan. Aihetta on tutkittu lasten vanhempien ja päiväkotien henkilökunnan näkökulmasta, mutta ei varsinaisesti lasten näkökulmasta. Teoriaosuudessa tulee kuitenkin esille kasvattajien merkitys lasten mediakasvattajina. Toiminhan minäkin tutkimuksessani lasten mediakasvattajana, millä nimenomaan on merkitystä lasten käsityksille. Oletus työni lopputuloksesta on, että toiminnallisella mediakasvatusviikolla on positiivisia vaikutuksia lasten mediakäsityksille ja mediatietämykselle.

Kohderyhmänäni on yksityisen Aarresaari päiväkodin 4–6 -vuotiaiden lasten ryhmä. Ryhmässä on yhteensä 16 lasta, yhdeksän poikaa ja seitsemän tyttöä. Ennen opinnäytetyöni tutkimuksen aloittamista olin jo ehtinyt hieman tutustua lapsiin ja lapset minuun. Tein kyseisessä päiväkodissa harjoittelun jo aikaisemmin keväällä. Vanhemmatkin tunsivat minut jo entuudestaan, ja lupalomakkeiden (liite 1) lähettämisen jälkeen kaikki vanhemmat antoivat luvan lapsensa tutkimukseen osallistumiselle niin toimintaviikoon kuin haastatteluihinkin. Osa vanhemmista antoi luvan kuvien julkaisuun, osa ei. Kuvien julkaisukieltä vanhemmat perustelivat sillä, että koskaan ei voi tietää kuka lukee ja näkee työn. Työhän julkaistaan netissä

suojaamattomilla sivuilla. Kaikki vanhemmat eivät siis halunneet lapsistaan mitään tunnistettavia kuvia julkaistavan. Päädyin siihen ratkaisuun, että en käytä opinnäytetyössäni ollenkaan sellaisia kuvia, joissa lasten kasvot näkyvät.

Aarresaari päiväkotiki on merihenkkinen. Lapsia kutsutaan yleisesti miehistöksi ja päiväkodin henkilökuntaa päällystöksi. Päiväkodin fyysisissä tiloissa huoneet on nimetty laivasto termeihin sopiviksi ja muut sisustusratkaisutkin toteuttavat samaa ideaa. Aarresaari on päiväkotiki, joka painottaa liikuntaa, musiikkia ja seikkailua työmenetelmänään. Liikunta sisältää perusliikuntaa, luovaa liikuntaa, välineliikuntaa, ulkoliikuntaa ja eri liikuntalajeihin tutustumista. Musiikkiin puolestaan sisältyvät soitto, laulu, kuuntelu, musiikkiliikunta ja musiikin kieli. Musiikin osalta Aarresaarissa on erillinen musiikkikasvatuksen vuosisuunnitelma. Seikkailuhengessä Aarresaarissa painottuvat luonto-, liikunta-, musiikki- ja mielikuvitusseikkailut sekä ongelmanratkaisutehtävät. (Aarresaari-päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Kaikkia näitä painotusalueita yhdistää se, että niitä ei ole tarkoitus käyttää pelkästään ohjattujen tavoitteellisesti suunniteltujen tuokioiden aikana, vaan ne kuuluvat sula-vasti jokapäiväiseen arkeen Aarresaarissa. Perushoitotilanteet voivat sisältää seikkailullisia ohjeistuksia tai vaikkapa musiikkia rentouttamaan tilannetta. Siirtymätilanteet voidaan suorittaa takaperin tai karhukävelyllä; eri tavoin liikkuen. Liikunta, musiikki ja seikkailu linkittyvät arkipäivän rutiineihin, tehden niistä mielekkäitä kaikille.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tutkimuksessa käytin tutkimusmenetelminä puolistrukturoitua lasten yksilöhaastattelua ja osallistuvaa havainnointia. Valitsin lasten yksilöhaastattelut sen vuoksi, etteivät ryhmäpaine ja toisten lasten mielipiteet vaikuttaisi lasten vastauksiin liikaa. Kartoitin haastattelukysymyksissä nimenomaan lasten omia mielipiteitä ja käsityksiä mediasta. Myös haastatteluiden tallennuksen ja haastattelulomakkeisiin kirjaamisen kannalta on mielestäni luotettavampaa keskustella yhden lapsen kanssa kerrallaan. Osallistuva havainnointi kuuluu myös luontevasti tutkimukseen, joissa lapset ovat pääkohderyhmänä. Lasten leikkejä ja päivittäisiä toimintoja seuraamalla voi-

daan helposti havainnoida muutoksia lasten puheissa ja leikeissä. Lapsethan eivät välttämättä pysty haastattelutilanteissa tuottamaan tietoisia ja sanallisia vastauksia oppimastaan.

5.2.1 Haastattelu

Haastattelun positiivisiin puoliin kuuluu mm. se, että haastateltavat henkilöt ovat aktiivisia osapuolia tutkimuksessa. Haastattelussa ollaan myös suorassa vuorovaikutuksessa tutkimukseen osallistujien kanssa. Tällöin kielellisen aineiston lisäksi voidaan kiinnittää huomiota erilaisiin nonverbaalisiin viesteihin. Haastattelun haittapuoliin puolestaan sisältyy mm. se, että sekä itse haastatteluun että haastatteluaineiston litterointiin kuluu paljon aikaa. Haastatteluun sisältyy myös helposti ”virheitä”, koska yleensä haastateltavat pyrkivät antamaan sosiaalisesti ”oikeita” vastauksia. Myös haastatteluaineiston analysointi, raportointi ja tulkinta ovat erityisen haasteellisia valmiiden mallien puuttumisen takia. (Hirsjärvi ym. 1997, 205.) Erityisesti lapsia haastateltaessa päästään kuitenkin lähemmäs heidän omaa kokemusmaailmaansa ja käsityksiään (Hirsjärvi & Hurme 2006, 128).

Tutkimusmenetelmänä käytin opinnäytetyössäni pääosin puolistrukturoitua haastattelua. Puolistrukturoidun haastattelun ideana on, että jokin haastattelun näkökulma on ennalta määritelty, eivät kaikki (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47). Kysymykset ovat kaikille samat, ja valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole (Eskola & Suoranta 2000, 86). Osa haastatteluni kysymyksistä oli myös strukturoituja. Nämä kysymykset koskivat mm. sitä, oliko lapsi käyttänyt tiettyjä mediavälineitä tai mikä mediavälineistä oli lapselle mieluisin. Strukturoidussa haastattelussa ideana on, että kysymykset ovat kaikille samat ja vastauksille on annettu vastausvaihtoehdot (Eskola & Suoranta 2000, 86). Haastattelun tukena käytin kyselylomaketta, johon kirjasin lasten vastauksia ja muita huomioita haastattelutilanteesta. Nämä muut kirjaukset koskivat esimerkiksi lapsen tunnetilaa, haastattelun kulkua, erityisiä huomioita ja tietoa häiriötekijöistä. Muokkasin opinnäytetyöhöni lasten mediabarometri 2010 – tutkimuksessa käytettyä haastattelulomaketta siten, että se soveltui 4-6-vuotiaille lapsille (liitteet 2 ja 3). Käytännössä se tarkoitti sitä, että poistin kyselylomakkeista

aikaan liittyviä kysymyksiä; kuten esimerkiksi kuinka usein katsot televisiota. 4-6-vuotiaiden aikakäsitys ei vielä ole niin hahmottunutta, että vastauksia olisi voinut tulkita luotettavasti. Lasten ajattelu on vielä niin konkreettista, että käsitys ajasta ja etenkin sen kulumisesta on erilainen kuin aikuisella (Kirmanen 1999, 199). Määrään tai aikaan liittyvät kysymykset eivät olisi olleetkaan olennaisia tutkimuskysymysteni kannalta. Tein myös pienen määrällisen kartoituksen alkuhaastattelun yhteydessä lasten mediavälineiden käytöstä.

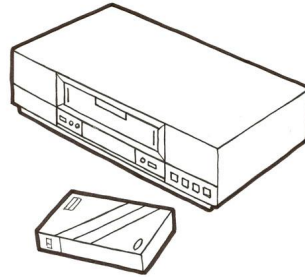
Haastattelun tallentaminen on välttämätöntä haastattelun kannalta (Hirsjärvi & Hurme 2006, 75). Haastatteluiden kirjaamisen lisäksi kaikki haastattelut nauhoitettiin luotettavaa jälkianalysointia varten. Näytin lapsille nauhuria ennen nauhoituksen aloitusta ja kerroin, että äänemme ja keskustelumme tallentuvat nauhurille. Ensimmäisten lasten joukossa oli lapsi, joka halusi kuulla äänensä jälkikäteen nauhurilta. Kuuntelimme yhdessä haastattelun päätteeksi lapsen kanssa pienen pätkän keskusteluamme, mikä osoittautui hyvin jännittäväksi ja hauskaksi. Tämän seurauksena kuuntelin jokaisen lapsen kanssa haastattelun jälkeen pienen pätkän nauhurilta. Moni lapsista ei ollut aikaisemmin kuullut ääntään nauhurilta, joten mediakasvatukseen päästiin hyvin käsiksi myös haastatteluiden yhteydessä nauhurin ihmeellisyyden kautta.

Haastattelin lapsia yksitellen ennen mediaviikkoa ja mediaviikon jälkeen. Jokaista lasta haastattelin siis kaksi kertaa. Kyselylomakkeiden kirjaamisen ja nauhoitusten lisäksi käytin haastatteluissa pieniä mediakuvakortteja, jotka olivat mukana molemmissa haastatteluissa ja myös toimintaviikolla (kuvat 1- 7). Haastattelussa oli aina mukana yksi lapsi, minä ja myös pieni ”mediahirvi” – pehmolelu. Otin pehmolelun mukaan haastatteluihin poistamaan lapsen jännittyneisyyttä. Näin lapsi saattoi haastattelun aikana tutkailla pehmolelua, leikkiä sillä tai tuoda pehmolelun kautta asioita esille. Näin haastattelutilanteen jännittävyys ja kireys hieman hälveni, ja lapsi ajatteli tilanteen enemmän leikinomaisena kuin kuulustelutilanteena. Kerroin jokaiselle lapselle aina haastattelun alussa, mistä oli kysymys. Motivoin lapsia kertomalla, että jokainen heistä oli minulle suureksi avuksi koulutehtävääni varten. Lapset innostuivat näin enemmän haastattelusta. Osa lapsista halusi myös tietää,

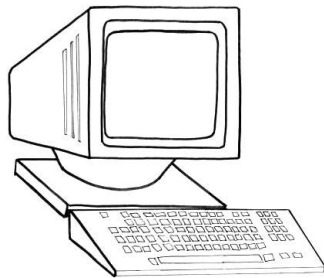
osallistuvatko kaikki oman ryhmän lapset kyseiseen koulutehtävään ja halusivat olla apuna hakemassa seuraavaa haastateltavaa paikalle.

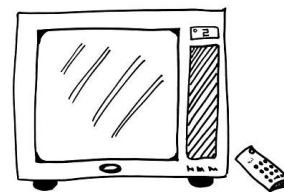
Kuva 1. Kamera.

Kuva 2. Videonauhuri.

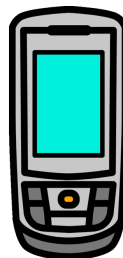
Kuva 3. Tietokone.

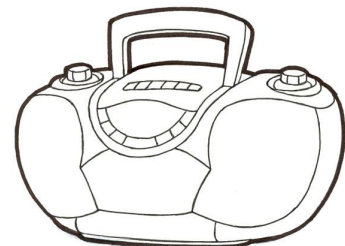
Kuva 4. Televisio.

Kuva 5. Pelikonsoli.

Kuva 6. Kännykkä.

Kuva 7. Radio.

Kaikki haastattelut toteutettiin samassa tilassa. Tilana toimi pieni leikkihuone, jonka lattia oli peitetty patjoilla. Istuin lapsen kanssa lattialla patjojen päällä yleensä

vastakkain. Tällöin auktoriteettimainen asemani väheni, koska olimme lapsen kanssa samalla tasolla lattialla istuen. Haastatteluiden toteutusaika oli yleensä yhden jälkeen iltapäivällä, sen jälkeen kun lapset olivat nukkuneet päiväunensa. Näin siksi, että se oli päivän rauhallisinta aikaa. Lapset olivat jo ulkoilleet, syöneet ja saaneet levätä. Muutamina päivinä haastattelin lapsia myös aamupäivän aikana, koska kovan sateen sattuessa vietimme aamupäivän sisällä. Pääosin haastattelut kuitenkin toteutuivat iltapäivällä päivälevon jälkeen. Haastattelut kestivät noin 10 -15 minuuttia per haastattelu. Haastateltaessa 4-6-vuotiaita lapsia haastattelun ei tulisikaan kestää kovin pitkään (enintään noin 15-20minuuttia), sillä lapset eivät jaksakaan keskittyä kovin paljon pidempiä aikoja kerralla (Hirsjärvi & Hurme 2006, 130).

Häiriötekijöitä haastatteluiden aikana ei juurikaan ollut. Haastattelut toteutuivat tietyssä huoneessa, mistä muu päiväkodinhenkilökunta ja lapset olivat tietoisia. Välillä joku päiväkodin lapsista saattoi kuitenkin kurkistaa leikkihuoneeseen haastattelun ollessa kesken. Tämä ei näyttänyt vaikuttavan haastateltaviin lapsiin muuten kuin hassunkuristen naurahduksien muodossa. Sen vuoksi ajattelen, että haastattelut toteutuivat ilman ulkoisia häiriötekijöitä.

5.2.2 Lasten osallistuva havainnointi

Osallistuva havainnointi on yleensä kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmävaihtoehto. Osallistuvan havainnoinnin ideana on, että tutkija itse pyrkii havainnoitavan ryhmän jäseneksi jollain tavalla. Havainnointi voi olla joko täydellistä tai vaihtoehtoisesti myös kohdistettua rajattuihin kohteisiin. Sillä voidaan myös pyrkiä saamaan kokonaisvaltainen käsitys havainnoitavien elämästä. (Hirsjärvi ym. 1997, 215 -217.) Yleisesti havainnoinnin etuina voidaan pitää sitä, että havainnoinnin avulla päästään asioiden luonnolliseen ympäristöön ilman koeolosuhteiden rasitteita. Havainnointi antaa välittömän ja suoran tiedon havainnoitavien käytöksestä tai toiminnasta. Sillä voidaan saada myös hyvin käytännönläheistä ja mielenkiintoista tietoa esille. Havainnoinnin haittapuoliksi on määritelty esimerkiksi ristiriita siitä, miten havainnoija voi joissain tilanteissa omalla toiminnallaan myös muuttaa havainnoitavien käytöstä ja näin ollen koko tilanteen kulkua. Havaintojen toteuttaminen vie paljon

aikaa, eikä havaintoja pystytä aina välittömästi kirjaamaan muistiin. Tällöin on luotettava siihen, että tutkija pystyy kirjaamaan havaintonsa luotettavasti vasta tilanteen jälkeen. (Mt. 213 -214.)

Havainnointimuistiinpanojen tekeminen on tärkeä osa osallistuvaa havainnointia. Muistiinpanot voidaan tehdä joko havainnoinnin aikana, havainnoinnin jälkeen tai molemmissa vaiheissa. Muistiinpanoja ei käytännössä voi kirjoittaa täydellisen neutraalisti, vaan niihin lukeutuu aina mukaan myös tutkijan tilanteille antamia merkityksiä (Törrönen 1999, 229). Omassa tutkimuksessani kirjasin havaintomuistiinpanoja osittain havainnoinnin aikana (esimerkiksi haastattelutilanteessa), mutta myös havaintotilanteiden jälkeen. En esimerkiksi pystynyt kirjaamaan havaintoja mediatuokioiden aikana, jolloin olin ohjausvastuussa. Tällöin kirjasin muistiinpanot heti mediatuokioiden jälkeen.

Keräsin tietoa osallistuvasti havainnoimalla koko haastatteluiden ajan. Kuten jo edellä mainitsin, kirjasin haastattelulomakkeisiin ylös tärkeimpiä huomioitani haastattelutilanteesta; lapsesta, ilmapiiristä ja mahdollisista muista haastatteluun vaikuttavista tekijöistä. Pyrin arvioimaan myös omaa toimintaani haastatteluiden kuluessa. Keräsin tietoa haastatteluiden lisäksi myös koko ajan osallistuvasti havainnoimalla lapsia ja heidän leikkejään ja keskustelujaan päiväkotipäivien aikana. Käytin havainnointini tukena avointa havaintopäiväkirjaa. Kirjoitin havaintopäiväkirjaani tutkimukseni kanalta olennaisimpia asioita lasten keskusteluista, leikeistä ja kommenteista. Havaintopäiväkirjan tarkoituksena ei ollut toimia jokapäiväisesti tiettyyn kellon aikaan, vaan kirjasin sinne satunnaisia huomioita tutkimukseni ajalta.

Osallistuva havainnointi toteutui parhaiten lasten haastattelutilanteissa ja toimintaviikon aikana pitämieni tuokioiden yhteydessä ja niiden ympärillä. Osallistuva havainnointini toteutui rajoittuneena tiettyihin ajankohtiin ja kohteisiin, ei täydellisesti. Toimintatuokioiden aikana kiinnitin huomiota lasten mediasanojen käyttöön ja spontaaneihin kommentteihin, joita lapset ilmaisivat liittyen tuokion aikana käsittelemimme asioihin. Tarkkailin myös sitä, miten lasten ajatukset ja ilmaukset muuttuivat viikon edetessä. Alun perin tarkoitukseni oli havainnoida lapsia enemmän myös heidän leikkiaikojensa lomassa. Haastatteluiden toteuttaminen vei aikaa juuri noista

parhaimmista vapaan leikin ajoista, joten niiden osalta haastatteluviikoilla anti jäi melko vähäiseksi. Keskityin silloin enemmän haastatteluiden perusteelliseen toteutukseen.

Opinnäytetyössäni on kyseessä menetelmätriangulaatio. Menetelmätriangulaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että tutkimuksessa käytetään yhden menetelmän sijasta useita eri menetelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2006, 39). Keräsin aineistoni kokonaisuudessaan valinnaisen harjoittelun aikana, 16.5.2011- 10.6.2011. Ensimmäisellä viikolla 16.5.2011 -20.5.2011 tein alkuhaastattelun, seuraavalla viikolla 23.5.2011 -27.5.2011 toteutin suunnittelemani toimintaviikon ja kolmannella viikolla 30.5.2011 -3.6.2011 tein loppuhaastattelun. Viimeisellä viikolla 6.6.2011 -10.6.2011 osa tutkimukseen osallistuvista lapsista jäi jo kesälomalle, joten tutkimuksen oli siihen mennessä oltava jo haastatteluiden ja toimintaviikon osalta valmiina.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Aineistonkeruun jälkeen kävin läpi erikseen alku- ja loppuhaastattelulomakkeet. Määrällisen aineiston kartoittamiseksi tutkin vastauksia numeerisesti ja pohdin samalla myös tyttöjen ja poikien eroavaisuuksia. Vertasin sen jälkeen myös alku- ja loppuhaastatteluita toisiinsa kysymysten ja vastausten yhdenmukaisuuden tarkastelemiseksi. Haastattelulomakkeiden läpikäymisen jälkeen tutkin alku- ja loppulomakkeiden pohjalta mm. **lisääntyikö lasten mediavälineiden käyttö mediaviikon aikana ja oliko media sanana ymmärrettävämpi kuin ennen mediaviikkoa.**

Litteroinnilla eli haastattelun puhtaaksikirjoittamisella tehdään haastattelu tekstiksi. Yleisesti ottaen litterointi voidaan tehdä koko haastattelusta tai valikoiden sen osista esimerkiksi vain tietyistä teema-alueista. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 138.) Litteroin nauhoittamani haastatteluaineiston siltä osin, minkä kysymysten kohdalla lasten ääntä oli hyvä ja olennainen saada tutkimuksen lopputulokseen esille. Kuuntelin kaikki nauhoitukset läpi ja tarkistin lomakkeisiin kirjaamani vastaukset. Määrällisen aineiston kysymysten vastauksia en kokonaisuudessaan litteroinut puhtaaksi koneelle.

Tutkittava 4-6-vuotiaiden ryhmä koostui yhden tietyn päiväkodin, Aarresaaren, yhdestä kuusitoistahenkisestä lapsiryhmästä. Kyse oli harkitusti valitusta tutkimusnäytteestä. Tutkimustulokset eivät siten ole yleistettävissä laajempaan, koko 4-6-vuotiaiden perusjoukkoon. Tutkimuksella saadaan selville laadullista aineistoa juuri tälle päiväkotiryhmälle. Tämä on yleistä laadullisessa tutkimuksessa. On ajateltu, että tarkka yksityisten tapausten tutkiminen saattaa tuoda esille asioita, jotka ovat merkittäviä ja toistuvat myös yleisellä tasolla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 228).

Havainnointipäiväkirjan osalta analysointi on jopa haasteellisempaa kuin haastatteluiden osalta. Havaintopäiväkirjan muistiinpanot, tuokiosuunnitelmien havainnot ja haastattelulomakkeiden havainnot liittyvät kaikki tiettyyn rajattuun kohteeseen. Tuokiosuunnitelmien havainnot analysoin ja kuvaan tutkimustulosten ”toimintaviikko ja sen arviointi” alaotsikon alla. Samalla kuvaan suunnittelemani ja toteuttamani mediaviikon. Haastattelulomakkeissa olevat havaintomuistiinpanot analysoin haastatteluaineiston esittelyn ja kuvaamisen yhteydessä. Ne linkittyvät kiinteästi haastatteluiden vastauksiin ja kulkuihin.

5.4 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta tehtävien tulkintojen tekeminen on haastavin tutkimuksen osuus. Siihen ei ole olemassa mitään suoraviivaisia ohjeita. Tulosten tulkinta on täysin tutkijan omalla vastuulla. (Eskola & Suoranta 2000, 145.) Menetelmätriangulaatio eli useiden eri tutkimusmenetelmien käyttö lisää tutkimuksen luotettavuutta pienestä näytteestä huolimatta (Hirsjärvi 2007, 228). Haastatteluiden lisäksi osallistuva havainnointi esimerkiksi lasten leikkihetkistä ja puheenaiheista antaa lisänäkemystä mediakasvatusviikon merkityksestä. Valitettavasti en ehtinyt käyttää osallistuvaa havainnointia tutkimusmenetelmänäni yhtä paljon kuin alun perin olin suunnitellut. Tutkimuksen yksilöhaastattelut osuivat päiväkodin normaalissa rutiinissa ajankohtiin, jolloin lapset leikkivät vapaasti. Osallistuva havainnointi ei kui-

tenkaan estynyt kokonaan, sillä mm. itse haastattelutilanteet olivat havainnoinnin kannalta olennaisia.

Lasten haastatteluiden yhteydessä on usein pohdittu sitä, onko lasten haastattelemisen luotettavaa mm. lasten kognitiivisen ja kielellisen kehityksen tai tutkijan johdatteluvuuden vuoksi. Siksi onkin hyvin tarkasti mietittävä mitä ja miten lapsilta kysytään. On todettu, että mahdollisimman lyhyet, yksinkertaiset ja konkreettiset kysymykset tuottavat parhaita tuloksia. Lapsi saattaa myös vastata helposti joko kyllä tai ei, jos siihen annetaan mahdollisuus. Lapsi ei useimmiten tahdo asettua aikuista vastaan. Lapselle onkin syytä tarkentaa, ettei kysymyksiin ole oikeita tai vääriä vastauksia, jolloin lapset todennäköisesti vastaavat vapautuneemmin. (Kirmanen, 1999, 199 - 200.) Näiden asioiden vuoksi muokkasin kyselylomakkeeni mahdollisimman helpoiksi ja poistin aikakäsitykset niistä kokonaan. En noudattanut kyselylomakkeita täysin sokeasti, vaan pyrin haastattelun aikana palaamaan takaisin sellaisiin kohtiin, joihin lapsi ei vastannut ensimmäisellä kerralla mitään tai halusi miettiä asiaa.

Nykyään lapset opetetaan kysymysten avulla tiettyihin toimintamalleihin; esimerkiksi kysymällä, miten pyydetään kauniisti, kun halutaan maito pöydän toisesta päästä. Tähän kysymykseen aikuinen tietysti haluaa vain tietynlaisen, ”oikean” vastauksen. Lapset haluavatkin vastata aikuisten esittämiin kysymyksiin odotetulla tavalla, jolloin vastausten keksimiseen kuluu usein paljon aikaa. Tällöin itse asian pohtiminen saattaa kokonaan jäädä pois. Lapset myös vastaavat usein hyvin lyhyesti aikuisen esittämiin kysymyksiin, jolloin aikuisen on esitettävä useita lisäkysymyksiä saadakseen asian selville. Tällaisessa tilanteessa kyselystä saattaa helposti muodostua kuulustelun kaltainen, jolloin lapsen todellisia ajatuksia on vaikea saada selville. (Niinistö ym. 2007, 33.)

Media on lapsille suhteellisen vaikea asia etenkin käsitteistön ja asioiden oikeilla nimillä puhumisen kannalta. Haastattelut olivat haastavia ja vaativat joidenkin kysymysten kohdalla lisäkysymyksiä ja muuta jutustelua. Tällöin lapset saivat helpommin vastattua kysymyksiin. Osa lapsista vastasi kysymyksiin helposti ja nokkelasti. Toisten kanssa meni enemmän aikaa alkujutusteluihin, ja lopulliset vastaukset saattoivat olla hyvinkin lyhyitä ja yksinkertaisia. Tutkimusaineistoa on haastavaa analysoida sillä

lapsen vireystila, keskittymiskyky ja persoona vaikuttavat 4-6-vuotiaalla hyvin paljon asiaan; kuinka tarkasti lapsi jaksaa pohtia esitettyä kysymystä ja vastata siihen todellisuutta vastaavalla tavalla. Toisinaan lapsen mielikuvitus pääsee valloilleen ja vastauksista ja nauhoituksista huomaa, ettei lapsi keskity kysyttyyn, vaan alkaa maalailia omia todellisuudesta poikkeavia mielikuvia asiaan.

Kun laadullinen tutkimus tehdään lapsia haastatellen, on tärkeää kertoa lapselle, mistä on kyse. Lapsella on oikeus kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin siinä missä aikuisellakin. Lapsella on siis itsemääräämisoikeus, oikeus valita vastaako hän esitettyyn kysymykseen vai ei (vrt. Arki, arvot, elämä, etiikka 2005, 8). Olin työskennellyt tutkimusryhmääni kuuluvien lasten kanssa jo aikaisemmin kevättalvella. Lapset olivat jo ehtineet hieman tutustua minuun. Tämä helpotti haastatteluiden tekemistä siinä määrin, että lapset uskalsivat esimerkiksi kieltäytyä vastaamasta sellaiseen kysymykseen, johon he eivät mielestään osanneet tai halunneet vastata mitään.

Haastattelutilanteessa haastattelijalta vaaditaan myös erityistä herkkyyttä, jotta haastattelijan auktoriteettiasema ei muokkaa lapsen vastauksia halutun kaltaiseksi. Lapsen tulisi pystyä kaikessa rauhassa vastaamaan kysymyksiin omien ajatuksiensa mukaisesti. Mietin auktoriteettiaseman poistamista haastattelutilanteesta ja siksi haastattelin lapsia siten, että istuin lapsen kanssa vastakkain lattialla patjojen päällä. Tällä tavoin annoin lapselle ajan ja huomion lapsen omalla tasolla.

Sosiaalialan eettisissä periaatteissa ihmisarvon kunnioittamiseen kuuluu myös osallistumisoikeus (vrt. Arki, arvot, elämä, etiikka 2005, 8). Lapsellakin on oikeus osallistua ja päästä vaikuttamaan asioihin. Tutkimukseni toimintaviikko perustui lasten osallistamiselle ja sille, että lapset saivat itse tehdä ja kokeilla. Pyrin tutkimukseni aikana antamaan lasten osallistumiselle tilaa ja aikaa. Pyrin myös miettimään, mitä asioita lasten omista lähtökohdista ja toivomuksista pystyin ottamaan mukaan tutkimukseeni.

Oikeus yksityisyyteen (vrt. Arki, arvot, elämä, etiikka 2005, 8) eli luottamuksellisuus ja yksityisyys olivat mukana tutkimukseni toteutuksessa. Jo tutkimuksen alkuvalmisteluihin kuului vanhemmille lähetetty lupalomake (liite 1). Lupalomakkeella pyysin las-

ten vanhemmilta luvan lasten osallistumiselle tutkimukseen. Lupakyselyssä painotin tutkimuksen luottamuksellisuutta ja sitä, etteivät lapset ole henkilökohtaisesti tunnistettavissa tutkimuksestani. Tutkimuksen tekoon kuului myös itsestään selvänä, että tutkimuksen valmistuttua kaikki nimellinen tutkimusaineisto hävitetään oikealla tavalla.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokseni jakautuvat kolmeen eri kokonaisuuteen. Ensimmäinen alaluku käsittelee *alkuhaastattelun laadullista aineistoa*. Siinä käsittelen tarkemmin alkuhaastattelun pohjalta esille tulleita asioita ja myös osallistuvan havainnoinnin huomioita. Toisessa alaluvussa esittelen *määrällisen aineiston lasten mediavälineiden käytöstä*. Määrällinen aineisto on kerätty sekä alku- että loppuhaastattelussa. Pohdin muun muassa sitä, onko lapsen sukupuolella tässä tutkimusryhmässä merkitystä siihen, mitä mediavälineitä lapsi on aikaisemmin (kyseiseen ikään) mennessä käyttänyt. Kolmantena esittelen *suunnittelemani toimintaviikon, sen sisällöt ja toimintaviikon arvioinnin*. Laadullisen tutkimuksen tärkeisiin luotettavuutta lisääviin piirteisiin kuuluu tarkka kirjallinen selonteko tutkimuksesta, sen toteuttamisesta, siihen vaikuttavista tekijöistä ja tutkimustuloksista (Hirsjärvi ym. 1997, 232). Toimintaviikon ohessa kuvailen myös niitä havaintoja, joita tein toimintaviikon aikana osallistuvan havainnoinnin osalta. Lopuksi esittelen myös *loppuhaastattelun laadulliset tulokset*.

Analysoidessani tuloksia laadullisen aineiston kysymyksen ”Mitä media sana tarkoittaa?” päädyin teemoittamaan lasten vastaukset alkuhaastattelussa *neljään*, ja loppuhaastattelussa *kolmeen* eri teema-alueeseen. Teemoittelun avulla aineistosta voi tuoda esiin tutkimusongelman kannalta olennaisia asioita, jolloin voidaan myös vertailla niiden esiintymistä aineistossa (Eskola & Suoranta 2000, 174). Tämä tulkinta- ja analysointitapa sopii parhaiten aineiston käsittelyyn, sillä vastaukset jakaantuivat selkeästi näihin teemoihin. En esittänyt laadullisen aineiston kysymyksiä samassa muodossa kaikille lapsille, sillä se tuntui itsestäni jäykältä vaihtoehdolta. Tunsin lapset jo ennestään, joten kysymykset käytiin haastattelutilanteessa luontevasti läpi

jokaisen lapsen kanssa keskustellen. Tämä oli myös lapsille helpompi tapa kuin jäykät etukäteen valmistellut kysymykset. Näitä kysymysteemoja pyrin kuvailemaan laadullisen aineiston tuloksissa.

Tutkimukseni ei ulotu lasten kotiin tai vapaa-aikaan. Tutkimukseni ei ota huomioon sitä, mitä lapset mahdollisesti oppivat kotona tutkittavista asioista. Sillä asioilla varmasti on oma merkityksensä, sillä lapsi kokee maailman kokonaisvaltaisesti erottelamatta tapahtumia toisistaan.

6.1 Alkuhaastattelu

Alkuhaastattelun (liite 1) litterointien ja tulosten tutkimisen jälkeen pystyin jakamaan lasten vastaukset sanasta media neljään eri teema-alueeseen. Nämä teema-alueet nimesin seuraavasti: **mediaan liittyviä yksittäisiä vastauksia** (6 vastausta), **me-duusaan liittyviä vastauksia** (4 vastausta), **muuhun liittyviä vastauksia** (2 vastausta) ja **en tiedä/ ei vastausta, vastauksia** (4 vastausta).

Mediaan liittyvät yksittäiset vastaukset

Minä: *"Jos mä sanon sanan media, niin mitä sulla ihan ekana tulee sanasta media mieleen?"*

Tyttö: *"Tietokonemedia."*

Tyttö 4 vuotta.

Poika: *"Se on vähä niinku joku peli."*

Poika 5 vuotta.

Poika: *"Onks se musiikkisoitin?"*

Minä: *"Sulla tulee musiikkisoitin ensimmäisenä mieleen."*

Poika: *"Mmmm."*

Poika 6 vuotta.

Tyttö: *"Voiks sanoo telkkari?"*

Minä: *"Mm-m, sulla tulee mediasta mieleen telkkari."*

Tyttö: *"Mmm."*

Tyttö 5 vuotta.

Poika: *"Varmaan radio"*

Poika 5 vuotta.

Tyttö: *"Noo..kaikki sähköön liittyvät...kaikki tavarat missä tarvitaan sähköä."*

Tyttö 6 vuotta.

Lasten mediaan jollain tavalla liittyviä yksittäisiä vastauksia olivat siis peli, musiikki-soitin, telkkari, tietokonemediat, radio ja kaikki tavarat missä tarvitaan sähköä. Mediaan liittyvillä sanoilla vastasivat sekä tytöt että pojat. Ikä ei myöskään näyttänyt vaikuttavan vastauksiin, sillä vastauksia antoivat neljä-, viisi- ja kuusivuotiaat. Kolme lasta antoi vastauksena heti sitä kysyttyäni. Kolme lasta vastasi kysymykseen vasta, kun esitin sen uudelleen haastattelun lopuksi. Haastattelun lopussa kysymykseen vastanneet lapset olivat saaneet hieman enemmän virikkeitä sanasta media. Olin haastattelun edetessä käyttänyt sanaa media muiden kysymysten kohdalla. Toisaalta lapset, jotka vastasivat sanaan media ensimmäisellä kysymyskerralla, olivat nähneet media-aiheiset kuvakortit, joten en pitänyt tätä seikkaa olennaisena muuttujana tutkimustulosten ja vastausten kannalta. Lapsilla tuntui selvästi olevan jonkinlainen käsitys siitä, että sana media liittyy jollain tavalla esimerkiksi peleihin, televisioon tai radioon. Emme olleet päiväkodissa vielä tässä vaiheessa käyneet mediaan liittyviä asioita yhdessä läpi. Laajassa Lasten mediabarometri 2010–tutkimuksessa tulee hyvin esille, miten paljon 4-6-vuotiaat lapset jo viettävät aikaansa eri medioiden parissa. Mielestäni kyseisenlaisten tutkimustulosten valossa ei ole yllättävää, että lapset osaavat jo tässä iässä yhdistää sanan media oikeaan suuntaan.

Meduusaan liittyvät vastaukset

Minä: *"Jos mä kysyn, että mitä sanasta media tulee mieleen, tai mitä media on?"*

"Mitäs sä vastaisit?"

Poika: *"No media kuulostaa vähän meduusalta"*

Poika 5 vuotta.

Tyttö: *"Hmmm...(hiljaisuus) ...se asuu meressä...se on violetti...mmm...meduusa. Se on meduusa!"*

Tyttö 4 vuotta.

Minä: *"Mitäs jos mä kysyisin sulta, että kerro omin sanoin, että mitä media on. Mitäs sulla tulee siitä sanasta ekana mieleen? Media."*

Tyttö: *"Meduusa."*

Tyttö 5 vuotta.

Minä: *"Media. Mitäs se sana...mitä siitä tulee ihan ekana mieleen?"*

Tyttö: *"...se asuu vedessä."*

Tyttö 4 vuotta.

Mielenkiintoinen tulos alkuhaastatteluiden yhteydessä oli ainakin omasta mielestäni tämä ryhmä. Sana meduusa tuli jopa neljässä vastauksessa esille. Kolme neljästä meduusan vastanneista oli tyttöjä. Kaikki neljä vastaajaa olivat alle kuusivuotiaita. Ainoastaan yksi tämän teeman alle tulleista vastauksista tuli ihan haastattelun lopussa. Muutoin kaikki meduusa -vastaukset tulivat lasten suusta hyvin nopeasti kysymyksen esittämisen jälkeen, ikään kuin suorana miellelyhtymänä sanasta media. 4-5-vuotiaat lapset ovat Piaget'n mukaan kehitysvaiheessa, jossa he pyrkivät ajattelemaan asioita hyvin konkreettisesti ja etenkin mielikuvitus, sadut ja tarinat ovat tärkeässä asemassa arjessa (Vilkko-Riihelä 1999, 212- 214). Lapset ovat usein hyvin kiinnostuneita eläimistä, ja kiinnostus mereneläviin saattaa juontaa juurensa Aarresaari –päiväkodin nimenkin taustalla olevasta merihenkisestä seikkailuideasta. Tämä saattaa olla luonnollinen selitys äänteellisesti samankaltaisten käsitteiden – media ja meduusa – sekoittamiselle.

Muuhun liittyvät vastaukset

Minä: *"Okei, no onko sulla joku ajatus siitä mediasta, mitä se voisi olla?"*

Poika: *"(hiljaisuus)..."*

Poika: *"Meditoimi....meditointi"*

Poika 4 vuotta.

Minä: *"Mitäs se media on?"*

Poika: *"Lamppu, joku lamppu"*

Poika 6 vuotta.

Ainoastaan kaksi lasta vastasi jotain *muuhun liittyvää* sanasta media. Meditointi ja lamppu eivät millään tavalla liittyneet toisiinsa eivätkä oikeastaan kuuluneet minkään muunkaan teeman vastausten alle. Päätin teemoittaa nämä vastaukset ihan omaan *"muuhun liittyvät vastaukset"* teemaansa. Molemmat tämän teeman alla olleet vastaukset olivat poikien vastaamia. Sana meditointi on sinänsä äänteellisesti lähellä sanaa media (kuten myös edelliseen teemaan liittyvä sana meduusa). Vastaus tuntui ymmärrettävältä lapsen suusta tulleen. Lamppu –sanan kohdalla mietin, mistä tämä miellelyhtymä olisi voinut tulla. Kuuntelin haastattelun uudelleen nauhalta ja huomasin, että olin itse haastattelussa käyttänyt tämän ikäiselle lapselle liian haastavaa kielikuvaa kysymyksen kohdalla. Olin kysynyt lapselta jatkokysymyksenä, mikä on ensimmäinen ajatus asiaan ja *"sytyykö jokin ajatuslamppu päälle yläpuolelle"* kun kuulet tämän sanan. Lapsi selvästikin otti tässä yhteydessä sanomani konkreettisesti ja vastasi sanan lamppu ihan haastattelun lopuksi. Tämä kuvastaa hyvin lapsen ajattelun kehityksen vaihetta Piaget'n ajatusten valossa; lapsi todellakin ajattelee asioita vielä hyvin konkreettisesti.

En tiedä/ ei vastausta, vastaukset

Minä: *"Jos mä kysyisin sulta, että kerro omin sanoin, että mitä media sana tarkoittaa? Mitä tulee ensimmäisenä mieleen?"*

Poika: *"E mitää."*

Poika 4 vuotta.

Tyttö: *"...mmm...mmm...mmm...ei tuu mieleen."*

Tyttö 5 vuotta.

Poika: *"Hitsi ku mä en niinku voi keksii."*

Poika 5 vuotta.

Yksi haastateltavista, ”**Poika 5 vuotta**”, ei vastannut media sanaa kysyessäni mitään. Poika oli hiljaa kysymyksen kysyttyäni niin haastattelun alussa kuin lopussakin. Muihin mm. määrällisen aineiston kysymyksiin, poika vastasi, vaikka olikin luonteeltaan melko ujo. Kolme muuta lasta eivät osanneet hekään sanoa mediakysymykseen mitään. Jokaiselta tähän luokkaan kuuluvalta lapselta kysyin sanaa media haastattelun alussa ja lisäksi haastattelun lopussa. Mielestäni kaksi kertaa riitti saman kysymyksen kysymiseen, jottei lapsi olisi kokenut oloaan liian vaivaantuneeksi ja hankalaksi. Eettisyyden ja myös luotettavuuden kannalta oli mielestäni tärkeää, että en painostanut lasta vastaamaan tietyllä tai toivotulla tavalla haastattelun kysymyksiin. Annoin mahdollisuuden lapselle siihen, ettei hänen tarvinnut vastata lainkaan tai vastaus sai myös olla ”en tiedä”. Haastattelutilanteesta ei tällöin jää lapselle kuulustelunomainen tilanne mieleen (vrt. Niinistö ym. 2007, 33).

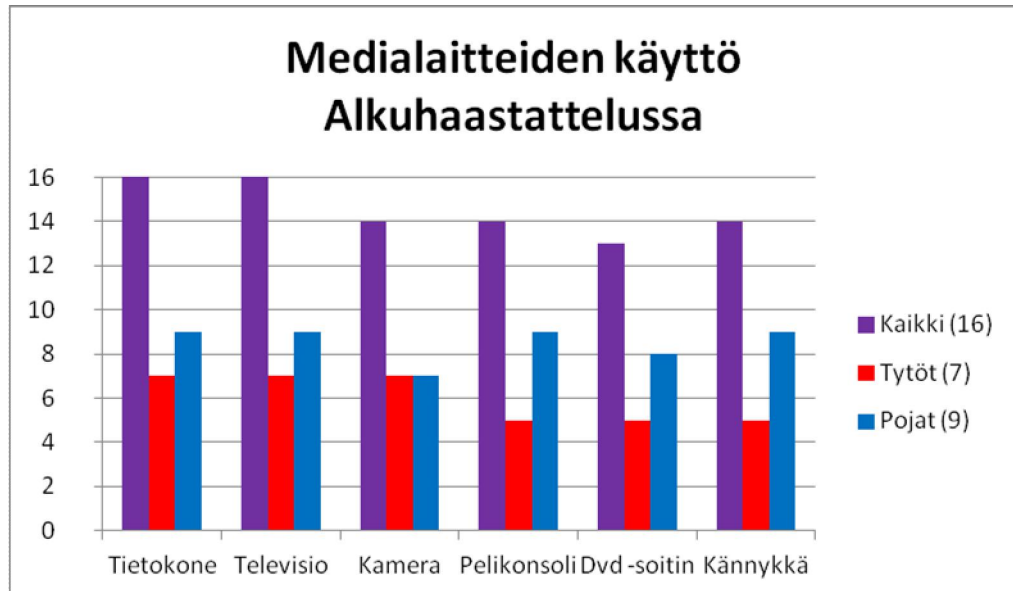
6.2 Lasten mediavälineiden käyttö

Määrällisessä kartoituksessa selvitin, kuinka moni lapsista oli käyttänyt televisiota, tietokonetta, pelikonsolia, kännykkää, kameraa ja dvd –soitinta. Selvitin myös, mitkä näistä mediavälineistä olivat lasten suosikkeja ja mitä kyseisistä mediavälineistä oli mahdollisesti heidän omista huoneissaan. Kysyin lapsilta myös, kenen kanssa he mielellään käyttävät mediavälineitä.

Medialaitteiden käyttö

Alkuhaastattelussa ilmeni, että kaikki lapset, sekä tytöt että pojat, olivat käyttäneet televisiota ja tietokonetta. Kaksi poikaa kertoi, etteivät he olleet käyttäneet kameraa. Tytöistä puolestaan jokainen oli joskus kokeillut kameran käyttöä. Yksi poika ja kaksi tyttöä kertoivat, etteivät he olleet käyttäneet dvd-soitinta. Tytöistä kaksi ei ollut käyttänyt pelikonsolia, kun taas pojista sitä olivat käyttäneet kaikki. Kaksi tytöstä ei ollut käyttänyt kännykkää. Kaikki pojat vastasivat käyttäneensä kännykkää. Kaikki lapset olivat aikaisemmin käyttäneet televisiota ja tietokonetta. Muiden medialaitteiden käyttöasteet olivat seuraavanlaiset: suurin osa oli käyttänyt kameraa (14 lasta 16:sta), dvd –soitinta oli käyttänyt 13 lasta 16:sta, pelikonsolia oli käyttänyt 14 lasta 16:sta, kännykkää oli käyttänyt myös 14 lasta 16:sta lapsesta. Mediavälineiden aikai-

sempi käyttö oli suhteellisen samansuuruista medialaitteiden välillä. Televisio ja tietokone olivat lapsille selvästi tutuimpia, kun taas dvd-soitin oli lapsille vierain (vrt. Lasten mediabarometri 2010; Aaltonen, 2009).

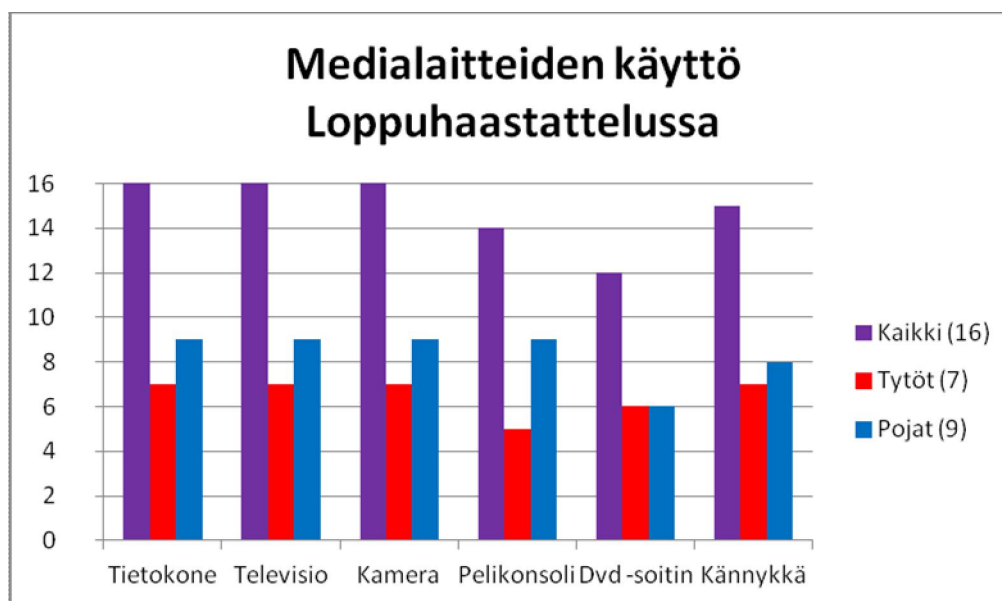
KUVIO 1. Medialaitteiden käyttö Alkuhaastattelussa

Loppuhaastattelussa tein saman kyselyn uudelleen. Television ja tietokoneen käyttö oli edelleen kaikkien lasten vastauksissa. Kameran käyttökokemusta oli nyt myös kaikilla lapsista. Nämä tulokset vastasivat alkuhaastattelussa saamiani tuloksia. Mediaviikon ohjelmassa ollut kameran käyttö antoi jokaiselle lapselle kokemusta kameran käytöstä. Täten sen käyttökokemuksen osuus nousi odotetusti. Kaksi tytöistä ei edelleenkään ollut käyttänyt pelikonsolia. Pojista pelikonsolia olivat käyttäneet kaikki, joten tämänkin osalta käyttökokemukset pysyivät samassa. Kännykän ja dvd-soitimen käyttö ei vastannut alkuhaastattelussa saamiani tuloksia. Loppuhaastattelussa kaikki tytöt vastasivat käyttäneensä kännykkää joskus, mikä sinänsä on kyllä mahdollista. Haastatteluiden välissä oli noin kaksi viikkoa aikaa, joten kännykän käyttöä oli voitu opetella esimerkiksi kotona.

Alkuhaastattelussa kaikki pojat kertoivat käyttäneensä kännykkää joskus, mutta loppuhaastattelussa yksi pojista sanoi, ettei olekaan käyttänyt kännykkää aikaisemmin. Tämän perusteella kännykkää oli käyttänyt nyt 15 lasta 16:sta. Dvd-soitinta ei loppuhaastattelussa ollut käyttänyt yksi tytöistä ja kolme pojista. Pojista alkuhaastatte-

lussa vain yksi sanoi, ettei ollut käyttänyt dvd –soitinta. Toisin sanoen 12 lasta 16:sta kertoi käyttäneensä aikaisemmin dvd-soitinta, kun vastaava luku alkuhaastattelun yhteydessä oli 13 lasta. Poikien osuuden nousua selittää hieman haastattelulomakkeiden yhteydessä kirjaamani muistiinpanot. Muistiinpanoissa kaksi poikaa mietti kauan ennen vastaamistaan dvd –soittimen käyttöön. Vastauksissa ilmeni, että pojat totesivat epäröidessään, etteivät he muista ovatko käyttäneet laitetta itse. Joten he vastasivat loppuen lopuksi, että eivät ole käyttäneet.

KUVIO 2. Medialaitteiden käyttö Loppuhaastattelussa

Nevalaisen ja Romppaisen (2002) opinnäytetyötutkimuksen mukaan esikouluikäiset lapset käyttävät jo runsaasti eri mediavälineitä. Pelikoneita ja tietokonetta käyttivät heidän tutkimuksensa mukaan pojat tyttöjä enemmän (Nevalainen & Romppainen, 2002, 35.) Myös omassa tutkimuksessani ilmenee selvästi, että 4-6-vuotiaat lapset käyttävät jo runsaasti eri mediavälineitä (vrt. Lasten mediabarometri 2010; Aaltonen, 2009). Tässäkin tutkimuksessa pojat käyttivät enemmän pelikoneita kuin tytöt. Tulokseni eroavat edellisestä tutkimuksesta siinä, että jokaisella lapsella oli jo tietokoneen käyttökokemusta. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että Nevalaisen ja Romppaisen tutkimus on tehty vuonna 2002.

Medialaitteita omissa huoneissa

Alkuhaastattelussa kartoitin medialaitteiden saatavuutta eli sitä, oliko lapsilla medialaitteita omissa huoneissaan. Neljä pojista vastasi, että heidän huoneissaan ei ollut mitään kysymistäni medialaitteista. Saman vastauksen antoi viisi tyttöä. Yksi tytöistä kertoi, että hänen huoneessaan on tietokone, kamera ja käsikonsoli. Yhden tytön vastauksissa vilisi medialaitteita, mutta lopuksi selvisi, että suurin osa näistä hänen kertomistaan mediavälineistä eivät olleet oikeita, vaan leikkivälineitä (muumitietokone, leikkikamera yms.). Yhdellä pojalla oli huoneessaan tietokone, yhdellä käsikonsoli ja yhdellä televisio. Yhdellä pojalla oli huoneessaan tietokone, televisio, dvd-soitin, pelikonsoli ja kamera (poika kertoi jakavansa huoneensa isoveljensä kanssa). Yksi pojista kertoi, että hänen huoneessaan oli televisio, tietokone ja pelikonsoli.

Viidellä tytöllä ei ollut huoneissaan lainkaan medialaitteita. Vain kahdella tytöllä oli medialaitteita omassa huoneessaan. Poikien tilanne oli hieman erilainen: neljällä pojalla ei ollut medialaitteita huoneissaan, viidellä niitä oli. Tyttöjen ja poikien tilanne tässä suhteessa oli hyvin erilainen. Tyttöillä oli medialaitteita vähemmän omissa huoneissaan kuin pojilla. Tätä asiaa ei tässä tutkimusryhmässä selittänyt se, oliko näillä lapsilla vanhempia sisaruksia vai ei. Huomasin aineistoa tutkiessani, että kaikki lapset, joilla oli medialaitteita huoneissaan olivat viisivuotiaita, sekä tyttöjä että poikia.

”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa -tutkimuksessa on tutkittu 56 lapsen ja nuoren median käyttöä, ikähaaralla 5-14 -vuotta. Tutkimukseen osallistui viisi 5-vuotiaasta tyttöä ja kahdeksan samanikäistä poikaa. Tutkimuksessa selvitettiin, mitä mediavälineitä heidän huoneisiinsa oli sijoitettuina. Näiden tulosten mukaan tytöistä kolmella oli huoneessaan radio/musiikkisoitin. Pojista puolestaan kahdella oli huoneessaan televisio, kahdella VHS-videot, yhdellä pelikonsoli ja kolmella radio. (Kupiainen, Luostarinen, Noppari, Uusitalo, 2008, 38.) Tutkimuksessa oli saatu samansuuntaisia tuloksia kuin omassani. Pojilla oli huoneissaan mediavälineitä monipuolisemmin. Pojilla oli myös jo viiteen ikävuoteen mennessä enemmän omissa huoneissaan mediavälineitä kuin samanikäisillä tytöillä. Suurimpana selittävänä tekijänä on todennäköisesti se, että pojat kiinnostuvat hieman varhaisemmassa vaiheessa mediavälineistä ja niiden käytöstä kuin tytöt.

Suosikkimedialaitteet ja niiden käyttö

Kartoitin haastatteluiden yhteydessä lasten suosikkimedialaitteet. Lempilaitteet, kuten lempilelut ja lempileikit vaihtelevat lapsilla nopeaan tahtiin. Halusin kuitenkin selvittää asian senhetkisen tilanteen mukaan. Alkuhaastattelussa television lempimedialälineekseen mainitsi neljä tyttöä ja yksi poika. Tietokoneen valitsi yksi poika. Pelikonsoli sai suuren suosion poikien keskuudessa, sillä jopa seitsemän poikaa ja vain yksi tyttö valitsivat pelikonsolin mieluisimmaksi medialälineekseen. Kännykän valitsi kaksi tyttöä. Kameraa tai dvd-soitinta ei valinnut kukaan. Loppuhaastattelun yhteydessä lempimedialälineet olivat muuttuneet jo hyvin paljon, mikä kertoo mielestäni lasten tässä hetkessä elämisestä. Loppuhaastattelussa enää viisi poikaa ja yksi tyttö mainitsivat pelikonsolin. Kännykän valitsi kolme tyttöä ja yksi poika. Kameran valitsi kaksi poikaa. Tytöistä kaksi valitsi television. Yksi pojista valitsi tietokoneen ja yksi tytöistä dvd-soittimen. Loppuhaastattelussa jokainen medialäline sai kannustusta ainakin yhdeltä lapselta.

Esitin lapsille myös kysymyksiä siitä, kenen kanssa he mieluiten käyttävät tietokonetta, pelaavat pelikonsolilla ja katsovat televisiota/videoita. Tytöistä neljä vastasi käyttävänsä tietokonetta mieluiten kaverin kanssa, kolme halusi käyttää tietokonetta yksin. Pojista peräti viisi kertoi käyttävänsä tietokonetta mieluiten yksin ja neljä jonkun kanssa (joko vanhemman, kaverin tai sisaruksen). Pojista kuusi vastasi, että he pelaavat pelikonsolilla mieluiten joko aikuisen tai kaverin kanssa, kolme mieluummin yksin. Tytöistä vain yksi pelaisi mieluiten yksin ja kolme halusi pelata aikuisen tai kaverin kanssa (tytöistä kaikki eivät pelanneet pelikonsoleilla ollenkaan). Televisiota ja videoita halusivat kaikki tytöistä katsoa jonkun aikuisen, kaverin tai sisaruksen kanssa. Pojistakin suurin osa (kuusi) halusi katsoa ohjelmia jonkun kanssa ja vain kolme ihan yksin.

Suurin osa lapsista halusi käyttää medialaitteita mieluummin yhdessä jonkun kanssa kuin yksin. Vygotskyn sosiokulttuurisen oppimiskäsityksen mukaan tämä on ihanteellinen tilanne: tutustutaan medialälineisiin, kokeillaan niitä ja koetaan niiden sisältöjä yhdessä. Yhdessä toisen ihmisen kanssa tekemällä lapsella on lähikehityksen vyöhykkeellä toimimalla hyvät edellytykset oppia sosiaalisen kontekstin kautta uutta medi-

asta ja sen sisällöistä. Tällöin oppi sisäistyy myös lapsen omaksi ajatusmalliksi (vrt. Tynjälä 1999, 47; Ahonen ym. 2006, 87).

6.3 Toimintaviikko ja sen arviointi

Suunnittelin mediakasvatusta sisältävän toimintaviikon osittain jo etukäteen ennen tutkimuksen alkamista. Suunnittelemani ideat syntyivät mediakasvatukseen liittyvän tiedon ja päiväkodin toimintamallien pohjalta. Suunnittelemani tuokioiden perustana oli myös varhaiskasvatuksellinen tieto 4-6-vuotiaiden lasten ikä- ja kehitystasosta (vrt. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005). Halusin luoda mediakasvatuksellisen toimintaviikon osaksi Aarresaari -päiväkodin menettelytapoja, jottei se jäisi lapsille irralliseksi asiaksi tai liian vaikeaksi ja kaukaiseksi arjesta.

Jätin toimintaviikolle tilaa muutosmahdollisuuksille, mikäli päiväkodin henkilökunta olisi halunnut mediaviikon sisältävän joitain tiettyjä elementtejä. Olisin voinut lisätä niitä vielä mukaan. Olisin voinut tehdä myös muutoksia, jos alkuhaastattelut olisivat osoittaneet, että joitakin muita mediaan liittyviä osa-alueita olisi hyvä ottaa mukaan. Toimintaviikon suunnitelmat säilyivät pitkälle samankaltaisina kuin olin ne alun perin suunnitellut. Suurimpana muutoksena mukaan tuli internet -käsitteen pohtiminen lasten kanssa. Alkuhaastattelun aikana suurin osa lapsista kertoi, ettei oikeastaan tiennyt, mikä internet on. Seuraavat alaotsikot esittelevät mediaviikon tuokiot. Olen nimennyt mediatuokiot alaotsikoihin samalla tavalla kuin olin nimennyt ne tutkimusviikon aikana päiväkodin viikkokalenteriin.

Merimiesten mainokset

Ensimmäisen mediakasvatusviikon toimintatuokion aloitin lasten kanssa media-aiheisilla kuvakorteilla, jotka olivat kiinteä osa haastatteluita. Näin pääsimme hyvin orientoitumaan aiheeseen. Lapset tunnistivat yhdessä kaikki kuvakortit (liite 6), vaikka alkuhaastatteluiden yhteydessä osa kuvakorteista, kuten termi ”pelikonsoli” ei tuossa sanamuodossa tullut kovin monen lapsen kohdalla esille. Kuvat ovat keino, jonka avulla lapsi oppii helpommin uusia asioita (vrt. Henriksson ym. 2006). Kuvakorttien jälkeen kysyin lapsilta haastattelussa esille tullutta sanaa ”media”. Hetken

aikaa mietittyään monet lapsista totesivat, että media tarkoittaa kaikkia niitä media-aiheisia kuvakortteja, jotka olivat esillä edessämme. Lapset siis yhdistivät tuokiomme ideaa käytyihin haastatteluihin. Yksi lapsista kertoi heti, että kotona oli keskusteltu sanasta media, sen jälkeen kun viikko-ohjelmassa sana oli esillä. Tämän jälkeen lähdin itse kuvaamaan lapsille käsitettä media. Kerroin, että edessämme olevat kuvat olivat kuvia mediavälineistä (tv, radio, tietokone ym.). Kaikki niiden tuottama sisältö on myös mediaa. Konkretisoin kertomaani kysymällä lapsilta, mitä televisiosta tulee, mitä tietokoneella tai pelikonsolilla tehdään. Näin lapset saivat itse osallistua keskusteluun ja pohtia asioita. Keskustelun lomassa aloin orientoida lapsia jo päivän tehtäväämme. Pysähdyin kysymään heiltä, mitä mainokset ovat.

Lapset osasivat kertoa yllättävän hyvin mainoksista. Heidän mukaansa mainokset ovat sellaisia ”ohjelmia”, joilla yritetään saada ihmisiä ostamaan tuotteita. Pohdinnan jälkeen kerroin lapsille, että tarkoituksenamme oli tehdä ihan omia mainoksia (vrt. Alanen 2009, 10 -13). Ensimmäisen mediatuokion painopiste oli taidekasvatuksellisessa näkökulmassa eli ilmaisussa ja omassa tuottamisessa. Mukana oli myös yhteiskunta- ja kulttuurikriittistä näkökulmaa, sillä pohdimme mainosten sisältöjä ja vaikutavuutta siinä mittakaavassa, missä se tämän ikäisten lasten kanssa oli mahdollista (vrt. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008).

Ryhmä jaettiin kahtia, tyttöihin ja poikiin. Toinen ryhmän ohjaajista jäi tekemään mainosta poikien kanssa, ja minä siirryin ohjaajani kanssa tekemään mainosta tyttöjen kanssa. Annoin tytöille vapauden pohtia omaa mainostaan itse. Esitin lähinnä kysymyksiä, kuten: mitä haluaisitte mainostaa (mahdollisesti jotain huoneessa olevaa), ja miten sitä voisi mainostaa. Tytöt päätyivät mainostamaan pöydällä olevaa fanipalapussia. Pohdimme hetken aikaa, millaisia mainoksia näemme tv:stä ja miten voisimme itse mainostaa. Tytöt mieltivät hetken aikaa ja alkoivat kertoa ääneen vuorosanoja sen pohjalta, mitä itse ajattelivat fanipaloista, kuten *”nääh on herkkuisia”*, *”nääh on rapeita ja hyviä”*, *”ne sulaa suussa”* ja *”ostakaa fanipaloja”*. Näin mainos alkoi syntyä ja jokainen sai vuorosanoja tai roolin mainoksesta itselleen. Kaksi tyttöä leikki mainoksen alussa, kunnes he sanovat lauseen *”mennään syömään...fanipaloja”*. Tämän jälkeen he saapuivat toisten tyttöjen luokse, jotka vuo-

ronperään toistivat omat vuorosanansa. Viimeisenä kaksi tyttöä sanoi yhteen ääneen: ”*OSTAKAA FANIPALOJA!*”. Näin eteni tyttöjen mainos.

Mediaviikon aloitus alkoi käsitteiden muodossa, minkä jälkeen lähdettiin itse tuottamaan mediasisältöjä. Lapset olivat innostuneesti mukana mainosten teossa ja olivat hyvillään siitä, että saivat ihan itse keksiä vuorosanoja ja mainoksen ideaa. Mainos kuvattiin kahteen kertaan, koska tytöt eivät itse olleet ihan tyytyväisiä ensimmäiseen otokseen. Heistä kameran edessä esiintyminen oli jännittävää ja hauskaa. Jos vuorosanat menivät vahingossa väärin, he korjasivat toistensa sanomisia ja nauroivat päälle. Mainosten tekeminen oli todella hauskaa ja opettavaista niin meille ohjaajille kuin lapsille itselleenkin. Ensimmäinen mediatuokio oli otollinen sosiaalisen oppimisen kannalta. Muun muassa Deweyn mukaan oppiminen pohjautuu nimenomaan vuorovaikutukseen ja kokemuksiin (Hujala ym. 1998, 43).

Ehdin mainoksen jälkeen hieman keskustella pienen tyttöporukan kanssa mainoksista ennen ulkoilua. Kiinnitin erityisesti huomiota siihen, että tytöille mainoksista mieleen painuvin oli Valion Plus maidon mainos. Tyttöjen ihailema Kiira Korpi esiintyy tässä mainoksessa. Se muistettiin lähes ulkoa. Kukaan lapsista ei tässä yhteydessä kertonut yhdestäkään lelumainoksesta, mikä ainakin itselleni oli yllättävää.

Merimiesten mainokset ja media

Toinen toimintatuokio aloitettiin edellisen päivän mediatuotoksilla, jotka katsoimme koko ryhmän kanssa kannettavalta tietokoneelta. Lapset olivat riehakkaina innosta, kun aloimme katsoa tekemiämme mainoksia. Lapset purskahtelivat nauruun kesken katsomisen. He sanelivat vuorosanoja ja kertoivat tulevista tapahtumista ja kömmähdyksistä jo ennen kuin ne ehtivät tapahtua. Mainosten katsomisen jälkeen keskustelimme hetken aikaa siitä, millaista mainosten tekeminen ja katsominen oli. Kysyin myös lapsilta ostaisivatko he tuotteet, joita toinen ryhmä mainosti. Lapset olivat yhteen ääneen sitä mieltä, että ostaisivat tuotteet oman ja toisen ryhmän mainosten perusteella. Mainosten tekeminen ja etenkin niiden katsominen oli todella mukavaa. Monet lapsista saivat myös videotallenteen katselun kautta ihan uuden kokemuksen, sillä osa heistä ei ollut aikaisemmin nähnyt ja kuullut itseään videokameralta. Osa lapsista näytti jopa hieman hämmentyneiltä katsellessaan itseään nauhalta.

Mainosten jälkeen keskityimme kannettavaan tietokoneeseen itsessään ja etenkin käsitteeseen internet. Yksi lapsista viittasi heti keskustelun alettua ja kertoi, että nettiä käytetään tietokoneella ja että siellä voi pelata tai katsoa videoita. Konkreettisesti heillä siis oli selvästi kokemusta asiasta, joskaan internet käsitteenä yhdessä monimutkaisen tietokoneen kanssa ei ole ollenkaan helppo lapsille. Tämän vuoksi nettiä oli haasteellista käydä läpi lasten kanssa. Toteutin internet käsitteen havainnollistamisen siten, että ”katoimme lasten kanssa yhdessä tietokoneen ruudulta nettiä”. Havainnollistin internettiä näyttämällä lapsille päiväkodin omia kotisivuja sekä Pikku Kakkosen kotisivuja. Nähtyään sivut konkreettisesti tietokoneen ruudulta lapset alkoivat kertoa, kuinka he olivat käyneet noilla sivuilla joko yksin tai vanhemman kanssa. Lapset kertoivat, että vanhempi saattoi laittaa heille sivun päälle kotona ja he selailivat sen jälkeen sivuja itse. Tämä havainnollistuskeino antoi siis selvän viitteen siitä, että lapset kyllä käyttivät nettiä yksin ja yhdessä toisten sisarusten tai vanhempien kanssa, mutta netti käsitteenä on vielä kaukana lasten konkreettisesta ymmärryksestä. Tämä on ymmärrettävää, sillä ainakin itsestäni tuntuu, että netti käsitteenä ei ole helppo aikuisellekaan.

Sivujen katsomisen jälkeen käänsin keskustelun hetkeksi suojellisen näkökulman puolelle (vrt. Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 123). Kysyin lapsilta, olivatko he koskaan ”klikannet” itseään vahingossa joillekin oudoille, vieraille tai pelottaville sivuille. Osa lapsista kertoi joskus niin käyneen, mutta heidän mukaansa he olivat heti kertoneet asiasta vanhemmilleen. Pyrin tässä yhteydessä painottamaan lapsille, että kannattaakin kertoa vanhemmalle tai jollekin muulle aikuiselle, jos mediasisällöissä vastaan tulee jotain pelottavia asioita tai sellaisia, jotka jäävät mietityttämään. Kerroin lapsille, että nettikin on niin valtavan laaja paikka ja sisältää paljon sellaisiakin asioita, jotka pelottavat ja ihmetyttävät jopa meitä aikuisia. Vanhemmille kertomisessa ei siis ole mitään väärää eikä hävettävää.

Tähän tuokioon liittyi monenlaista, lasten omien tuotoksien seuraamisesta aina suojelliseen puoleen asti. Moni lapsista näki itsensä ensi kertaa videonauhalla, mikä toi lapselle ihan uudenlaisen mediakokemuksen: hauskan, mutta samalla myös hämmentävän. Mainosten näkemisen hauskuus ja tärkeys tuntui säilyvän läpi koko kysei-

sen päivän. Havainnoin lasten keskustelevan mainoksesta, naureskelevan sille ja arvioivan sitä monessa yhteydessä iltapäivän aikana. Internet käsitteen määrittelemisen kannettavan tietokoneen avulla lapsille ymmärrettävällä tavalla suojelullisesta näkökulmasta ei ollut helppo tehtävä, mutta kaikesta päätellen lapset kuitenkin ymmärsivät, mistä oli kysymys. Lapset eivät kuitenkaan osanneet käyttää varsinaisia mediaan liittyviä termejä. Tämän perusteella mielestäni olisikin tärkeää, että lapsille puhuttaisiin median saralla asioista niiden oikeilla nimillä. Siten ne sisäistyisivät hiljalleen lapsen omiin käsitteisiin. Tuokio yhdisti suojelullisen ja teknologiakasvatuksellisen näkökulman mediakasvatukseen (vrt. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6-7).

Mediaseikkailu lähimetsässä

Kolmannen päivän mediatuokion ideana oli yhdistää erilaisia elementtejä mediasta. Lapset saavat itse olla aktiivisia toimijoita ja seikkailijoita. Erityisesti tämä mediakasvatuspäivä liittyi vahvasti päiväkodin seikkailulliseen toimintamalliin. Tuokio aloitettiin seikkailun saloilla: ryhmän maskotti oli jättänyt lapsille viestin, jossa lapset ohjeistettiin läheiseen metsään mediaseikkailuun kirjeessä olleiden kuvasuunnistus karttojen avulla. Jotta ryhmien kanssa ehdittäisiin keskustella seikkailupisteillä paremmin aiheista, lapset jaettiin kahteen ryhmään. Ryhmät lähtivät hieman eri aikaan liikkeelle. Itse lähdin ensimmäisen ryhmän mukana. Olin aikaisemmin käynyt viemässä metsään tiettyihin paikkoihin päiväkodin nimeä vastaavan ison A –kirjaimen ja kyseisen pisteen tehtävänannon. Suunnistimme näille pisteille kuvasuunnistus -karttojen avulla (liite 4). Pisteet olivat seuraavanlaisia:

Piste 1: *”Tehtävänänne on ottaa valokuva lähellä olevasta, mielenkiintoisesta kohteesta tai asiasta. Jokainen voi valmiiksi miettiä, mitä haluaa kuvata”*

Piste 2: *”Tarkastelkaa kuvia: Mitä media on/ Mitä medialla tarkoitetaan?” (Tehtävänannossa samat kuvat, kuin haastatteluissa mukana olleet)*

Piste 3: *”Mitä näillä kuvilla mahdollaan tarkoittaa? Oletteko nähneet samanlaisia kuvia aikaisemmin? Millaisia pelejä/elokuvia saatte katsoa kotona? Oletteko katso-*

nut K7 tai K12 elokuvia tai pelanneet pelejä, jos niin mitä? Ovatko ne olleet pelottavia?”

Kuva 8. Pelien ikärajamerkinnät

Piste 4: *”Selvititte hienosti koko mediaseikkailun rastit! Nyt olemme käyneet läpi mediaa, ikärajoja sekä kameran käyttöä. Olette virallisesti suorittaneet mediaseikkailun, minkä ansiosta saatte kaikki viralliset mediapassit (liite 5) kansioihinne leimojen kera. Lopuksi maskotti tarjoilee myös keksiä ja mehua hienosti suoritettun seikkailun päätteeksi.”*

Lapset lähtivät innoissaan seikkailuun mukaan ja jokainen sai osallistua. Ensimmäisellä pisteellä jokaisesta lapsesta otettiin kuva, minkä jälkeen he saivat itse ottaa ohjaajan avustamana kuvan mieleisestään kohteesta. Tällä pisteellä painottui niin teknologiakasvatuksellinen kuin myös taidekasvatuksellinenkin näkökulma (vrt. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008). Toiselle pisteelle tultaessa lapset huomasivat haastatteluista tutut kuvakortit. Ne nähdessään yksi tytöistä huudahti ensimmäisenä ”Hei, tää on taas sitä mediaa!”. Lapset alkoivat huomata yhtäläisyyttä tuokioiden ja aikaisemmin keskustelemiemme asioiden välillä. Lapset alkoivat tässä vaiheessa käyttää enemmän itse media -sanaa, ainakin aina nähdessään jotain siihen liittyvää. Kakkospisteellä kävimme läpi uudelleen, että kyseiset kuvat olivat mediavälineitä.

Keskustelimme siitä, mitä mistäkin mediavälineestä voidaan kuulla tai nähdä, mitä milläkin voi tehdä ja millaista sisältöä ne tuottavat.

Kolmannelle pisteelle saapuessamme ikärajat tulivat ensimmäistä kertaa vastaan mediaviikolla. Uudet ikärajat tulivat voimaan vasta vuoden 2012 alussa. Käytin oman opinnäytetyöni tutkimuksen aikana vielä voimassa olleita vanhoja ikärajamerkintöjä, joten merkinnät kulkevat siksi opinnäytetyössäni mukana. Vanhat ikärajat olivat Valtion elokuvatarkastamon (VET) säätämiä. Ikärajojen tarkoituksena on suojella lapsia haitallisilta televisio-ohjelmilta, digitaalisilta peleiltä sekä elokuvilta (Meidän media 2010, 12). Ikärajat näyttivät olevan osalle lapsista hyvinkin tuttuja, osalle hieman vieraampia. Kerroin lyhyesti, että peleissä ja elokuvissa on yleensä tällaisia merkintöjä kertomassa siitä, minkä ikäisille lapsille niitä suositellaan. Tässä yhteydessä lapset osasivatkin kertoa, että olivat katsoneet yli K7 -ohjelmia, jotka olivat olleet paljon pelottavampia, kuin esimerkiksi K3 -ohjelmat. Osa lapsista ei saanut katsoa vielä kertomansa mukaan K7 -ohjelmia ollenkaan.

Yksi tärkeä huomio oli, että tällä pisteellä alkoi keskustelu Duudsoneista (K15). Kaikki lapset tuntuivat tietävän, mistä oli kyse ja minkälaisia temppuja näissä ohjelmissa tehdään. Kysyin lapsilta, olivatko lapset koskaan saaneet itse katsoa niitä televisiosta. Vain yksi lapsi kertoi saaneensa katsoa. Loput kertoivat kuulleensa niistä kavereilta tai aikuisilta. Jatkoimme hetken aikaa keskustelua suojelullisen näkökulman kannalta ja lapset itsekin totesivat, ettei niitä kannattaisi katsoa. Viimeisellä pisteellä lapsia odotti mediaseikkailun lopetus, maskotti, mehua, keksiä ja kasvunkansioihin saatavat leimoilla varustetut mediapassit (liite 5).

Ankkuri: Ulapan uutiset

Neljäs mediatuokiomme lähti liikkeelle sanomalehdistä. Tämäkin tuokio linkittyi taidekasvatukselliseen ja yhteiskunta-/kulttuurikriittiseen näkökulmaan, omaan tuottamiseen, ilmaisuun, mutta myös sisältöön (vrt. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008). Kävimme hieman läpi, mitä lehdissä yleensä on. Keskustelimme samalla siitä, mitä eroa uutisella ja mainoksella oikeastaan on. Yksi ryhmän tytöistä osasi vastata uutisen ja mainoksen eroon osuvasti. Hänen selityksensä mukaan uutiset ovat tietoja

siitä, mitä maailmalla tapahtuu ja mainokset ovat sitä varten, että ihmiset ostaisivat tavaroita. Näiden johdatuksien jälkeen lähdimme työstämään päivän tehtäväämme.

Jaoin lapset neljään pienryhmään ja jokainen ryhmä sai oman pöytäryhmänsä. Jokaisella pöydällä oli saksia, liimapuikkoja, iso valkoinen paperi ja erilaisia lehtiä. Tehtävänantona oli leikata lehdistä mieluisia kuvia ja tekstejä ja koota niistä isolle valkoiselle paperille ryhmän yhteinen uutinen/uutisia. Mediametkaa! teoksessa (Henriksen 2006, 80) on myös yksi tehtäväesimerkki vastaavanlaisesta uutisen ja sanomalehden tutkimisesta. Tehtävässä ehdotetaan, että lapset keksivät omia erilaisia pieniä uutisjuttuja, jotka vastaavat uutiskysymyksiin (todellisia, omasta elämästä kertovia tai sepitteellisiä). Omaan tuokiooni olin käytännössä lisännyt lehtien selaamisen, leikkaamisen, liimaamisen ja kuvien pohjalta motivoivan uutisidean.

Me ohjaajat (minä ja kaksi työntekijää) opastimme lapsia parhaamme mukaan tehtävässä. Lehtileikkeiden leikkaamisen jälkeen yksi ohjaaja kirjoitti ryhmän lasten saneleman uutisen ylös valkoiselle paperille lehtileikkeiden lomaan. Jokaisella ohjaajalla oli oma tapansa ohjata lasten toimintaa ja kirjoittaa uutinen, mutta kaikki lähti liikkeelle lasten omista ideoista. Lasten uutisista tulikin hyvin erilaisia. Osa uutisista oli täysin kuvista heränneitä ideoita, kun taas osa sai selvästi pohjansa oikeista juuri uutisoiduista tosiasioista. Uutisten lopputulokset olivat muun muassa seuraavanlaisia (jokaisesta ryhmästä yksi uutinen):

”Kotimaan uutiset: Suomi voitti kultaa jääkiekon maailmanmestaruuskisoissa. Suomi teki hienoja maaleja. Suomi voitti 8-0 Espanjan. Mikael Granlund teki ilmaveivin, joka oli voittomaali. Lopuksi Suomi teki kiekokkaan voltin.”

tyttö 4 vuotta, poika 4 vuotta, poika 5 vuotta ja poika 5 vuotta.

”Kotimaan uutiset: Pitsa asui tynnyrissä ja hän teki siellä leipää. Pitsa söi leivän Suomessa. Tänään Simpsonit asuivat talossa ja paistoivat siellä pottupannua.”

poika 5 vuotta, tyttö 5 vuotta ja tyttö 4 vuotta.

”Sää: Eilen oli ukkosta, koska mä kuulin. Se vaan piti kovaa ääntä. Mä olin sisällä. Huomenna luvassa paljon aurinkoja, on kyllä aurinkoista. Vaasassa tulee sateenkaari, koska siellä sataa ja paistaa aurinko.”

tyttö 5 vuotta, poika 6 vuotta, tyttö 5 vuotta ja poika 5 vuotta.

”Ulkomaan uutiset: Tänään on Norjassa tulivuorenpurkaus. Paljon autoja on jäänyt tulivuoren tuhkan peittoon. Tulivuorenpurkaus on aiheuttanut paljon tulipaloja. 500 ihmistä on kuollut. Lontoossa ja monissa muissa maissa on lentokenttiä suljettu, koska taivaalle on tullut paljon tuhkaa, eivätkä lentokoneet näe lentää. Muutamia lento-onnettomuuksia on jo ehtinyt tapahtua. On ennustettu, että kuukauden päästä tapahtuu uusi tulivuorenpurkaus.”

tyttö 6 vuotta, poika 6 vuotta, poika 4 vuotta ja poika 5 vuotta.

Kaikkien ryhmien uutisista tuli erilaisia. Uutisiin vaikuttivat ryhmän lapset ja heidän omat ajatuksensa, mutta myös valikoituneet lehdet. Uutisista päätellen ja lasten kanssa keskustellen selvisi, että ainakin yhden ryhmän lapset miettivät uutisensa keksimisessä Islannin tulivuorenpurkauksia. Todellisen uutisen pohjalta lapset halusivat tehdä oman versionsa tapahtuneesta. Samoin jääkiekon MM-kulta vaikutti yhden ryhmän uutisointiin, mutta siitäkin lapset halusivat tehdä hauskemman version. Kahden muun ryhmän uutisointiin vaikuttivat lehtileikkeiden kuvat paljon voimakkaammin. Säästä kertovan ryhmän lehtileikkeissä oli sääennusteita, kun taas pitsasta kertovan uutisen pohjalla olivat ruokalehtimainokset. Lapset pääsivät jälleen itse käsiksi tuottamiseen. Uutisposterit laitettiin esille seinälle vanhempienkin nähtäviksi. Uutisista tehtiin myös lasten kasvunkansioihin yhteenveto, sillä lapsia itseään harmitti, etteivät he voineet viedä omia uutispostereitaan koteihinsa, koska ne oli tehty ryhmässä.

Mediaviikon päätös

Mediaviikon viimeisen päivän jätin suunnitelmien osalta hieman avoimemmaksi. Mikäli joitain tärkeitä asioita jäisi viikon aikana käymättä tai joku suunnitelluista tuokiosta olisi jostain syystä jäänyt kesken, niitä voitaisiin paikata viimeisenä päivänä. Edellisten päivien suunnitelmat kuitenkin toteutuivat niin kuin pitikin. Toiminta aloitettiin viimeisenä tuokiopäivänä jälleen edellisen kerran tuotoksillamme eli uutisilla.

Luin ääneen jokaisen ryhmän uutistuotokset ja näytin postereita koko ryhmälle. Jälleen lapsilla oli hauskaa kuunnellessaan niin omia kuin toistenkin tuotoksia. Lapsille tuntui olevan hyvin tärkeää, että heidän itse tekemänsä asiat jaettiin koko ryhmän kesken ja siten myös he itse tulivat huomioiduiksi.

Uutisten lisäksi katsoimme lasten kanssa myös hieman mediaseikkailun antia. Mediaseikkailulla lapset saivat ottaa itse valokuvan mieleisestään kohteesta ja heistä itsestään otettiin myös kuvat. Jokainen lapsi sai näistä kuvista kasvun kansioonsa sivun, jossa yläpuolella oli lapsen oma kuva mediaseikkailulta ja alapuolella lapsen itse ottama valokuva. Näitä kuvia kävimme lasten kanssa yhdessä läpi. Lapset tuntuivat olevan ylpeitä omista kuvistaan, mutta huomasin kuvia katsellessamme, että toiset lapset kiinnittivät enemmän huomiota lapsesta itsestä otettuun kuvaan kuin itse ottamaansa kuvaan. Tämä ei näyttänyt lapsia itseään häiritsevän. Päinvastoin se tuntui luovan yhteistä hauskaa koko ryhmälle.

Kuva 9. Lapsen ottama kuva mediaseikkailulta

Toimintaviikon loppuarvio

Toimintaviikko osoittautui todella antoisaksi. Yhden viikon aikana ehti käydä monenlaisia mediaan liittyviä asioita ja käsitteitä läpi lasten kanssa siten, että toiminta oli lapsilähtöistä ja lapsille mielekästä. Kuten Reunamokin pääkirjoituksessaan ”*Tieto-*

tekniikka on tabu” (HS 5.6.2011) toteaa, lapset oppivat parhaiten itse tekemällä ja kokeilemalla.

Toimintaviikon aikana lapset pääsivät osallisiksi kaikista neljästä mediakasvatuksen näkökulmasta; suojelullisesta, yhteiskunta – ja kulttuurikriittisestä, teknologiakasvatuksellisesta sekä taidekasvatuksellisesta näkökulmasta (vrt. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008). Oli hyvä hyödyntää kaikkia näkökulmia: näin lapset saivat monipuolisen kokemuksen teemaviikosta.

Lapset nauttivat itse tekemisestä ja tuottamisesta. Lapsille tärkeäksi osoittautui myös omien tuotoksen katseleminen, kuunteleminen ja tarkastelu valmiissa muodossa. Lapset odottivat aina innolla mediatuotosten läpikäyntiä ja olivat joka kerta hyvin malttamattomia. Tärkeänä huomiona pidin mediaviikon aikana myös sitä, että lapsia näytti kiinnostavan enemmän omat, itse tehdyt tuotokset kuin muiden lasten teemät. Lapset ovat Piaget’n mukaan tässä iässä kaikesta huolimatta vielä egosentrisiä ja opettelevat vasta enenevässä määrin toisten lasten huomiointia (Vilkko-Riihelä 1999, 213). Ainoastaan mediaseikkailun valokuvia katsoessamme lapset olivat kovin innoissaan siitä, millainen kuva kenestäkin lapsesta oli otettu. Mielestäni tämä kertoo 4-6-vuotiaan lapsen ikätasosta siten, että lapsi on tässä vaiheessa vielä erityisen kiinnostunut etenkin tutuista ihmiskasvoista. Tätä voisi hyödyntää mediakasvatuksessa erityisesti lasten kanssa kotona.

Varhaiskasvatuksessa toteutetuissa tuokioissa on muistettava ottaa huomioon myös lasten vanhemmat ja toteutettava kasvatuskumppanuutta. Pyrin huomioimaan lasten vanhemmat ja kasvatuskumppanuuden sillä, että tein mediakasvatusviikon annista lasten omiin kasvunkansioihin muistoja ja vinkkejä mediakasvatuksen toteuttamisesta. Kasvunkansioiden avulla vanhemmat näkevät, mitä lapset ovat päiväkodissa tehneet ja itse tuottaneet. Perheiden tavat käyttää mediaa ja sen sisältöjä heijastuvat tavalla tai toisella lapsen päivähoitopäiviin ja varhaiskasvatukseen (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 28).

Yksi kokonainen viikko mediakasvatusteemalla oli laaja kokonaisuus 4-6-vuotiaille lapsille. Pyrin yhdistämään päivien teemoja toisiinsa samoilla elementeillä ja esimer-

kiksi sillä, että kävimme edellisen päivän tuotoksia läpi seuraavana päivänä. Kokonaisuus oli siitä huolimatta varmasti lapsille raskas. Mediakasvatusta olisi helpompaa ja luontevampaa toteuttaa arjen lomassa, ja ottaa media mukaan erilaisiin asioihin yhdistettynä. Sillä tavoin mediasta tulisi lapselle helpommin ymmärrettävä ja muihin asioihin yhdistettävä asia.

6.4 Loppuhaastattelu

Laadullisessa aineistossa kysymysten asetteleminen oli määrällistä aineistoa haastavampaa. Kysymys, joka koskee mediaa sanana, sitä mitä media on, oli pääkysymyksenä laadullisen aineiston kartoituksessa sekä alku- että loppuhaastattelussa. Kysymys oli tutkimuksen kannalta olennaisin, sillä ideana oli selvittää, merkitsikö pitämäni mediaviikko lasten mediakäsityksille jotakin. Kysyin lapsilta itseltään suoraan, mikä heistä oli mediaviikolla mukavinta ja mitä uutta he omasta mielestään olivat oppineet sen aikana. Nämä kaksi edellä mainittua kysymystä kuvasivat paljon sitä, kuinka 4-6-vuotiaan lapsen ajattelu kulkee tässä ja nyt, oman arjen keskellä. Loppuhaastattelun litteroinnin ja tutkimisen jälkeen pystyin jakamaan lasten vastaukset kolmeen eri teema-alueeseen (alkuhaastattelun neljän sijasta): **Mediaan liittyvät vastaukset** (13/16), **Muuhun liittyvät vastaukset** (2/16) ja **Ei vastausta, vastaukset** (1/16).

Mediaan liittyvät vastaukset

Tyttö: *"Öööö...mmmm....ööö...sellasta että voi näistä kaikista kattoa mitä haluaa."*

Minä: *"Mm, eli mitä nää sitte kaikki on?"*

Tyttö: *"Media dvd laite, puhelin, ööö, kamera, dvd laite, tietokone, radio, televisio."*

Tyttö 4 vuotta.

Minä: *"Mitäs sää nyt sanoisit, että mitäs se media on tai mitäs siihen mediaan kuuluu"*

Tyttö: *"Puhelin."*

Minä: *"Kuuluuko siihen sun mielestä muuta?"*

Tyttö: *"Telkkari."*

Minä: *"Mm-m."*

Tyttö: *"Mm kamera."*

Minä: *"Mm-m."*

Tyttö: *"Puhelin."*

Minä: *"Mm-m."*

Tyttö: *"Pelikonsoli."*

Minä: *"Mm."*

Tyttö: *"Tietokone ja ladio."*

Minä: *"Joo."*

Tyttö: *"Ja sitten toi dvd."*

Minä: *"Okei."*

Tyttö 5 vuotta.

Minä: *"Mitäs sää nyt sanoisit, että mitäs se media on, tai mitäs siihen mediaan kuuluu?"*

Tyttö: *"Telkkari"*

Minä: *"Telkkari. Kuuluks siihen sun mielestä muuta?"*

Tyttö: *"Sellaset pelit mitä voi pelata sillä telkkarissa."*

Tyttö 5 vuotta.

Kolmessa vastauksessa lapset itse luettelivat mediavälineitä (yllä olevat vastaukset). Kahden lapsen luettelussa eri mediavälineitä, huomasin heidän vilkuilevan media-aiheisia kuvia, jotka olivat esillä ja joita käytin toimintatuokioilla ja haastattelun tukena. Yksi lapsi mainitsi mediaan liittyvistä asioista ainoastaan television ja pelit, joita voi pelata television kautta. Kaikki näistä mediavälineistä luetelleista lapsista olivat tyttöjä ja suunnilleen samanikäisiä n. 4-5-vuotiaita. Alkuhaastattelussa *"mediaan liittyviä yksittäisiä vastauksia"* oli viidellä lapsella, joista kolme oli tyttöjä ja kolme oli poikia. Loppuhaastattelussa tällaisia vastauksia antoi enää kolme tyttöä. Saman teeman alle jaottelin myös lapset, joiden vastaukset olivat alla olevan kaltaisia.

Minä: *"Mitäs sää nyt sanoisit, jos sun pitäis kertoa omin sanoin, että mitäs se media oikein on? Tai mitä siihen mediaan kuuluu?"*

Poika: *"No nämä."*

Minä: *"Ne kaikki kuvat."*

Poika: *"Ni."*

Poika 4 vuotta.

Haastateltavista seitsemän poikaa ja kolme tyttöä vastasi loppuhaastattelussa media-sanaa kysyessäni vastaustyyllillä: *"No nää kaikki, tietysti."* ja *"Nää kaikki."* Vastatesaan edellä kuvatulla tavalla lapset osoittivat samanaikaisesti selkeästi viikon aikana käyttämiäni mediakuvakortteja. Kysyessäni lapsilta, mitä kuvakorteissa oli, he pystyivät helposti luettelemaan kuvakorttien mediavälineet, ja osa lapsista luetteli lisäksi myös sen, että radiota voi kuunnella, televisiota voi katsoa jne. Kuvat olivat jääneet mediaviikolta selvästi lasten mieleen. Olin käyttänyt kuvia sekä haastatteluissa että mediatuokioilla, joten ne olivat selvästi yhdistävä tekijä koko mediatutkimuksen kokonaisuudessa. Nimenomaan kuvien avulla lapsi oppii uusia asioita ympäröivästä maailmasta (vrt. Henriksson ym. 2006, 40). Kaikkiaan kuudestatoista lapsesta kolme toista vastasi loppuhaastattelussa media-sanan kohdalla jotain mediaan liittyvää, mikä on suurempi osuus kuin alkuhaastattelussa.

Muuhun liittyvät vastaukset

Minä: *"Nii, jos sulta kysytään, että mitä media on, niin mitäs sä vastaat, mitä mediaan kuuluu?"*

Tyttö: *"Mmm...öö...(epäselvä sana)..sellasta kaikkea kivaa, sellasta jätskejä ja voi syödä ja niitä ja sitte (hiljaisuus) voi kattoo elokuvaa ja sellasta kaikkee hauskaa."*

Tyttö 5 vuotta.

Poika: *"Meditointi...meditointi."*

Poika 4 vuotta.

Muuhun kuin mediaan liittyviä vastauksia oli loppuhaastattelussa kaksi kuudestatoista. Toinen vastaus, meditointi, oli sama vastaus samalla lapsella niin alku- kuin loppuhaastattelussakin. Toinen vastaus liittyi herkutteluun ja kaikkeen mukavaan tekemiseen. Saattaahan lapsi yhdistää mediavälineet mukavaan tekemiseen, ajanvietteeseen ja herkkuihin. Tässä yhteydessä lapsi ei kuitenkaan muutoin puhunut mediaan liittyvistä asioista vaan pelkästään herkuista.

Ei vastausta, vastaukset

Minä: *"Mitäs sää nyt sanoisit, jos mää nyt uuestaan kysyn, että mitä sillä medialla tarkotetaan? Tai mitäs siihen mediaan kuuluu? Mitäs sää nyt sanoisit?"*

Poika: *"(Hiljaisuus)"*

Minä: *"Osaatko vastata?"*

Poika: *"En osaa."*

Poika 5 vuotta.

Ei vastauksia - teeman alle ei loppuhaastattelussa tullut enää kuin yksi vastaus. Tässä teemaluokassa oli yhteensä neljä vastausta alkuhaastattelun yhteydessä. Ainoa tähän luokkaan kuuluva vastaus tuli lapselta, joka vastasi samalla tavalla myös alkuhaastattelussa.

6.4.1 Mediaviikon kohokohdat

Kysyin lapsilta loppuhaastattelussa, mikä heidän mielestään oli mediaviikon tuokioista mukavin. Lasten vastaukset jakautuivat **mediaseikkailuun** (5 vastausta), **valokuvaukseen** (5 vastausta), **mainoksiin** (2 vastausta) ja **uutisiin** (2 vastausta). Yksi lapsista ei osannut vastata, mikä hänestä oli viikon aikana kivointa ja yksi lapsista vastasi, että kaikki tuokiot olivat yhtä mukavia. Molemmat edellisistä vastaajista olivat poikia.

Mediaseikkailun valinneet

Tyttö: *"Öö..sh..se ku,kun me mentiin si..metsään"* **Tyttö 5 vuotta.**

Tyttö: *"Se kun sai keksin ja ku juotiin mehua ja saatin leimat"* **Tyttö 5 vuotta.**

Poika: *"Se ku me saatiin leimat, eli tämä."* **Poika 5 vuotta.**

Poika: *"No emmää tiiä...ehkä seku me löydettiin se Rufus"* **Poika 5 vuotta.**

Poika: *"En tiiä oikeen ,hmmm ,ikärajoja"* **Poika 6 vuotta.**

Viisi lasta kohderyhmästä kertoi loppuhaastattelussa, että mediaseikkailu oli heidän mielestään mukavin toiminta mediaviikolla. Mediaseikkailun mukavimmaksi valinneet jakautuivat sekä tyttöihin että poikiin. Mediaseikkailun valinneet lapset olivat kaikki melkein 5-vuotiaita. Mediaseikkailupäivässä olikin monia mediaan liittyviä asioita yhdistettynä seikkailuun, mikä on päiväkodin toimintaidealle tyypillistä. Itse ajattelin, että suurin osa lapsista oli valinnut juuri mediaseikkailun sen tuttuuden, mutta myös sen vuoksi, että he itse saivat olla aktiivisia. Mediaseikkailulla oli myös ikään kuin palkinto, kun loppuseikkailussa löysimme kohderyhmän maskotin Rufuksen ja söimme metsässä yhdessä keksiä ja joimme mehua. Jokainen lapsi sai myös leiman seikkailupassiinsa. Mediaseikkailussa korostuivat mielestäni parhaiten lapsille ominaiset tavat toimia (vrt. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Liikuimme lasten kanssa lähimetsässä, lapset saivat itse tutkia ja kokeilla. Lapset saivat uusia kokemuksia mediasta hauskan leikin, liikunnan ja seikkailun avulla.

Valokuvauksen valinneet

Tyttö: *”Öö..äh..tämä kun mää sain ottaa kuvia”* **Tyttö 4 vuotta.**

Tyttö: *”No niinku toi kamera, ku sai kuvata niitä juttuja”* **Tyttö 5 vuotta.**

Poika: *”Valokuvata.”* **Poika 5 vuotta.**

Tyttö: *”No se, kamera”* **Tyttö 5 vuotta.**

Poika: *”No se valokuvaus.”* **Poika 4 vuotta.**

Loppuhaastattelussa viisi lasta mainitsi valokuvauksen mukavimmaksi. Valokuvaus kuului osaksi mediaseikkailua, mutta teemoitin tämän ryhmän täysin omakseen. Näissä vastauksissa lapset mainitsivat nimenomaan pelkän valokuvauksen eivätkä mediaseikkailua. Valokuvauksen mukavimmaksi asiaksi mediaviikolla valinneet lapset olivat sekä tyttöjä että poikia. Valokuvauksen maininneet lapset olivat keskimäärin nuorempia kuin mediaseikkailun kokonaisuudessaan valinneet lapset. Nuoremmat lapset eivät välttämättä ole vielä päässeet esimerkiksi kotona itse käyttämään kame-

raa, joten valokuvaus saattoi olla myös uusi kokemus näille lapsille. Lapset saivat tuokion aikana ihan itse käyttää kameraa pienen ohjeistuksen jälkeen. He saivat valita kuvauskohteen ja kuvauksen suunnan. Lasten valokuvauksellinen maailma painottuu selvästi heidän omaan näkökenttäänsä. Alla oleva kuva on hyvä esimerkki lapsen ottamasta valokuvasta. Lapsi kertoi valokuvanneensa muurahaisten elämää.

Kuva 10. Lapsen ottama kuva muurahaisten elämästä

Mainoksen valinneet

Poika: *"See mainos."* **Poika 5 vuotta.**

Tyttö: *"Ööö...tehä mainoksia?"* **Tyttö 4 vuotta.**

Kaksi lasta mainitsi mukavimmaksi mainoksen. Mainoksen valinneet lapset olivat tyttö ja poika. Mainosten kohdalla lapset yleensä sanoivat pitäneensä enemmän oman mainoksen katsomisesta kuin varsinaisesti sen tekemisestä. Mainosten katsominen saa aikaan iloa ja naurua sekä hyvää yhteishenkeä. Lapset olisivat mielellään katsoneet mainokset yhä uudelleen ja uudelleen.

Uutiset

Poika: *"Uutiset"* Poika 6 vuotta.

Tyttö: *"Se uutimien lukeminen..lukemine...se tota se, se missä oli pillimehun kuvia."*

Tyttö 6 vuotta.

Kaksi 6-vuotiaasta lasta valitsi uutisen. Tässäkään kohtaa sukupuolella ei ollut merkitystä. Uutinen oli mediaviikon tuokioista teoreettisin ja toisaalta haastavin aihealue. Parhaiten uutisten ja lehtileikkeiden tekemiseen tuntuivat pääsevän erityisesti ne lapset, jotka osasivat jo hieman lukea tai tavata kirjaimia sanomalehtien sivuilta. Uskoisin, että kiinnostus kirjaimiin ja uutisiin vaikutti nimenomaan siihen, miksi juuri kohderyhmän vanhimmat lapset valitsivat uutisen mukavimmaksi mediaviikon toiminnaksi. Kiinnitin huomiota uutistuokiolla siihen, että tähän teemaan vastanneet lapset olivat myös tuokiolla hyvin aktiivisia. Nämä lapset tiesivät oikeista, senhetkisistä uutisten tiedottamista tapahtumista, kuten tulivuoren purkauksista ja halusivat tehdä oman uutisensäkin juuri samasta aiheesta. Aikuisen läsnäolo ja keskustelu ovat tärkeitä kun puhutaan asioista, jotka ovat lapselle vielä haastavia aiheita, etenkin kun ne tulevat uutisista (vrt. Meidän media 2010, 20 -21).

6.4.2 Mediaviikolla opitut asiat

Kysyin lapsilta loppuhaastattelussa, mitä uutta he olivat mediaviikon aikana oppineet. Lapset vastasivat tähän kysymykseen hyvin eri tavalla. Teemoitin lasten vastaukset kuitenkin kolmeen eri ryhmään: **Medialaitteiden ja median sisältöjen yhdistäminen** (neljä vastausta), **Ei aiheeseen liittyvää vastausta** (viisi vastausta) ja **Yksittäisiä mediaan liittyviä vastauksia** (seitsemän vastausta).

Medianlaitteiden ja mediasisältöjen yhdistäminen

Tyttö: *"Mm...että nää tarkoittaa mediaa."*

Minä: *"Aivan, että sitä sää et ollu tienny aikasemmin."*

Tyttö: *"Ja mää en oo ollu tietäny, että mitä media tarkoittaa."*

Tyttö 6 vuotta.

Poika: *"Eiku vanhoja"*

Minä: *"Vanhoja asioita. Tiesiksää valmiiksi, mitä se media esimerkiksi tarkoitti?"*

Poika: *"Sillon alussa mää en tienny."*

Poika 6 vuotta.

Poika: *"Että, niillä kaikilla esineillä voi tehdä jotain."*

Minä: *"Tarkotatko noita kuvia?"*

Poika: *"Joo"*

Minä: *"Joo-o. Mitä niillä sit esimerkiksi voi tehdä?"*

Poika: *"Tällä voi soittaa, tällä voi kuunnella, tällä voi..tällä voi kattoa, ja tällä voi panna elokuvan, ja sitte tällä voi pelata ja tällä, tälläkin voi pelata ja tällä voi valokuvata."*

Poika 5 vuotta.

Tyttö: *"No että, mediassa on sähköä ja sitte sillä voi pelata, kattoa, kuunnella...(miettii)...pelata, sitte kattoa..öööh...pelata, kattoa, kattoa, kuunnella ja pelata."*

Tyttö 5 vuotta.

Medialaitteiden ja mediasisältöjen yhdistämiseen liittyviä vastauksia antoi neljä lasta loppuhaastattelussa. Tämän teemaan alle kuuluvat vastaukset tulivat lapsiryhmän vanhimmilta, lähes kuusivuotiaita tytöiltä ja pojilta. Kehityopsykologisesta näkökulmasta ajateltuna tulini siihen tulokseen, että ryhmän vanhimpien lasten oli yleisesti ottaen helpompaa yhdistää ja mieltää mediaviikko ja haastattelut toisiinsa. He osasivat jo miettiä mediaan liittyviä termejä ja käsitteitä realistisemmin.

Ei aiheeseen liittyvää vastausta

Poika: *"En tiää...en tiää...en muista"* **Poika 6 vuotta.**

Tyttö: *"Mm..mmm...tota..ei tuu mieleen."* **Tyttö 5 vuotta.**

Poika: *"...en mmm..."* **Poika 5 vuotta.**

Poika: *"En muista."* **Poika 4 vuotta.**

Tyttö: *"No, ettei saa niinku repiä kauniita kukkia mitkä kasvaa metsässä"*

Tyttö 5 vuotta.

Viisi lasta ei loppuhaastattelussa vastannut mitään kun kysyin, mitä uutta he olivat oppineet mediaviikon aikana. Yleisin tämän luokan vastaus lapsilla oli se, etteivät he muistaneet mielestään kunnolla, mitä olimme edellisen viikon aikana tehneet. Tämä on ymmärrettävää, sillä lapset elävät suurimmaksi osaksi tässä ja nyt. Heidän aikakäsityksensä ei ole vielä täysin kehittynyt. Lasten oli ehkä hankalaa palauttaa mieleensä edellisen viikon asioita, kun haastatteluviikolla lasten tuokioilla oli jo meneillään päiväkodin oma viikkojärjestys. En kuitenkaan auttanut lapsia siten, muistuttamalla heitä tekemistämme asioista, vaan annoin lasten vain vastata, etteivät he muistaneet.

Yksi lapsi vastasi kysymykseen: *"No, ettei saa niinku repiä kauniita kukkia mitkä kasvaa metsässä"*. Kyseinen tilanne liittyi mediaseikkailuun, jossa kuljimme lähimetsässä eri pisteillä. Tilanteessa pojat riehaantuivat poimimaan maasta kukkia, minkä ohjaajat kielsivät, jotta pojat keskittyisivät enemmän tekeillä olevaan toimintaan. Tytölle tämä tilanne oli selvästi jäänyt tärkeänä mieleen. Lapset oppivat arjessa, omissa leikeissään ja toiminnoissaan koko ajan uusia asioita kokemalla ja kokeilemalla. Lapsi ei erottele päivän aikana varsinaisia "oppituokioita" sen enempää "opiskeluksi" kuin tavallisia arkeen liittyviä spontaaneja oppimiskokemuksia. Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan lapsi onkin aktiivinen oppija, joka oman tahtonsa ja toisten ihmisten kanssa vuorovaikuttamisen kautta oppii jatkuvasti uusia asioita (vrt. Vilkkö-Riihelä 1999, 333 -334, 337).

Yksittäisiä mediaan liittyviä vastauksia

Tyttö: *"Tämä" (osoittaa kamerakuvakorttia)*

Minä: *"Elikkä kamera oli sulle se kaikist uusin juttu."*

Tyttö 4 vuotta.

Poika: *"Noo sen kamerajutun"* **Poika 5 vuotta.**

Poika: *"En oo ennen ottanu valokuvia."* **Poika 4 vuotta.**

Poika: *"No, ne ikärajat"* **Poika 5 vuotta.**

Tyttö: *"No se pelaaminen..."* **Tyttö 5 vuotta.**

Poika: *"No etsiminen"* **Poika 5 vuotta.**

Tyttö: *"En oo tehny mainoksia"* **Tyttö 4 vuotta.**

Teemoitin loput lasten vastaukset ryhmään *yksittäisiä mediaan liittyviä asioita*, sillä loppuissa vastauksissa ei ollut selvää ryhmää tai toimintaa, joka olisi noussut eniten esille. Tähän luokkaan vastasi yhteensä seitsemän lasta, joista kolme oli tyttöjä ja neljä poikaa. Kaikki vastanneet olivat 4-5-vuotiaita. Kolme lapsista vastasi, että kamera ja valokuvan ottaminen oli heille täysin uusi kokemus. Yksi lapsista vastasi että ikärajat olivat uusi käsite. Yksi lapsista ei ollut aikaisemmin tehnyt mainoksia. Yksi lapsista puolestaan vastasi, ettei ollut koskaan etsinyt, mikä tarkemmin kysyttynä tarkoitti mediaseikkailun valokuvasuunnistusta. Yhden lapsen vastauksessa tuli esiin pelaaminen, mikä ei varsinaisesti ollut teemana yhdelläkään mediaviikon päivistä, vaikkakin asia oli puheena mm. kuvakorttien yhteydessä. Lapsien kokemus uuden oppimisesta oli hyvin erilaista tämän kysymyksen kohdalla. Oli myös mielenkiintoista huomata, että lapset eivät yhdistäneet uuden oppimista ja mediaviikon mukavinta asiaa toisiinsa. Ainoa yhteys löytyi kameran käyttämisestä; kaksi lasta piti kameran käyttöä mukavimpana ja vastasivat sen myös uusimmaksi oppimäkseen asiaksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vertaillen alkua- ja loppuhaastatteluita toisiinsa niiden tuloksista pystyi suoraan pääättelemään ainakin muutamia asioita. Ensinnäkin luokka *"meduusaan liittyviä vastauksia"* poistui kokonaan loppuhaastattelun teemoituksista, sillä yksikään lapsista ei enää vastannut sanaan media sanalla meduusa. Toisena huomiona luokkien jaka-

tuminen oli selvästi eri tasolla. Alkuhaastattelussa *meduusaan liittyviä vastauksia* oli 4/16, *mediaan liittyviä* 6/16, *ei/en tiedä vastauksia* 4/16 ja *muuhun liittyviä* 2/16.

Loppuhaastattelussa jakauma oli selvästi toisenlainen: suurin luokka oli *mediaan liittyvät vastaukset* (13/16), kun *ei vastauksia* oli yksi kappale ja *muuhun liittyviä vastauksia* kaksi kappaletta. Tältä pohjalta voin todeta, että pitämälläni mediakasvatusviikolla **oli todella merkitystä lasten mediakäsityksille**. Lapset pystyivät yhdistämään lopussa sanan media selkeämmin oikeaan asiayhteyteen kuin alkuhaastattelussa.

Haastavaksi tuloksia pohtiessani kävi se, että suurin osa lapsista vastasi loppuhaastattelussa media sanaan nimenomaan osoittamalla mediaviikolla käyttämiämme kuvia mediavälineistä. Molempien haastatteluiden alussa kävin lapsen kanssa kuvakortit läpi siten, että lapsi sai itse kertoa, mikä laite missäkin kuvassa oli. Lapset tunsivat kuvat hyvin niin alku- kuin loppuhaastatteluissakin: havaintojeni mukaan jopa hie- man paremmin loppuhaastattelussa. Tämän pohjalta ajattelin, että lapset siis tiesi- vät, mitä kuvissa oli ja mitä niillä voi tehdä. Osoittamalla kuvia lapsi vastasi sanan media tarkoittavan niitä medialaitteita, jotka kuvassa olivat (tv, pelikonsoli, tietoko- ne, kamera, dvd-laite, kännykkä, radio), aivan kuten olimme mediaviikon aikana ope- telleet. Vaikka kuvat olivatkin haastavia johtopäätösten kannalta, tutkimukseni osoit- taa selvän yhteyden sille, että lapset yhdistivät sanan media sille kuuluvaan asiayh- teyteen loppuhaastattelussa paremmin kuin alkuhaastattelussa.

Median kannalta sosiaalinen oppiminen on hyvin keskeinen käsite. Vaikka lapset kat- selisivat tv:tä tai pelaisivat yksin, he yleensä vaihtavat kokemuksiaan jossain vaihees- sa myös toisten lasten kanssa. Tällöin oppimiseen ja kokemuksiin tulee selvä sosiaali- nen konteksti (vrt. Vilkkö-Riihelä 1999, 333 -334, 337; Tynjälä 1999, 47). Omassa tut- kimuksessani oli sosiaalisella oppimisella selkeä rooli: kaikki toimintatuokiot olivat myös sosiaalisia tilanteita, joko pienryhmissä tai yhdessä koko lapsiryhmän kanssa. Tutkimuksessani sosiaalista oppimista ei voida sivuuttaa.

Suurin osa lapsista oppi mediaviikon aikana myös tulosten mukaan jotain uutta. Osa lapsista jopa vastasi, ettei ennen mediaviikkoa tiennyt, mitä media on, mutta lopussa osasi yhdistää medialaitteet, sisällöt ja ajatuksen yhteen. Mielestäni tämä oli tärkeä tutkimustulos, vaikka vain muutamaiset lapset vastasivat näin. Tulos kuitenkin osoittaa

sen, että etenkin 5-6-vuotiaat alkavat olla jo siinä iässä ja kehitysvaiheessa, että mediakasvatus olisi syytä aloittaa ainakin pienin, arkeen linkittyvin askelin niin kotona kuin päivähoidossakin. Tutkimusten mukaan suhteellisen suuri osuus etenkin 5-6-vuotiaista lapsista käyttää jo eri mediavälineitä itsenäisesti. Mediakasvatus olisi hyvä aloittaa jo aikaisemminkin, silloin, kun lapsi alkaa käyttää mediaa ja medialaitteita (Mediakasvatuksen käsikirja 2010, 22). Tämän käsityksen ja lasten mediabarometri 2010 sekä viestintäviraston 2009 tutkimuksen mukaan mediakasvatusta tulisi tarjota jo ihan pienille lapsille, sillä jo 0-2-vuotiaat lapset käyttävät mediaa ainakin yhdessä aikuisen kanssa (vrt. Lasten mediabarometri 2010; Aaltonen 2009).

Tutkimukseni osoittaa, että jo 4-6-vuotiaat lapset ovat kokeneita medialaitteiden käyttäjiä. (vrt. Lasten mediabarometri 2010; Aaltonen 2009). Lasten suosikkimedialaitteet vaihtuvat usein, mikä on tyypillistä tämänikäisille lapsille. Tytöt halusivat poikia enemmän käyttää medialaitteita yhdessä jonkun kaverin tai aikuisen kanssa. Usein hieman vanhempanakin tytöt käyttävät sosiaalista mediaa poikia enemmän. Pojat taas halusivat käyttää medialaitteita yksin. Erityisesti pelikonsoli oli pojille tuntuksi ja he myös mainitsivat sen useammin suosituimmaksi mediavälineeksi. Myös Lasten mediabarometri 2010 tutkimuksen mukaan 5-6 vuotiaista pojista jopa puolet pelasi digitaalisia pelejä viikoittain, kun vastaava luku tytöillä oli vain noin neljännes (Lasten mediabarometri 2010, 42). Pojat yleensä ovat myöhemmässäkin iässä tyttöjä kiinnostuneempia juuri pelaamisesta.

4-6-vuotiaiden lasten kasvu ja kehitys näytti olevan murrosvaiheessa mediakasvatuksen suhteen. Mediakäsitteiden ymmärtäminen ja yhdistäminen sanallisuudesta ja tietoisuudesta itse median käyttöön on haasteellista, mutta lapset tietävät tässä vaiheessa jo hyvin paljon mediaan liittyvistä asioista. Oma tutkimukseni sai minut ainakin vakuuttuneeksi siitä, että jo 4-6-vuotiaille olisi syytä tuoda esiin tietoisesti mediakasvatukseen liittyviä käsitteitä arjen lomassa niin kotona kuin päivähoidossakin. Sitä kautta lapsi saa jo hyvän pohjan sille, että esikoulussa ja alakoulussa voidaan aloittaa entistä määrätietoisempi mediakasvatus.

Tätä tutkimusta tehdessä on kuitenkin muistettava se tosiasia, että media kehittyy ihmisten mukana. Teknologian kehittymisen myötä niin medialaitteet kuin median

sisältö muuttuu. Ei voida olettaa, että samat tutkimustulokset saataisiin kahden, viiden tai kymmenen vuoden kuluttua, koska silloin tekniikka on edennyt varmasti huomasti. Todennäköisesti myös mediakasvatus ja koulutus ovat muuttuneet kehityksen mukana.

Pyrin suunnittelemaan tutkimuksen alusta asti tarkasti ja huolellisesti, jotta itse tutkimuksen toteuttaminen ja tulosten analysointi olisi mahdollisimman luotettavaa. Tässä onnistuin mielestäni hyvin. Tavoitteenani oli toteuttaa tutkimus mahdollisimman luotettavasti, eettisesti ja oikeaoppisesti. Lasten haastatteleminen ja haastattelujen analysointi oli haasteellista. Niissä toteutui hyvin laadullisen tutkimuksen antoisuus ja haastavuus. Lasten tunteminen entuudestaan auttoi lasten haastattelemissa. Uskoakseni myös lapset kokivat samoin. Haastattelu soveltui tutkimusmenetelmänä työhöni hyvin. Lasten äänten ja heidän omien mielipiteidensä selvittämiseksi oli olennaista kuulla heitä itseään. Juuri haastattelun avulla oli helpompaa päästä lähemmäs lasten omia käsityksiä ja kokemusmaailmaa (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2006, 128; Hirsjärvi ym. 1997, 205).

Tutkimukseni oli rajattu päiväkotiympäristöön ja lasten näkökulmaan. Tutkimukseni ei siis ulotu lasten kotiympäristöön eikä ota huomioon siellä tapahtuvia, mediaan liittyviä oppimiskokemuksia. Tutkimuksen aikana vastaan tulleet haasteet koskivat eniten osallistuvaa havainnointia. Kuten olen jo aiemmin työssäni maininnut, haastatteluiden ajankohdat ajoittuivat lasten vapaan leikin kanssa päällekkäin. Näin ollen en pystynyt havainnoimaan haastatteluviikolla lasten vapaata leikkiä juuri ollenkaan. Toisaalta pystyin kuitenkin havainnoimaan lapsia itse haastattelutilanteissa hyvinkin yksilöllisesti. Nimenomaan haastatteluiden aikana kirjaamani havainnot helpottivat haastatteluiden analysointia ja tulkintaa, sillä kirjasin ylös myös nonverbaalisia huomioita tilanteista. Havainnoin lapsia myös toimintatuokioiden aikana. Tutkimuksen kannalta oli myös harmillista, että tutkimuksen loppupuolella osa lapsista aloitti kesälomansa. Sen vuoksi loppuhaastattelun aikataulu oli alkuhaastattelua kiireellisempi. Tutkimuksen toteutuksen kannalta loppuhaastatteluille tuli tiuhempi aikataulu, mutta muuten kesälomalle jäännit eivät vaikuttaneet tutkimuksen etenemiseen. Mikäli tekisin tutkimuksen uudelleen, varmistaisin, että tutkimus ei ajoittuisi ainakaan tyyppisiin loma-aikoihin.

Tutkimukseni on toteutettu yhdelle 4-6-vuotiaiden lasten 16-henkiselle ryhmälle. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimus on vain pieni otos koko 4-6-vuotiaiden lasten perusr ryhmästä. Tutkimustuloksia ei siis voida yleistää koskemaan koko perusr yhmää, vaan tulokset koskevat ainoastaan kohderyhmää (vrt. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 182). Tutkimus antaa mielestäni kuitenkin suuntaa sille, että päiväkotii-ikäisten lasten mediakasvatusta ei tulisi aliarvioida. Tutkimus osoittaa, että varhaiskasvatuk- sessa voidaan pienin keinoin antaa lapselle uusia kokemuksia myös mediakasvatuk- sesta kuten esimerkiksi kameran käytöstä. Varhaiskasvattajille saattaa myös avautua täysin uudenlainen näkökulma lasten asioista ja maailmasta mediasisältöjen kautta.

Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Olisi hyödyllistä osoittaa jatkotutkimuksilla, että mediakasvatus on tärkeää myös päi- väkodin arjessa ja kasvatuskumppanuuden tukemisessa. Päiväkodeille voitaisiin esi- merkiksi tehdä jonkinlaisia oppaita mediakasvatustuokioihin, jotta mediakasvatusta olisi helppo toteuttaa vaikka vain yksittäisissä tuokioissa tai omana kokonaisuute- naan. Esimerkiksi Aarresaari päiväkodille, johon itse tein tutkimukseni, voitaisiin teh- dä oma opas mediakasvatukseen. Oman tutkimukseni pohjalta oppaaseen liitettäisiin päiväkodin jo olemassa olevat toimintamallit. Näin myös mediakasvatus olisi lapsille luonnollinen osa päiväkodin tuokioita.

Toisena tutkimusajatuksena mietin tutkimusasettelua, jossa sama tutkimus tehtäisiin yhtä aikaa kahdelle eri päiväkotiryhmälle samalla paikkakunnalla. Toiselle ryhmälle pidettäisiin ohjattu mediakasvatusviikko ja toiselle ryhmälle ei. Molemmille ryhmille järjestettäisiin kuitenkin samat alku- ja loppuhaastattelut (kokeellinen laadullinen tutkimusidea). Tällöin voitaisiin luotettavammin tarkastella esimerkiksi kodin tai muun vaikuttavan tekijän vaikutuksia tuloksiin.

Kolmantena jatkotutkimusideana heräsi ajatus, että olisi ollut mielenkiintoista haas- tatella myös tutkimukseeni osallistuneiden lasten vanhempia. Olivatko mediakasva- tukseen liittyvät ajatukset ja ideat rantautuneet pitämieni mediatuokioiden jälkeen lasten keskusteluissa myös kotiin, ja jatkettiin niiden työstämistä lasten kotona jollain tavalla.

Lasten käsitykset mediasisällöistä ovat myös hyvin erilaisia kuin aikuisilla. Olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka totena lapset pitävät esimerkiksi mainoksia tai muita mediasisältöjä. Ajatteleeko tietynikäinen lapsi pystyvänsä vaikkapa todella lentämään juotuaan Red Bullia?

LÄHTEET

- Aaltonen, T. 2009. Mediakasvatus suomalaisperheissä 2009. Viestintäviraston julkaisu 11/2009. Viitattu 13.1.2012. <http://www.ficora.fi/index.html>, viestintävirasto, uutiset, 2009, Mediakasvatus suomalaisperheissä 2009.
- Aarresaari. 2008. Aarresaari-päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma.
- Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J-E., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Alanen, V. 2007. Lastentarhan- ja luokanopettajaopiskelijat ja mediakasvatus. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke ja Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto Sool. Viitattu 15.1.2012. <http://www.sool.fi/>, sool, julkaisut.
- Alanen, V., Ek, T. & Lundvall, A. 2009. Kuvaa, ääntä ja tekstiä. Kerhokeskuksen julkaisu. Viitattu 15.1.2012. <http://www.mediakasvatus.fi>, materiaalipankki, materiaalihaaku, kuvaa, ääntä ja tekstiä – medialukutaidon harjoituksia alkuopetukseen ja kerhoihin.
- Arki, arvot, elämä, etiikka. 2005. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n julkaisu. Viitattu 26.2.2012. <http://www.talentia.fi/>, työelämä, hyvä työpaikka, ammattietiikka, linkit, ammattieettiset ohjeet.
- Ehdotus lasten ja nuorten mediakasvatuksen kehittämiseksi. 2007. Lapsiasianvaltuutetun toimiston ja Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n julkaisu. Viitattu 10.8.2011. <http://www.lapsiasia.fi/etusivu>, julkaisut, 2007, Ehdotus lasten ja nuorten mediakasvatuksen kehittämiseksi
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Glassman, M. 2001. Dewey and Vygotsky: Society, Experience, and Inquiry in Educational Practice. Educational Researcher 2001 30:3. Viitattu 11.3.2012. <http://edr.sagepub.com/content/30/4/3>, full text (pdf).
- Henriksson, A., Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Rauhala, A. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu–Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hujala, E., Nivala, V., Parrila-Haapakoski, S. & Puroila, A-M. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kankkonen, M., Peura, J., Suutarla, A. & Veikkolainen, A. 2003 -2006. Mediakasvatuksen työkirja. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu. Viitattu 12.11.2011. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>, kättä pidempää, työkirjat, mediakasvatuksen työkirja.

Kirmanen T. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. 1999. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinon, P. Niiranen & M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kotilainen, S., Kupiainen, R., Niinistö, H. & Pohjola, K. 2006. Mediakasvatusta alle 8-vuotiaille. Keväällä 2006 toteutetun Mediamuffinssi -kokeilun arviointia. Tampereen yliopisto Journalismin tutkimusyksikkö. Viitattu 12.11.2011. http://www.mediakasvatus.fi/kehitys_ja_tutkimus/kirjasto/verkkojulkaisut

Kupiainen, R., Luostarinen, H., Noppari, E. & Uusitalo, N. 2008. ”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopiston Tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 104/2008. Viitattu 13.1.2012. <http://tampub.uta.fi/tulos.php?tiedot=227>

Lapset ja media. 2010. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 10.6.2011. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>, tietokulma, lapset ja media.

Lasten mediabarometri 2010. Toim. Kotilainen S. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Viitattu 20.8.2011. <http://en.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-6-9.pdf>

Martsola, R. ja Mäkelä-Rönnholm M. 2006. Lapsilta kielletty. Karisto Kirjapaino Oy.

Matkalla mediaan. Opas perheen yhteisille mediamatkoille. 2010. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu. Viitattu 29.1.2012. <http://www.mll.fi>, kasvattajille, mediakasvatus, aineistot, varhaiskasvattajille.

Mediakasvatuksen käsikirja. 2010. Toim. Meriranta, M.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008. Viitattu 30.7.2011. http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/liitetiedostot/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf

Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen. 2010. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 29.1.2012. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c4aed0c1c61962e7bea3b30f14100193/1302610423/application/pdf/13386830/MLL%20Mediaty%C3%B6kaluja%20varhaiskasvatukseen%20A4%20B%20%28kaksi%20palstaa%29.pdf>

Meidän media. Ohjaajan opas alle 10-vuotiaiden lasten mediakasvatukseen. 2010. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 5.10.2011. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/3a8c6802be4aa5972150ad6a0dcac6e7/1302610384/application/pdf/12106321/Meid%C3%A4n%20media_ohjaajan%20opas.pdf

Mustonen, A. ja Salokoski, T. 2007. Median vaikutus lapsiin ja nuoriin. Mediakasvatusseuran julkaisu 2/2007. Viitattu 30.9.2011. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Nevalainen, H. & Romppainen, S. 2002. Lapset median pyörteissä. Päiväkodin työntekijät ja vanhemmat lasten mediakasvatuksessa. Opinnäytetyö. Diakonia ammattikorkeakoulu, Pieksämäen-yksikkö, Sosiaali- terveys ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Viitattu 9.1.2012. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pieksamaki2002/nevalainenromppainen.pdf

Niinistö, H., Pentikäinen, L. & Ruhala, A. 2007. Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan opas lasten maailmaan. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Reunamo, J. 2011. Tietotekniikka on varhaiskasvatuksessa tabu. Helsingin Sanomat 5.6.2011.

Skriini. 2011. Mediakasvatuskeskus Metka. Viitattu 29.1.2012. <http://www.mediametka.fi/>, oppimateriaalit, skriini, mediat, lehdet, sanomalehdet.

Skriini. 2011. Mediakasvatuskeskus Metka. Viitattu 29.1.2012. <http://www.mediametka.fi/>, oppimateriaalit, skriini, mediat, mainonta, tehtäviä.

Skriini. 2011. Mediakasvatuskeskus Metka. Viitattu 29.1.2012. <http://www.mediametka.fi/>, oppimateriaalit, skriini, mediat, mainonta, tavoite.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Törrönen, M. Teoksessa Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. 1999. Toim. I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Vilkko-Riihelä, A. 1999. Psykyke. Porvoo: WSOY.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 2009. Viitattu 10.6.2011. <http://www.unicef.fi/etusivu>, lasten oikeuksien sopimus, sopimus kokonaisuudessaan, lapsen oikeuksien sopimus.

Kuvat:

Kuva 1. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen (kamera)

Kuva 2. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen (videonauhuri)

Kuva 3. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Annakaisa Ojanen (tietokone)
Kuva 4. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Annakaisa Ojanen (televisio)
Kuva 5. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen (pelikonsoli)
Kuva 6. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Mulberry (kännykkä)
Kuva 7. Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen (radio)
Tietoa, Materiaalit, Kuvapankki, Esineet, Laitteet

Kuva 8. Valtion elokuvatarkastamo. 2007. PEGI-merkinnät. Viitattu 3.10.2011.
<http://www.vet.fi/index.php>, pelit, PEGI-merkinnät.

Kuva 9. Lapsen ottama kuva mediaseikkailulta.
Kuva10. Lapsen ottama kuva muurahaisten elämästä

LIITTEET

Liite 1. Lupakysely vanhemmille

HiioHoi ryhmän kotisatamat!

Muistattekin varmaan minut; Jennimaria Pudaksen, toisen vuoden sosionomi opiskelijan Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Olen seikkaillut Aarresaaren päällystön jäsenenä niin harjoittelijan kuin sijaisenkin roolissa tämän kevään aikana, eritoten XXryhmässä. Tällä hetkellä omat opintoni ovat siinä vaiheessa, että aloitan opinnäytetyöni tekemisen. Olen keskustellut Aarresaaren kipparin, Heli Laitisen kanssa asiasta ja sovimme, että toteutan opinnäytetyöni ja sen tutkimuksen Aarresaareissa mahdollisesti XXryhmässä.

Opinnäytetyöni ideana on toiminnallisen mediakasvatusviikon merkitys 4-6-vuotiaiden lasten mediakäsityksiin. Tarkoituksena on tehdä alkukartoitus lasten mediakäsityksistä yksilöhaastatteluilla, minkä jälkeen ajatuksenani on toteuttaa toiminnallinen ”mediakasvatusviikko”. Toimintaviikon ohjelma on vielä suunnitteilla, mutta se tulee sisältämään mediaan liittyvien asioiden työstöä mm. omien mainosten tekemistä, valokuvausta sekä faktan ja fiktion pohdiskelua. Toimintaviikon jälkeen haastattelen lapsia uudelleen ja vertaan alku- ja loppuhaastatteluiden tuloksia toisiinsa eli sitä mikä merkitys toimintaviikolla oli lasten mediakäsityksiin. Tutkimus on **luottamuksellinen**, eli lasten omia nimiä tai tunnistetietoja ei käytetä työssä, **anonymiteetti säilytetään**. Tutkimus tapahtuu ajanjakson 16.5- 10.6 välisenä aikana ja opinnäytetyön valmis versio jää myös Aarresaareen mahdollista lukemista varten, valmis versio opinnäytetyöstä julkaistaan myös internetissä. Pyytäisinkin nyt teiltä vanhemmilta lupaa lapsenne tutkimukseen osallistumiselle.

Toivoisin, että palauttaisitte ohessa olevan lupalapun Aarresaaren päällystölle 8.4 mennessä, mikäli lapsenne saa osallistua tutkimukseen. Alapuolelta löydätte myös yhteystietoni, jos haluatte kysyä lisätietoja opinnäytetyöstäni ja sen toteutuksesta.

KIITOS!

Ystävällisin terveisin Jennimaria Pudas,

Sähköposti: xxxxxxxx, Puhelin: xxx-xxxxxx

Minä _____ lupaan, että lapseni _____
(oma nimi) (lapsen nimi)

( ) saa osallistua opinnäytetyön tutkimukseen, joka sisältää yksilöhaastattelut ja toimintaviikon.

( ) Lastani saa kuvata.

( ) Opinnäytetyössä saa käyttää kuvia, joissa lapseni esiintyy.

( ) Opinnäytetyön kuvineen saa julkaista internetissä.

(Rasti (x) ruutuun, mikäli annatte luvan.)

Aika ja paikka: _____

Allekirjoitus: _____

Liite 2. Alkuhaastattelulomakkeen pohja

1. Kuinka vanha olet?

2. Keitä kaikkia teillä kotona asuu?

Äiti (___), Isä (___), Sisko (___): iät (___), Veli (___): iät (___),

3. Kerro omin sanoin: Mitä media on/Mitä mediaan kuuluu?

4. Onko sinulla omassa huoneessa?

Televisio (___)

Tietokone (___)

DVD -soitin /videonauhuri (___)

Pelikonsoli (esim. PS, Wii, DS) (___)

Kännykkä (___)

Kamera (___)

5. Mikä on lempi mediavälineesi?

Televisio (___)

Tietokone (___)

DVD -soitin /videonauhuri (___)

Pelikonsoli (esim. PS, Wii, DS) (___)

Kännykkä (___)

Kamera (___)

6. Oletko käyttänyt?

Televisiota Kyllä (___) Ei (___)

Tietokonetta Kyllä (___) Ei (___)

Pelikonsolia Kyllä (___) Ei (___)

Kännykkää Kyllä (___) Ei (___)

Kameraa Kyllä (___) Ei (___)

DVD- soitinta Kyllä (___) Ei (___)

7. Käytätkö tietokonetta?

8. Kenen kanssa käytät mieluiten tietokonetta?

Yksin (___)

Kaverin kanssa (___)

Aikuisen kanssa (___)

9. Käytätkö Internetiä?

Kyllä (___)

Ei (___)

En tiedä mikä se on (___)

Mikäli lapsi vastaa Kyllä:

Mitkä nettisivut ovat kaikkein kivoimpia? (Jos mitään ei muistu mieleen, voi kysyä:

Käytkö lastenohjelmien sivuilla, esim. Pikku Kakkonen, Muumi? Käytkö pelisivuilla?

Jos lapsi ei muista tarkkaa nettiosoitetta, kirjoita lapsen vastaus mahdollisimman tarkkaan.

---

10. Pelaatko pelikonsoleilla esimerkiksi Pleikkarilla tai Wiillä?

Kyllä (___)

Ei (___)

11. Kenen kanssa pelaat mieluiten?

Yksin (___)

Kaverin kanssa (___)

Aikuisen kanssa (___)

12. Mitkä ovat tällä hetkellä suosikkipelejäsi?

---

13. Katsotko televisiota / videoita / dvd:itä?

Kyllä (___)

Ei (___)

14. Kenen kanssa katselet mieluiten televisiota / dvd:itä / videoita?

Yksin (___)

Kaverin kanssa (___)

Aikuisen kanssa (___)

15. Mitkä tv-ohjelmat / videot / dvd:t ovat kaikkein kivoimpia?

---

16. Katsotko telkkarista mitään aikuisten ohjelmia (esim. Salatut elämät, uutiset)?

Mitä?

---

17. Kuunteletko radiota (esim. autossa)? Kuunteletko musiikkia mp3-soittimella / cd-levyltä / tietokoneelta?

Radio: Kyllä (___)

Ei (___)

Musiikki: Kyllä (___)

Ei (___)

18. Mitä musiikkia tykkäät kuunnella?

---

19. Luetaanko sinulle kirjoja kotona ääneen esimerkiksi iltasaduksi?

Kyllä (___) Ei (___) Joskus (___)

20. Mitkä ovat lempikirjojasi?

---

21. Katseletko lehtiä?

Kyllä (___) Ei (___)

Jos, niin mitä lehtiä?

---

22. Onko teillä kotona jotain sääntöjä esimerkiksi pelien tai television katselun suhteen?

Kyllä (___) Ei (___)

Jos on, niin mitä?

Haastattelulomake on muokattu julkaisun: Lasten mediabarometri 2010: 0-8 -vuotiaiden lasten mediakäyttö Suomessa, Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011, Toim. Sirkka Kotilainen, <http://en.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-6-9.pdf> haastattelurungosta.

Liite 3. Loppuhaastattelulomakkeen pohja

1. Kerro omin sanoin: Mitä media on? / Mitä mediaan kuuluu?

2. Mikä on suosikki mediavälineesi?

Televisio (___)

Tietokone (___)

DVD -soitin /videonauhuri (___)

Pelikonsoli (esim. PS, Wii, DS) (___)

Kännykkä (___)

Kamera (___)

Muu, mikä (___)

3. Oletko käyttänyt?

Televisiota   Kyllä (___)   Ei (___)

Tietokonetta   Kyllä (___)   Ei (___)

Pelikonsolia   Kyllä (___)   Ei (___)

Kännykkää   Kyllä (___)   Ei (___)

Kameraa   Kyllä (___)   Ei (___)

DVD- soitinta   Kyllä (___)   Ei (___)

4. Mikä oli kivointa viimeviikon mediatuokioilla?

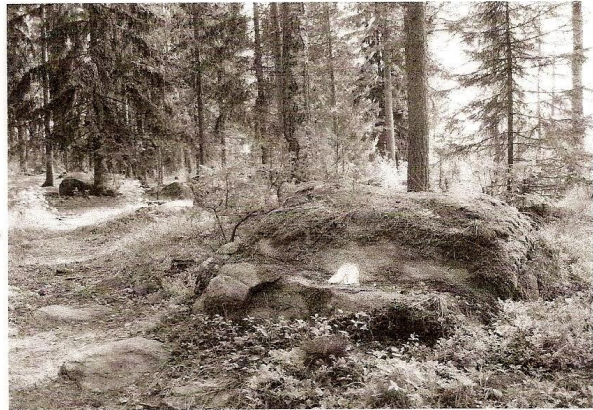
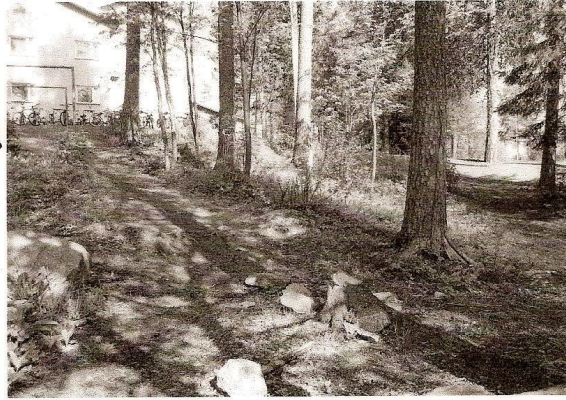

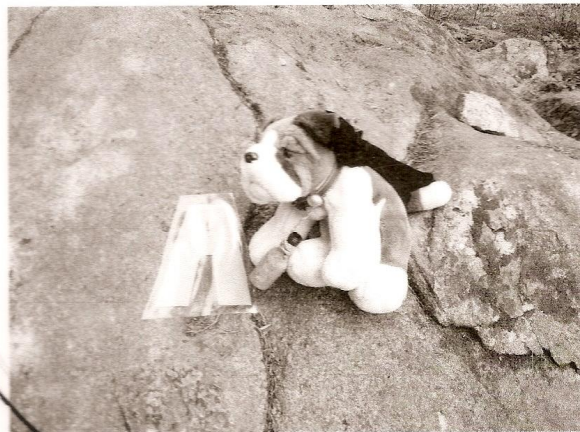
5. Mitä uutta opit viime viikolla mediasta?

Liite 4. Mediaseikkailun valokuvasuunnistus kartta

Liite 5. Mediaseikkailun passi

MEDIASEIKKAILU

_____ osallistui _____ mediaseikkailuun.

Viikolla 21 (23.-27.5.2011) _____ viettivät mediaviikkoa opiskelijan, Jennimarian, opinnäytetyön suunnittelemana. Mediaviikkoon sisältyi myös mediaseikkailu lähimetsässä. Seikkailuun kuului valokuvakartan mukaan suunnistamista tehtävältä toiselle, kahdessa eri ryhmässä. Mediaseikkailun varrella tehtävinä olivat valokuvaus, pelien ja elokuvien ikärajoitukset, media käsitteen pohdintaa sekä tietysti palkitseva päätös kera mehun ja keksin, sekä Rufuksen valloittavan seuran.

Olen suorittanut seuraavat tehtävät:

Vallaton Valokuvaus	Mikä ihmeen media
Ihmeelliset Ikärajoitukset	Seikkailun päätös

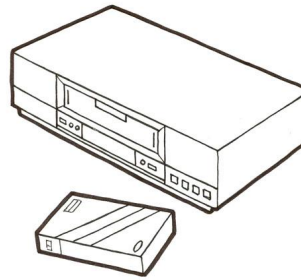
Mediaseikkailussa mukana olivat:

_____

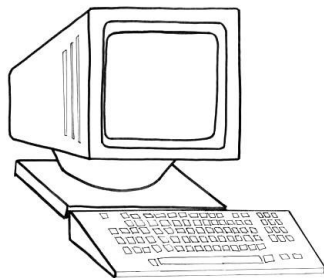
Liite 6. Mediakuvakortit

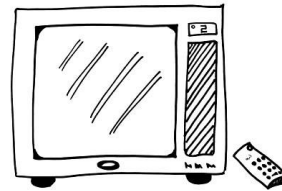
Kuva 1. Kamera.

Kuva 2. Videonauhuri.

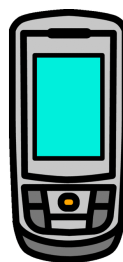
Kuva 3. Tietokone.

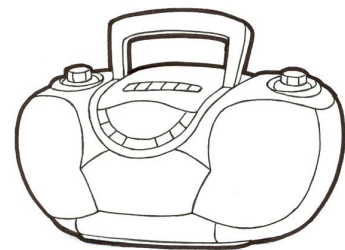
Kuva 4. Televisio.

Kuva 5. Pelikonsoli.

Kuva 6. Kännykkä.

Kuva 7. Radio.